

2016

Onderzoek en innovatie

Dieuwertje Wilkens 509708

Iris Quaedvlieg 519250

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Pedagogiek

30-5-2016

De inzet van het sociale netwerk, hoe doe ik dat?!

De inzet van het sociale netwerk, hoe doe ik dat?!

Onderzoek naar de benodigde competenties en randvoorwaarden voor de groepsleidsters van de groepen Alles Kid(t)s en Catharinaschool.

Dit onderzoek is uitgevoerd ten behoeve van het studieonderdeel onderzoek en innovatie van de opleiding Pedagogiek aan de HAN te Nijmegen. Het onderzoeksrapport is opgesteld in opdracht van stichting Radar gehandicaptenzorg op de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s te Heerlen.

Dieuwertje Wilkens & Iris Quaadvlieg

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Nijmegen

Radar gehandicaptenzorg
Catharinaschool & Alles kid(t)s
Heerlen

Mei 2016

Inhoudsopgave:

Voorwoord:	4
Samenvatting:	5
Hoofdstuk 1, Inleiding:	7
1.1 Aanleiding:	7
1. 2 Context:	8
1. 3 Organisatie:	9
Leeswijzer:.....	10
Hoofdstuk 2, Probleemanalyse (literatuur en praktijk):.....	11
2.1 Inleiding:	11
2.2 Wat is het praktijkprobleem en sinds wanneer doet het praktijkprobleem zich voor?	12
2.3 Wie zijn de betrokkenen bij het probleem en waar komt het probleem voor (literatuur)?	14
2.4 Wie zijn er op de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s bij het probleem betrokken (praktijk)?	17
2.5 Waarom is het een probleem? (literatuur)	18
2.6 Waarom is het een probleem voor de cliënten en groepsleidsters van de Catharinaschool en Alles Kid(t)s (praktijk)?	19
2.7 Hoe is het probleem ontstaan?	19
2.8 Hoe dient er gehandeld te worden?	20
2.9 Conclusie:	22
Probleemstelling (doel- en vraagstelling):	22
Hoofdstuk 3, Methode van onderzoek:.....	23
3.1 Onderzoek benadering:.....	24
3.2 Participanten:.....	25
3.3 Meetinstrumenten:	25
3.4 Procedure van onderzoek:.....	27
3.5 Analyse:.....	28
3.6 Validiteit en betrouwbaarheid:	29
Hoofdstuk 4, resultaten:.....	31
Hoofdstuk 5, conclusies en discussie:	41
Beantwoording onderzoeksvraag:.....	45
Discussie:	46
Vervolgonderzoek:.....	47
Aanbevelingen voor praktijk:	47

Literatuurlijst:	49
Bijlage 1, Functiebeschrijving Begeleider B:.....	52
Bijlage 2, grafieken en tabellen met betrekking tot de probleemanalyse in de literatuur:.....	55
Bijlage 3, tijdsplanning:	62
Bijlage 4, concretisering begrippen hoofdvraag en deelvragen:	65
Bijlage 5, meetinstrumenten:	66
Bijlage 6, Interviewguides respondenten	68
Interview guide beleidsmedewerker:.....	69
Interview projectmanager Radar:	71
Interview guide expert:.....	73
Interview guide groepsleidsters:	75
Interview guide thuisbegeleiders:	78
Bijlage 7, goedkeuringsformulier plan van aanpak:	81
Bijlage 8, de onderzoekslang:.....	83
Bijlage 9, transcriptie en analyse:.....	84
Open en axiale codering:.....	84
Selectieve codering:	91

Voorwoord:

Voor u ligt het onderzoeksrapport “De inzet van het sociale netwerk, hoe doe ik dat?!”.

Dit afstudeeronderzoek is uitgevoerd vanuit de opleiding Pedagogiek van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Er is onderzoek gedaan naar de benodigde competenties voor groepsleiders van een kinderbehandelcentrum om het netwerk van cliënten in te zetten, binnen het beleidskader van gemeente Heerlen. De opdrachtgevers zijn twee groepsleiders van het kinderbehandelcentrum van organisatie Radar. Er zijn interviews afgenomen met een beleidsmedewerker, groepsleiders, thuisbegeleiders en een expert op het gebied van het inzetten van het sociale netwerk. Het team van groepsleiders en de thuisbegeleiders van Radar stonden open voor medewerking en waren zeer toegankelijk. Ook waren zij betrokken bij het onderzoek en de uitkomst ervan. Onder andere deze houding maakte het dat wij dit afstudeeronderzoek met veel motivatie en plezier hebben uitgevoerd. Wij willen hen dan ook bedanken voor hun waardevolle bijdrage aan dit onderzoek. Tevens willen wij de expert en beleidsmedewerker van gemeente Heerlen bedanken voor het bieden van hun specialistische kennis. In het bijzonder willen wij onze opdrachtgevers vanuit Radar, Jacqueline Wouters en Joyce Kicken, bedanken. Zij waren enthousiast en maakten alle tijd vrij wanneer dit nodig was. De samenwerking met hen hebben we als zeer prettig ervaren.

Tot slot willen wij Marian Dries, onze begeleider vanuit de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, bedanken. Haar feedback, helpende hand en professionele blik maakten het mogelijk om dit onderzoek op een professionele manier en zo optimaal mogelijk uit te voeren.

Dieuwertje Wilkens en Iris Quaadvlieg

Nijmegen, mei 2016.

Samenvatting:

Het onderzoek is uitgevoerd op twee groepen - Alles Kid(t)s en Catharinaschool - van het kinderbehandelcentrum van Radar. De doelgroep van deze groepen zijn cliënten in de leeftijd van twee tot en met vijf jaar met een licht verstandelijke beperking en/of ontwikkelingsachterstand. Centraal in dit onderzoek staat het inzetten van het netwerk bij de begeleiding van de cliënten. De **doelstelling** is: Inzicht verschaffen aan de groepsleiders van de groepen Catharinaschool en Alles Kid(t)s over de competenties en randvoorwaarden die benodigd zijn voor het inzetten van het sociaal netwerk van de cliënten. Uit de doelstelling is de volgende **vraagstelling** ontstaan: Welke competenties en randvoorwaarden hebben de groepsleiders van de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s nodig om het sociale netwerk van de cliënten in te kunnen zetten binnen het beleidskader van de gemeente Heerlen? De vraagstelling met bijbehorende deelvragen worden beantwoord door middel van kwalitatief onderzoek. In dit onderzoek zijn de perspectieven van de respondenten op het probleem en de gewenste situatie nagegaan (Boeije, 2012). De resultaten zijn verkregen door het afnemen van interviews bij vijf groepsleiders, twee thuisbegeleiders, een beleidsmedewerker van gemeente Heerlen en een expert op het gebied van inzet van het sociale netwerk.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat gemeente Heerlen verwacht dat medewerkers in de zorg, dus ook de groepsleiders, nagaan hoe de behandeling op de groep ook in de thuissituatie het meeste effect kan hebben. Hiervoor is het noodzakelijk om het netwerk in te zetten in de begeleiding, dit wordt als een vereiste genoemd in het beleidskader. De bijdrage van elke partij wordt in kaart gebracht door middel van het opstellen van 1Gezin1Plan met de bijbehorende Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM). Deze dienen opgesteld te worden door de groepsleiders of thuisbegeleiders, samen met de opvoeders. Volgens de expert zijn diverse competenties (houdingen, vaardigheden en kennis) van belang voor het inzetten van het netwerk. Er kan worden geconcludeerd dat met name een niet-wetende houding, (door)vragen en aanpassing aan het niveau van ouders nodig zijn. Deze competenties worden tevens in de literatuur als relevant geacht voor de inzet van het netwerk (Scheffers, 2015; Bolt, 2014). In dit onderzoek is tevens nagegaan in hoeverre de groepsleiders vinden dat zij deze competenties beheersen. Uit de resultaten blijkt dat de groepsleiders een groot deel van de competenties, zoals het aannemen van een niet wetende houding, meerzijdig partijdig zijn, etc., nog niet in voldoende mate beheersen. Hierbij kan gesteld worden dat er overeenkomsten bestaan tussen de groepsleiders in de competenties die zij wel en niet beheersen. Ontwikkeling van deze competenties zou volgens de groepsleiders bijdragen aan het inzetten van het netwerk en deze ontwikkeling is dus noodzakelijk. Tevens zijn er andere factoren die mogelijkheden bieden hiertoe, zoals persoonlijk contact met ouders en afstemming met thuisbegeleiding. Belemmeringen bij de inzet van het netwerk zijn het contact leggen met verstandelijk beperkte ouders en de terughoudendheid van ouders. Opvallend hierbij is dat

mogelijkheden en belemmeringen invloed op elkaar uitoefenen. Wanneer de belemmeringen verbeterd worden, kunnen deze dienen als mogelijkheden voor de inzet van het netwerk. Tevens is het volgens groepsleiders werkzaam om meer informatie te verkrijgen over de cliënt en het netwerk door het uitvoeren van huisbezoeken. Hiervoor is facilitering als randvoorwaarde vanuit Radar benodigd, namelijk extra inzet van personeel en een andere indeling van het dienstrooster. Ook zijn als randvoorwaarden tijd en scholing essentieel. Duidelijkheid omtrent prioriteiten, hulpbronnen vanuit Radar en kaders voor overleg worden ook benoemd als onderdeel van de randvoorwaarden. Geconcludeerd kan worden dat Radar kan toekomen aan ontwikkeling van de benodigde competenties voor groepsleiders door hen deze randvoorwaarden te bieden.

Als conclusie op de hoofdvraag geldt dat naast de randvoorwaarden de competenties niet-wetende houding, toekomstgericht werken, werken door middel van empowerment en meerzijdige partijdigheid nog verder ontwikkeld dienen te worden. Dan kan het netwerk op een succesvolle manier worden ingezet en wordt er toegekomen aan de eisen die hiervoor gelden in het beleidskader van de gemeente. De conclusies van iedere deelvraag en de conclusie op de onderzoeksvraag maakten het mogelijk om een viertal aanbevelingen te formuleren. Er is op basis van de onderzoeksresultaten gekozen om één aanbeveling uit te werken tot een product. Het doel van dit product is professionalisering van de groepsleiders door middel van een informatieboekje voor de groepsleiders.

Hoofdstuk 1, Inleiding:

1.1 Aanleiding:

Dit onderzoek wordt uitgevoerd ten behoeve van het afstudeerproject dat is opgesteld vanuit de opleiding Pedagogiek aan de HAN te Nijmegen. De organisatie waar het onderzoek wordt uitgevoerd is Radar gehandicaptenzorg, waarvan meerdere locaties met diverse doelgroepen zijn gevestigd in Zuid-Limburg. In dit onderzoek wordt antwoord gegeven op de vraag die komt vanuit de volgende groepen; Catharinaschool en Alles kid(t)s te Heerlen. Twee groepsleidsters van de Catharinaschool, J. Kicken en J. Wouters, zijn de opdrachtgevers van dit onderzoek. Zij hebben de vraag geformuleerd en hierover overleg gehad met het management van Radar, de gedragswetenschappers en de groepsleiding van Alles Kid(t)s. De groep Catharinaschool is een school voorbereidende groep waarin ontwikkelingsstimulering wordt geboden aan cliënten in de leeftijd van twee tot en met vijf jaar. De groep is in een eigen lokaal gevestigd binnen een school voor speciaal onderwijs, deze heet eveneens Catharinaschool. De groep Alles kid(t)s is een ontwikkeling stimulerende groep voor cliënten in de leeftijd van twee tot en met vijf jaar. De groep is gevestigd binnen een reguliere kinderopvang en heeft hier een eigen lokaal. De groepen zijn gevestigd binnen een school en kinderopvang, zodat de cliënt zoveel mogelijk kan participeren in een reguliere setting binnen de eigen wijk. De groepen zijn benaderd door twee studenten Pedagogiek (de onderzoekers) vanwege hun gezamenlijke interesse in de doelgroep. Uit enkele gesprekken met de opdrachtgevers kwam naar voren dat zij een probleem ervaren met het afstemmen van hun handelen op de verwachtingen van de gemeente sinds de transitie in de jeugdzorg (vanaf 1 januari 2015). Dit heeft geleid tot de voorlopige vraagstelling: Welke acties moeten de groepen Alles kid(t)s en Catharinaschool ondernemen om de Zorg op maat te kunnen waarborgen, binnen de kaders van de gemeente?

Gedurende het onderzoek bleek dat deze vraagstelling aangepast moest worden om deze concreter te maken. Dit heeft ertoe geleid dat de nadruk van het onderzoek op de inzet van het sociale netwerk kwam te liggen. De resultaten van dit onderzoek dienen inzichten op te leveren voor de groepsleidsters van Radar, betreffende de gemeentekaders sinds de transitie. Zij bieden de zorg namelijk in de praktijk en zoeken naar manieren om de zorg te bieden die toekomt aan de behoefte van de cliënt. Momenteel is het voor de groepsleidsters onduidelijk wat er precies van hen verwacht wordt vanuit de gemeente. Voor de cliënten is het van belang dat zij de zorg krijgen die voor hen noodzakelijk is, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Ieder verschilt namelijk in soort problematiek en mate van ontwikkelingsachterstand. Vanwege hun problematiek hebben ze begeleiding nodig van verschillende specialisten, zoals logopedisten, fysiotherapeuten en speltherapeuten en thuisbegeleiders. De cliënten die het nodig hebben ontvangen naast hun behandeling op de groep hulp van deze specialisten. Groepsleiding en specialisten werken samen aan de doelen van de cliënt, zoals deze beschreven zijn

in het behandelplan. Sinds de transitie ervaren de groepsleiders dat zij en de thuisbegeleiders een verschillende benadering hanteren bij het werken aan het behandelingsplan. Zo is de groepsleiding cliëntgericht en de thuisbegeleiding gezinsgericht. Dit zorgt ervoor dat er weinig overeenkomst in begeleiding is. Naast inzichten voor de groepsleiders, levert het onderzoek bovendien een bijdrage voor het vakgebied Pedagogiek. Het is namelijk van belang dat er inzicht en kennis wordt verkregen betreft de veranderingen sinds de transitie, zodat pedagogisch werkers in de huidige tijd en de toekomst hun handelen hieraan kunnen aanpassen.

1. 2 Context:

Kinderen en volwassenen met een (verstandelijke) beperking in de regio Zuid-Limburg worden ondersteund. Radar helpt hen invulling te geven aan hun leven op het gebied van wonen, werk & dagbesteding, leren en vrije tijd. De begeleiding en ondersteuning worden dichtbij huis geleverd, samen met de cliënt, zijn persoonlijk netwerk, vrijwilligers en partners in de buurt. Op deze manier kan de cliënt van betekenis zijn voor zijn omgeving en andersom (Radar, z.d.-b). Op de groepen Alles kid(t)s en Catharinaschool worden zorg, dagactiviteiten en ontwikkelingsstimulering geboden aan cliënten met een verstandelijke beperking en meestal een achterstand op meerdere ontwikkelingsgebieden (taal, spel, motoriek), al dan niet in combinatie met gedragsproblematiek. De cliënten worden voorbereid op regulier en/of speciaal onderwijs. Het aanbod bestaat uit ontwikkeling bevorderende activiteiten, waarbij ingespeeld wordt op de behoefte aan ondersteuning op het gebied van verzorging, sociale-, emotionele- en fysieke redzaamheid en cognitieve ontwikkeling. Op deze wijze wordt de cliënt zo goed mogelijk voorbereid op de integratie in de samenleving (Radar, z.d.-a).

De maatschappelijke context kan omschreven worden vanuit de verandering in de (jeugd)zorg die heeft plaatsgevonden vanwege de transitie en transformatie. De transitie betreft de veranderingen in wetten, verantwoordelijkheden en financiën. De transformatie betreft inhoudelijke verandering, namelijk ander gedrag en werkwijzen bij professionals, instellingen en gemeenten. Vooral de omgangswijze tussen deze partijen en cliënten is van belang (Andersson Elffers Felix, 2012). Hierdoor behoort de zorg die Radar levert volgens nieuwe richtlijnen ingericht te worden. Dit doet Radar niet alleen: er wordt samengewerkt met zorg- en welzijnsinstellingen om de vernieuwde inrichting van de zorg te bewerkstelligen. Volgens Voordejeugd (2014) luiden de transformatie doelen van de nieuwe jeugdwet als volgt:

- Er wordt gewerkt op basis van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van de cliënt, hierbij wordt het sociale netwerk ingezet indien mogelijk. Bovendien wordt de nadruk gelegd op preventief werken. Kinderen en jongeren behoren te participeren en naar eigen vermogen mee te doen in een omgeving met leeftijdsgenoten.

- Er wordt snelle, passende jeugdhulp geleverd. Dit dichtbij huis, zodat het beroep op gespecialiseerde hulp afneemt.
- Er wordt samengewerkt tussen verschillende hulpverleners in een gezin door middel van de methode 1Gezin1Plan1Regisseur.
- De regeldruk moet worden teruggedrongen, zodat er meer ruimte is voor professionals.

Voor de groepsleiders houdt dit in dat zij de begeleiding op de groep proberen door te laten werken in de thuissituatie. Hiervoor is het vereist dat zij ouders vaardigheden en kennis bijbrengen. Volgens de projectmanager van Radar mevrouw van Bergen (persoonlijke mededeling, 23 februari 2016) is het van belang dat de groepsleiders de begeleiding van de cliënt goed afstemmen met de thuisbegeleiders in 1Gezin1Plan. Dit is in feite een overkoepeling van de volgende aspecten: de betrokkenen, de doelstellingen, de taakverdeling en de termijn. Sinds de transitie (verandering) en transformatie (vormgeving) is er een intensieve samenwerking tussen Radar en andere zorginstellingen om samen de doelen goed uit te werken. Mevrouw van Bergen geeft aan dat het van belang is om toe te werken naar een situatie waarin kinderen met een beperking kunnen participeren in reguliere scholen en kinderopvangcentra. Het blijft wel noodzakelijk om groepen op kinderbehandelcentra te behouden voor kinderen die niet meekomen in het reguliere onderwijs en de reguliere kinderopvang. De samenwerking rondom gezinnen door verschillende disciplines dient gecoördineerd te worden door de persoonlijk ondersteuner van de cliënt. Dit is een hulpverlener vanuit het integraal team.

1. 3 Organisatie:

Radar heeft samenwerkingsrelaties met andere zorg- en welzijnsorganisaties.

De samenwerkingsrelaties zijn van meerwaarde voor de cliënt omdat andere organisaties de cliënt soms meer kunnen bieden dan Radar alleen. Ook op strategisch gebied werkt Radar samen met andere organisaties. Met deze organisaties proberen ze vooral de transformatie van de grond te krijgen. De transitie is achter de rug. Nu staat Radar voor de taak om te transformatie vorm te geven, dat betekent dat de zorg qua inhoud en vorm verder ontwikkeld dient te worden (E. van Bergen, persoonlijke correspondentie, 23 februari 2016).

Doelgroep Catharinaschool en Alles kid(t)s:

De groepen Alles Kid(t)s en Catharinaschool kunnen gezien worden als kinderbehandelcentra (KBC). Hier wordt een stimulerende leeromgeving geboden waarin de cliënt zich kan ontwikkelen.

Er wordt gewerkt met professionele begeleiders. Zij worden ondersteund door specialisten zoals: gedragsdeskundigen, logopedisten, fysiotherapeuten, testpsychologen, speltherapeuten en begeleiders

voor sensomotorische stimulatie. De doelgroep van de Catharinaschool en Alles Kid(t)s zijn cliënten van twee tot en met vijf jaar met een ontwikkelingsachterstand, al dan niet in combinatie met een gedragsstoornis. In de rest van dit onderzoeksverslag wordt gesproken over een ontwikkelingsachterstand bij het omschrijven van de problematiek van de cliënten. Dit naar wens van de opdrachtgevers, op de groepen zelf spreken zij namelijk ook van een ontwikkelingsachterstand. De cliënten worden in de groepen ingedeeld naar het ontwikkelingsniveau en de vraag en behoefte.

Aansluiting van het onderzoek in de organisatie:

Radar helpt jong en oud om invulling te geven aan hun leven. Dat doen zij vanuit oprechte interesse en op basis van gelijkwaardigheid. De mogelijkheden en wensen van de cliënt en wat hij/zij nodig heeft, worden voorop gesteld (Radar, z.d.-b). De groepsleidsters van de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s vinden het moeilijk om vorm te geven aan de visie op basis van de kaders van gemeente Heerlen. Dit omdat zij niet alle noodzakelijke kennis hebben van de gemeentekaders en veranderingen sinds de transitie. De groepsleidsters weten niet wat de specifieke inhoud is van de gemeentekaders, hierdoor weten zij niet welke kennis reeds aanwezig is of ontbreekt. Ze geven aan het lastig te vinden om niet te “zorgen voor” de cliënt, maar te “zorgen dat” er gezorgd wordt voor de cliënt. Dit houdt onder andere in dat in de toekomst het sociale netwerk van de cliënt meer ingezet dient te worden en er samenwerking tussen de specialisten dient te zijn. De groepsleidsters hebben het idee dat dit tegenwoordig wel van hen verlangd wordt vanuit de gemeente (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 4 februari 2016). Om dit te kunnen bewerkstelligen is het essentieel om de houding en vaardigheden van de groepsleidsters te versterken.

De visies van Radar en de overheid verschillen in het volgende: vanuit de overheid wordt de nadruk gelegd op de capaciteiten van het netwerk, vanuit Radar wordt de nadruk gelegd op de cliënt zelf. De overeenkomst is dat zij beiden streven naar optimale participatie van de cliënt in de samenleving. Een dilemma dat hierbij naar voren komt, is dat de groepsleiding graag wil samenwerken met de ouders, maar dit vaak niet voldoende mogelijk is vanwege de lage sociaal economische status (SES), het ontbrekende netwerk en problematiek van de ouders. Hierdoor hebben de ouders weinig draagkracht om hun kind te stimuleren in zijn/haar ontwikkeling (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 4 februari 2016).

Leeswijzer:

In hoofdstuk 2 van het onderzoeksrapport wordt de probleemanalyse beschreven, hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de analyse van het probleem in de praktijk en in de literatuur. Hiervan wordt in de conclusie een korte samenvatting gegeven.

Uit de probleemanalyse volgt de probleemstelling. Hier worden de doelstelling, de definitieve vraagstelling (onderzoeksvraag), de deelvragen en de definiëring van de centrale begrippen uit de doel- en vraagstelling beschreven.

In hoofdstuk 3 wordt de methode van onderzoek beschreven. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de resultaten van het onderzoek beschreven. Tot slot worden in hoofdstuk 5 de conclusie en discussie beschreven.

Hoofdstuk 2, Probleemanalyse (literatuur en praktijk):

2.1 Inleiding:

Om een goed beeld te vormen van het praktijkprobleem is er een probleemanalyse beschreven. In de probleemanalyse is er onderscheid gemaakt tussen het probleem in de praktijk en het probleem in de literatuur, hierbij is gebruik gemaakt van de 5xW+H-methode (Migchelbrink, 2006). Door middel van deze methode trachten de onderzoekers een duidelijke beschrijving te geven van relevante en actuele theorieën en ontwikkelingen in zowel de praktijk als literatuur. In de probleemanalyse wordt er vanuit meerdere perspectieven betekenis gegeven aan de transitie van de Jeugdzorg, namelijk die van cliënten en professionals. Na de analyses is er een conclusie gevormd, in deze conclusie is er een koppeling gemaakt tussen de praktijk en de literatuur. Aan de hand van deze conclusie is er een probleemstelling (doel- en vraagstelling) geformuleerd. Voor de analyse in de praktijk zijn er in de beginfase van het onderzoek vier informele gesprekken gevoerd met de opdrachtgevers. Dit om de doelstelling van het onderzoek te verduidelijken, de huidige en gewenste situatie na te gaan en de gevolgen van het probleem te beschrijven. Hiermee wordt bovendien de betrokkenheid van de groepsleidster vergroot, waarmee de kans op hun ondersteuning van het eindresultaat wordt vergroot. Ook hebben de onderzoekers vier keer op de groepen meegekeken. De informele gesprekken en het meekijken op de groepen hebben bijgedragen aan het creëren van draagvlak: “Draagvlak is de mate waarin partijen een initiatief ondersteunen, erbij betrokken zijn en zo bijdragen aan de macht en middelen die nodig zijn om het initiatief te realiseren” (Kok, Molleman, Saan & Ploeg, 2005). Tevens is de projectmanager benaderd voor enkele vragen over de maatschappelijke context die beschreven wordt in de probleemanalyse. Vooraf aan de literatuurstudie hebben de onderzoekers een aantal oriënterende vragen opgesteld. Deze vragen zijn opgesteld om het algemene probleem te specificeren. Hierdoor heeft het literatuuronderzoek meer richting gekregen.

De volgende oriënterende vragen vormen het uitgangspunt voor dit literatuuronderzoek:

1. Wat houdt een ontwikkelingsachterstand bij kinderen in?
2. Wat is de transitie en transformatie Jeugdzorg en wat is de betekenis voor de (gehandicapten)zorg?

3. Wat is er veranderd voor de medewerkers en cliënten in de (gehandicapten)zorg?
4. Welke methoden zijn er in Nederland reeds ontwikkeld voor professionals om het sociale netwerk meer te betrekken bij het onderwijs aan kinderen met een verstandelijke handicap en/of een ontwikkelingsachterstand?

2.2 Wat is het praktijkprobleem en sinds wanneer doet het praktijkprobleem zich voor?

Het praktijkprobleem omvat de verandering in het handelen van de groepsleidsters, waarbij zij de nieuwe gemeentekaders sinds de transitie en transformatie dienen toe te passen. Zij werken met cliënten met een ontwikkelingsachterstand. Er wordt gesproken van een ontwikkelingsachterstand wanneer het kind een achterblijvende ontwikkeling vertoont ten opzichte van leeftijdsgenoten. Er kan sprake zijn van een achterstand op alle gebieden van de ontwikkeling, dit wordt globale retardatie genoemd. Tevens kan er sprake zijn van een achterstand op bepaalde gebieden van de ontwikkeling, zoals grove/fijne motoriek, spraak/taal, cognitieve en sociale vaardigheden (Peeters & Brouwer, 2011). Kinderen met een ontwikkelingsachterstand hebben baat bij optimale ontwikkelingsstimulering. Dit houdt in dat er in de behandeling gewerkt wordt aan individuele doelen die gericht zijn op het ontwikkelingsgebied waarin de cliënt een achterstand heeft (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 23 februari 2016). Een optimale begeleiding kan zorgen voor verbetering van de sociale en pedagogische omstandigheden, dit draagt bij aan het terugdringen van de gevolgen van een ontwikkelingsachterstand (De Beer in Zoon, 2012). Bij onvoldoende stimulering is er een verhoogde kans dat de ontwikkelingsachterstand blijft bestaan. Dit kan leiden tot verminderde kansen op de arbeidsmarkt en verminderde bijdrage aan de maatschappij. Het is daarom van belang kritisch naar dit probleem te kijken en eventuele oplossingen of verbeter suggesties te formuleren. De cliënten die vanwege hun ontwikkelingsachterstand begeleiding krijgen, hebben momenteel te maken met veel veranderingen. Vanaf 1 januari 2015 zijn de gemeenten voor een groot deel verantwoordelijk voor de begeleiding en ondersteuning van kinderen met een beperking. Een deel van deze taken lag voor die tijd al bij de gemeente, een ander deel is sinds januari 2015 overgenomen van de centrale overheid. Dit wordt ook wel de transitie in het sociale domein genoemd. Deze wordt geregeld in de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO), de wet op de Jeugdzorg en de Participatiewet. Daarnaast is de wet AWBZ vervangen door de Wet langdurige zorg (WLZ). Kinderen krijgen hierdoor te maken met passend onderwijs. Het uitgangspunt van deze veranderingen is het volgende; 'meer zelf doen'. De veranderingen hebben grote gevolgen, vooral voor kinderen, jongeren en ouders die hulp krijgen. Mensen komen minder snel in aanmerking voor zorg en sommige indicaties zijn in het afgelopen jaar herzien. Het uitgangspunt houdt in dat burgers meer zelf moeten doen en/of hun omgeving om hulp

moeten vragen. Termen als zorg dichtbij, 1Gezin1Plan, eigen kracht, eigen regie en cliëntenparticipatie passen allemaal bij de nieuwe manier van werken. Ook wordt er sinds januari 2015 een groter beroep gedaan op voorzieningen in de wijken en buurten. Pas als deze vorm van ondersteuning niet voldoende blijkt te zijn, komt de professionele zorg in beeld (Radar, z.d.-c; LOC, 2016). Elke gemeente heeft een sociaal wijkteam, jeugdteam of centrum voor jeugd en gezin. Mensen kunnen hier met hun hulpvraag terecht. Kinderen, jongeren en hun ouders hebben zoveel mogelijk de regie over de hulp die zij krijgen. Het is de bedoeling dat zij zelf aan kunnen geven welke hulp zij willen ontvangen en van wie zij deze hulp willen ontvangen. Het netwerk van de cliënt wordt betrokken bij de hulp (LOC zeggenschap in zorg, 2016). Radar is één van de partijen die professionele ondersteuning kan bieden aan cliënten voor wie de reguliere voorzieningen niet voldoende zijn.

Wat vraagt de nieuwe WMO van de professional?

Scheffers (2015) benoemt dat professionals de taak hebben om mensen individueel en in relatie met hun netwerk te ondersteunen tot zelfredzaamheid. Dit zodat zij zo volwaardig mogelijk kunnen participeren in de samenleving. Voor de professional gaat het erom dat zij een omslag maken van 'zorgen voor' naar 'zorgen dat'. In plaats van dat de professional zelf actief zorg draagt voor oplossingen, komt het nu aan op samenwerken met de cliënt en zijn of haar sociale netwerk. Dit vraagt een aantal nieuwe competenties van de professionals. Op individueel niveau moet de professional in staat zijn om de zelfredzaamheid van de cliënt te vergroten. Hiervoor is het belangrijk de eigen kracht van de cliënt te versterken, aan te sluiten op zijn of haar leefwereld en de cliënt te ondersteunen bij het opbouwen of versterken van zijn of haar netwerk. Gravesteijn en Aartsma (2015) benoemen hierbij dat de verantwoordelijkheid van ouders niet wordt weggenomen, maar dat de nadruk wordt gelegd op gedeelde verantwoordelijkheid. Competenties en krachten, beschermende factoren en hulpsystemen van ouders worden ingezet. Bovendien wordt er proactief gewerkt: de professional gelooft in de mogelijkheden en sterke kanten van de cliënt en blijft zoeken naar verbinding. In de opvoedingspraktijk worden competenties in plaats van tekorten centraal gesteld. Gezinsleden dienen te leren om beslissingen te nemen op een competente manier. Bijvoorbeeld door het aanleren van vaardigheden, het activeren van sterke kanten van het gezin en het verlichten van taken. Op organisatieniveau moet de professional kunnen kijken en werken vanuit een helikopterview, de professional hangt als het ware boven de situatie en heeft zo overzicht op het geheel. Hiervoor is het belangrijk intensief en proactief contact te behouden met alle partijen die betrokken zijn rondom de cliënt (Scheffers, 2015). Samenwerking is namelijk essentieel in de hulpverlening, zonder samenwerking kan er geen hulp geboden worden.

Een hulpverlener werkt samen met de cliënt, met het gezin waar de cliënt deel van uitmaakt, met het sociale netwerk en het professionele netwerk van de cliënt (Bolt & van der Zijden, 2015).

Wat betekent dit voor de groepsleiders van de Catharinaschool en Alles Kid(t)s?

De groepsleiders willen tijdens het bieden van de behandeling aan hun cliënten rekening houden met de gemeentelijke kaders omtrent zorg. De groepsleiders vinden het vervelend dat zij weinig kennis hebben van de gemeente kaders en wat er van hen verwacht wordt. Zij hebben het idee dat er vanuit de gemeente wordt verwacht dat er met alle hulpverleners samen aan één plan met doelen voor de cliënt wordt gewerkt. Dit wordt nu weinig tot niet gerealiseerd. Ook geven de groepsleiders aan dat er een functieverandering kan plaatsvinden. Zij krijgen dan een meer coachende functie en dragen hun kennis over aan de personen uit het netwerk van de cliënt. Zij geven aan dat dit een andere werkstijl van hen zal vragen, omdat er met een andere doelgroep gewerkt wordt. Er wordt dan namelijk niet meer direct met de cliënten gewerkt, dit gebeurt dan indirect via het netwerk. De groepsleiders van de groep Alles kid(t)s achten de kans groot dat dit gebeurt. Zij zijn er echter niet zeker van of dit gaat gebeuren en wanneer dit dan gaat gebeuren. Hier is de invloed van de transitie goed zichtbaar volgens de groepsleiders omdat het eigen netwerk van de cliënt ingezet dient te worden (A. Vergouts, persoonlijke mededeling, 18 februari 2016). Bovendien weten de groepsleiders niet bij wie ze terecht kunnen om informatie in te winnen, ze hebben namelijk sinds januari 2015 geen vaste manager toegewezen gekregen (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 23 februari 2016). De managers van de diverse groepen van Radar dienen kennis te hebben van de gemeentekaders en dienen dit door te geven aan de groepsleiders. De groepsleiders hoeven geen expliciete kennis te hebben van de gemeentekaders, maar zij dienen wel de veranderde taken - zoals de verwijzindex en melding bij Veilig Thuis wanneer nodig - uit te voeren in hun werk (E. van Bergen, persoonlijke mededeling, 23 februari 2016).

2.3 Wie zijn de betrokkenen bij het probleem en waar komt het probleem voor (literatuur)?

Prevalentie ontwikkelingsachterstand:

De landelijke prevalentie van kinderen met een ontwikkelingsachterstand is lastig in te schatten omdat er wisselende definities, onderzoekspopulaties en onderzoekstechnieken gehanteerd worden. De statistische benadering is gebaseerd op IQ en laat een prevalentie zien tussen de 2.5 en 3%. Naar schatting is de prevalentie van personen met een ontwikkelingsachterstand in Nederland 1.5% (Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde, 2005). Kinderen met een ontwikkelingsachterstand maken al dan niet gebruik van jeugdhulp. Hierdoor hebben zij te maken met de transitie die in 2015 heeft plaatsgevonden.

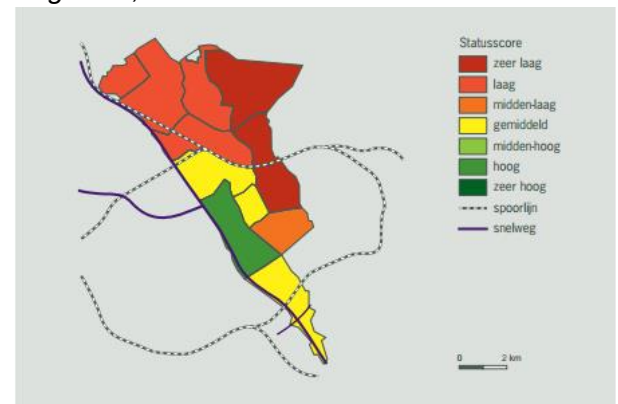
SES van kinderen met een ontwikkelingsachterstand:

Kinderen met een ontwikkelingsachterstand groeien vaak op in 'Multi probleemgezinnen' uit lagere sociaaleconomische klassen. Dit houdt in dat deze gezinnen langdurige sociaaleconomische en psychosociale problemen hebben. De ouders in deze gezinnen hebben vaak onvoldoende inzicht in de ontwikkeling van hun kind en de pedagogische aanpak die ze behoren te hanteren. Dit heeft invloed op het ontstaan en/of instandhouding van de ontwikkelingsachterstand (De Beer in Zoon, 2012).

De groepsleidsters van de groepen Catharinaschool en Alles Kid(t)s delen deze visie (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 23 februari 2016).

Uit onderzoek is gebleken dat de gemeente Heerlen op nummer twee in de landelijke rangschikking staat van het aantal kinderen dat in een gebied met een lage SES woont. Er bestaan wel duidelijke verschillen in SES verdeeld over de gemeente, dit is te zien in figuur 1 (van der Lucht & Polder, 2010). Extra toelichting over dit figuur staat beschreven bij toelichting 1 van bijlage 2.

Figuur 1, verschillen in SES in Heerlen.

Prevalentie jeugdzorg:

In de eerste zes maanden van 2015 hebben 270.000 jongeren in de leeftijd van 0 tot 18 jaar jeugdhulp ontvangen. Volgens het CBS (2015) ging het in 204.000 gevallen om een vorm van ambulante jeugdhulp op de locatie van de jeugdhulpaanbieder. De hulp die de cliënten van de doelgroep in dit onderzoek verkrijgen, valt hier ook onder: zij verkrijgen hulp in de vorm van groepsbegeleiding (groepsjeugdhulp). De landelijke cijfers over jeugdhulpgebruik zijn te vinden in figuur 1 en 2 van bijlage 2.

Prevalentie Jeugdzorg gebruik, provincie Limburg en gemeente Heerlen:

In de provincie Limburg hebben in 2014 in totaal 2058 jeugdigen van 0 t/m 18 jaar een beroep gedaan op jeugdzorg. In de gemeente Heerlen waren dit 248 jeugdigen, dit aantal wordt beschouwd als zeer hoog. In figuur 3 van bijlage 2 is precies te zien hoeveel cliënten gebruik hebben gemaakt van Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) en Zorgverzekeringswet (Zvw) gefinancierde jeugdzorg. Deze wetten zijn inmiddels vervangen door de wet langdurige zorg (WLZ), dit is gebeurd tijdens de transitie die heeft plaatsgevonden (CBS, 2014).

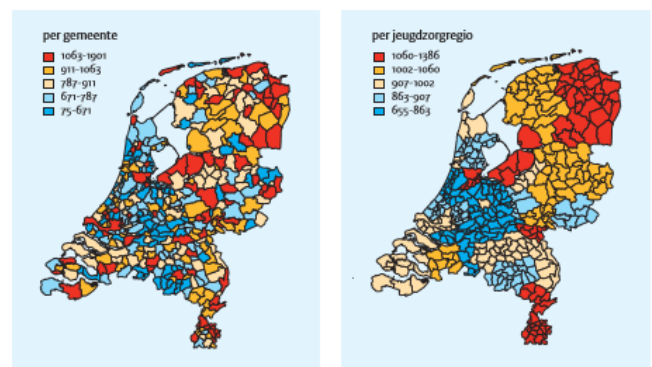
Achtergrondkenmerken jeugdzorggebruikers:

In 2011 is er bestudeerd of culturele en sociaaleconomische kenmerken van invloed zijn op het beroep dat gedaan wordt op jeugdzorg voorzieningen. Volgens Ras, Pommer en Sadiraj (2014) blijkt uit onderzoek dat is uitgevoerd in de provincie Groningen is gebleken dat ruim twee derde van de jeugdigen die jeugdhulp krijgen één of meerdere risicokenmerken heeft. Het gaat dan om jeugdigen met een allochtone achtergrond of jeugdigen die opgroeien in eenoudergezinnen. Ook komen deze jeugdigen vaak uit gezinnen met een laag inkomen, of gezinnen waarvan de moeder laag opgeleid is. Van de jeugdigen die hulp kregen voor zorg voor jeugdigen met een verstandelijke beperking, had bijna 90% één of meer risicokenmerken. Voor jeugdigen die zorg ontvingen binnen een ggz-instelling, had meer dan 65% één of meer risicokenmerken.

Het lijkt zo te zijn dat risicokenmerken van invloed zijn op het gebruik van jeugdzorgvoorzieningen.

De relevante risicofactoren voor het gebruik van jeugdzorg zijn te vinden in figuur 4 van bijlage 2. In figuur 2 (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2014) staat overzichtelijk weergegeven welke gemeenten en regio's de meeste jeugdzorg kosten hebben gemaakt in 2012.

Figuur 2, jeugdzorg kosten in 2012 per regio

Wie zijn de betrokkenen bij het probleem en wat zijn hun ervaringen?

De betrokkenen bij de transitie zijn onder andere: de gemeenten, wijkteams, zorginstellingen en hun medewerkers, cliënten en hun ouders. Diverse meningen zijn gevormd en alle betrokkenen hebben de veranderingen op een andere manier ervaren. Middels de Monitor Transitie Jeugd hebben de betrokkenen melding kunnen doen over diverse zaken. De Monitor Transitie Jeugd brengt de onbedoelde effecten en knelpunten van de transitie van de jeugdhulp naar de gemeenten vanuit cliënt perspectief in kaart. Dit om waardevolle informatie te bundelen en het beleid te verbeteren.

Volgens de Monitor Transitie Jeugd (2015) gingen de meeste meldingen in 2015 over de informatie en toegang tot jeugdhulp (34%). In kwaliteit en uitvoering leken zich minder problemen voor te doen, 11% van de meldingen wezen op problemen in deze categorie. In figuur 5 van bijlage 2 zijn de verschillende meldingen overzichtelijk weergegeven in een cirkeldiagram, ook worden deze hier toegelicht.

Melders konden hun melding indelen in subcategorieën, hiervan is een overzicht te zien in figuur 6 van bijlage 2. Bij het melden is deze ouders gevraagd naar aanbevelingen om de melding in het vervolg te kunnen voorkomen. Van deze gegevens is een uitgebreide grafiek te vinden in figuur 7 van bijlage 2.

2.4 Wie zijn er op de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s bij het probleem betrokken (praktijk)?

De kinderen van de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s maken vanwege hun ontwikkelingsachterstand gebruik van begeleiding die gefinancierd wordt vanuit de jeugdwet. Hierdoor hebben zij te maken met de transitie, maar vooral de transformatie die zich momenteel voordoet. Op de groep Catharinaschool gaat het over zeven cliënten in de leeftijd van drie tot en met vijf jaar. Voor hen zijn er drie groepsleiders beschikbaar, waarvan er per dag twee werkzaam zijn op de groep. Op de groep Alles kid(t)s gaat het over zes cliënten in de leeftijd van twee tot en met drie jaar. Voor hen zijn er drie groepsleiders beschikbaar, waarvan er per dag twee werkzaam zijn op de groep. De cliënten uit de twee groepen hebben allen een ontwikkelingsachterstand op verschillende gebieden (sociaal-emotioneel, motoriek). Hiertussen bestaan ook discrepanties: een groot verschil tussen twee of meer ontwikkelingsgebieden. De meeste cliënten hebben bijkomende (gezin gerelateerde/psychiatrische) problematiek (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 23 februari 2016). Op de groep Catharinaschool hebben vier cliënten een Jeugdwet indicatie voor ambulante groepsjeugdhulp. Twee cliënten hebben een WLZ-indicatie, zij vallen onder het overgangsrecht tot 31-12-2016. Dit houdt in dat deze cliënten in 2014 aangemeld zijn voor behandeling vanwege een zware zorgbehoefte. In 2015 ontvingen zij zorg vanuit de WLZ zonder dat de noodzakelijkheid van behandeling inhoudelijk is getoetst door het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Door het overgangsrecht krijgen cliënten en betrokken organisaties voldoende tijd om de benodigde zorg goed te organiseren (CIZ, z.d.). Eén cliënt heeft daarnaast een indicatie voor ambulante behandeling, dit wordt ingezet voor gezinsbehandeling vanuit Radar (I. Jacobs, persoonlijke mededeling, 2 maart 2016). Op de groep Alles kid(t)s hebben alle cliënten een Jeugdwet indicatie, daarnaast hebben vijf van de zes cliënten een indicatie voor ambulante behandeling: gezinsbehandeling vanuit Radar (I. Jacobs, persoonlijke mededeling, 2 maart 2016).

Afkomst en geslacht:

De cliënten van de Catharinaschool zijn allen in Nederland geboren, maar de ouders zijn afkomstig uit Afghanistan, Marokko en Curaçao. Het gaat hier om vier jongens en drie meisjes.

De cliënten van Alles Kid(t)s zijn allen in Nederland geboren, maar de ouders zijn afkomstig uit Cuba, Marokko, China en Armenië. Het gaat hier om drie jongens en drie meisjes.

Hoe wordt het probleem door de betrokken groepsleiders van Catharinaschool en Alles kid(t)s ervaren?

De medewerkers van Radar hebben persoonlijk verschillende meningen betreft de veranderingen in de wetgeving en de gevolgen hiervan voor de begeleiding die zij bieden. Zo willen zij in hun eigen

expertise – en daarmee doelgroep – werkzaam blijven, maar er wordt vanuit Radar verwacht dat er wordt samengewerkt in teams waartoe medewerkers met verschillende expertise behoren. Van de medewerkers van Radar wordt verwacht dat zij het eens zijn met de visie van Radar en daarom ook in staat zijn om te werken met andere doelgroepen. De groepsleidsters van Alles kid(t)s geven hun visie in dezelfde lijn weer: het is onduidelijk hoe zij kunnen voldoen aan de kaders van de gemeente. Bovendien achten zij de kans groot dat er door de transitie en transformatie een functieverandering kan plaatsvinden (A. Vergouts, persoonlijke mededeling, 18 februari 2016).

Welke situatie wensen de groepsleidsters?

De gewenste situatie voor de groepsleidsters van de groep Catharinaschool is meer samenwerking bewerkstelligen tussen de verschillende hulpverleners in het gezin en duidelijk maken welke actie er vanuit welke discipline ondernomen wordt (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 23 februari 2016). De groepsleidsters van de groep Alles Kid(t)s vinden samenwerking met ouders van belang. Dit houdt in dat zij met hen overleggen over de behandeling en de hulpvraag nagaan. Zij vinden de ouders eindverantwoordelijk. Ook vinden ze het van belang om samen te werken met personen uit het netwerk van de cliënt, zo wordt meer zelfstandigheid van de cliënt en het netwerk bewerkstelligd. De groepsleidsters geven aan dat er aan de behandeling op de groep niet veel hoeft te veranderen, wellicht wordt wel het takenpakket van hen als groepsleidsters uitgebreid (A. Vergouts, persoonlijke mededeling, 18 februari 2016).

2.5 Waarom is het een probleem? (literatuur)

Het inzetten van het netwerk kan gevolgen met zich meebrengen voor medewerkers in de zorg en ouders van cliënten. Als gevolg van de transitie kunnen medewerkers namelijk een andere rol toebedeeld krijgen wanneer hun functie meer coachend wordt: zij dragen hun kennis dan uit aan personen uit het netwerk van de cliënt of professionals die werken met de cliënt. Er kunnen dan rolspanningen ontstaan (Biddle, 1986 in Linders & Feringa, 2014). Volgens Linders en Feringa (2014) is er sprake van een rolconflict wanneer bij hulpverleners het zelf bieden van de begeleiding conflicteert met het uitbesteden hiervan. Vanwege de nieuwe wetgeving dienen medewerkers in de zorg te waarborgen dat de cliënt de juiste zorg ontvangt. Dit betekent voor professionals, waaronder ook groepsleidsters, dat zij het netwerk van de cliënt in dienen te zetten. Dit kan zorgen voor rolambigüiteit, want personen uit het netwerk kunnen niet dezelfde rol vervullen als professionals, omdat zij niet over dezelfde kennis, expertise en hulpbronnen beschikken als professionals. Bij de ouders kan zich dan ook rolbelasting voordoen. Hiervan is sprake wanneer de draaglast van het opnemen van verschillende rollen (opvoeder, verzorger en hulpverlener) de draagkracht van de persoon overschrijdt.

Dit kan vanwege hun capaciteiten teveel zijn. Bovendien kan het voor hulpverleners arbeidsintensief zijn om in het begeleidingsproces van de cliënt het netwerk systematisch te betrekken. Hiervan is met name sprake in deze onzekere tijd van transitie en transformatie (Morée & van Lier, 2006 in Linders & Feringa, 2014). Soms werkt het zelfs contra-indicatief bij families waarin de houding van het systeem niet adequaat is ten opzichte van de cliënt of wordt het systeem als onderdeel van het probleem gezien door de hulpverlener (Kwekkeboom, 2000 in Linders & Feringa, 2014).

2.6 Waarom is het een probleem voor de cliënten en groepsleidsters van de Catharinaschool en Alles Kid(t)s (praktijk)?

De groepsleidsters hebben persoonlijk verschillende meningen wat betreft de veranderingen in de wetgeving en de gevolgen hiervan voor de begeleiding die zij bieden. Sinds de nieuwe wetgeving wordt er gewerkt volgens één gezin één plan, wat inhoudt dat verschillende hulpverleners samen aan één hulpverleningsplan werken. Hierin wordt er van ouders verwacht dat zij een actieve rol spelen in het begeleidingsproces en dat zij in de thuissituatie werken aan de ontwikkelingsdoelen van hun kind. Hierbij moet volgens J. Wouters (persoonlijke mededeling, 23 februari 2016) echter de vraag worden gesteld of dit wel mogelijk is vanwege de thuissituatie (lage SES) en de lage cognitieve vermogens van ouders. Hierdoor kan de ontwikkelingsstimulatie thuis mogelijk minder vormgegeven worden. Volgens de procesmanager E. van Bergen (persoonlijke mededeling, 23 februari 2016) is het grootste nadeel van de transitie de onzekerheid voor de cliënt. De indicaties die nu worden afgegeven, zijn namelijk voor een korte tijd (circa één jaar). Hierdoor is de cliënt niet gegarandeerd van de zorg die hij/zij nodig heeft.

2.7 Hoe is het probleem ontstaan?

Oorzaken ontwikkelingsachterstand:

Een ontwikkelingsachterstand kan verschillende oorzaken hebben, op het gebied van biologische, sociale en omgevingsfactoren (Zoon, 2012). Een verstandelijke beperking ontstaat in veel van de gevallen voor of rond de geboorte. Factoren die bijdragen aan het ontstaan van een verstandelijke beperking zijn onder andere: ernstige vroeggeboorte, een veel te laag geboortegewicht en een aangeboren chromosomale afwijking (Veen et al., 1991; Armatas, 2009 in Volksgezondheid en zorg, z.d.). Daarnaast zijn er veel zeldzame genetische aandoeningen die met een verhoogde kans op een verstandelijke beperking gepaard gaan (de Ligt et al., 2012; Musante & Ropers, 2014 in Volksgezondheid en zorg, z.d.). Ook omgevingsfactoren spelen een rol, zo kunnen ernstige infecties (voor en na de geboorte) leiden tot ernstige hersenschade en een verstandelijke beperking.

Hoe is het probleem omtrent de transitie ontstaan op de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s?

De groepsleidsters van de Catharinaschool geven aan dat zij veel informatie omtrent de transitie gemist hebben vanwege de wisseling van hun hoofd. Zij hebben nooit een vast hoofd aangewezen gekregen, waardoor zij geen aanspreekpunt hadden/hebben voor vragen en moeilijkheden. Dit is de factor die het meeste heeft meegespeeld in het missen van informatie over de transitie. Het missen van de informatie is van invloed op het handelen van de groepsleidsters (J. Kicken & J. Wouters, persoonlijke mededeling, 23 februari 2016).

2.8 Hoe dient er gehandeld te worden?

De nieuwe WMO veronderstelt dat mensen in principe de kracht hebben om verantwoordelijkheden te nemen voor zichzelf en voor elkaar. Uit de praktijk blijkt dat veel mensen die kracht niet of in mindere mate hebben, het gaat vaak om kwetsbare mensen met een beperking. Er wordt gewerkt vanuit empowerment waarbij de professional een bijdrage levert aan het versterken van de eigen kracht en zelfregie. De professional dient in het werken met kwetsbare cliënten rekening te houden met zijn of haar persoonlijke kenmerken (zoals een verstandelijke beperking), maar dient ook ruimte te creëren voor eigen ontwikkeling van de cliënt (Scheffers, 2015 ; Pinto in van Asselt-Goverts, 2016).

Volgens Scheffers (2015) vraagt dit alles om een coachende houding van de professional, en dit vergt acht houdingsaspecten. Bij al deze houdingsaspecten moet de professional aansluiten op het cognitieve niveau van de cliënt zodat hij of zij niet overschat maar ook niet onderschat wordt. Allereerst is de betekenisgeving van de cliënt leidend, zijn of haar ervaringen en de betekenis die hij of zij hieraan geeft staan centraal en geven richting aan het proces. De professional treedt de cliënt op voet van gelijkwaardigheid tegemoet en gaat op deze manier naast de cliënt staan. De professional neemt een niet-wetende houding aan, dit wilt zeggen dat hij of zij aanneemt en aanvaardt wat er aan de hand is zonder dit te willen veranderen. De professional maakt hierbij innerlijke ruimte en is hierdoor vrij, open en ontvankelijk voor de cliënt. Hierdoor worden eigen doelstellingen, veronderstellingen en gedachten even aan de kant geschoven, dit maakt dat de cliënt centraal kan staan. De professional werkt van probleemgericht naar toekomstgericht, waarbij eerst erkenning wordt gegeven aan het verhaal van de cliënt en waar vervolgens toekomstgerichte vragen worden gesteld. De focus ligt tijdens het hulpverleningsproces altijd op de kracht van de cliënt, de professional geeft specifieke aandacht aan de positieve stappen die de cliënt maakt. Bevestigen en complimenteren is hierbij belangrijk. Hiermee wordt de cliënt gemotiveerd in zijn of haar proces, ook wanneer dit even wat minder gaat. De professional moet zich bij al deze stappen goed bewust blijven van zijn of haar eigen referentiekader, deze beïnvloedt namelijk de manier van kijken naar een cliënt. Van Regenmortel (in Gravesteijn en Aartsma, 2015) geeft aan dat er in de relatie tussen professional en hulpvrager sprake is van

professionele betrokkenheid. De professional is veelzijdig partijdig: hij/zij staat wisselend achter verschillende personen en licht hun context en betekenisgeving toe, waardoor de kijk van elke partij wordt verruimd. Bovengenoemde handelingswijze passen allen binnen de oplossingsgerichte benadering, wanneer er over bovenstaande handelingswijze gepraat wordt noemt men dit oplossingsgerichte technieken.

De acht belangrijkste oplossingsgerichte technieken zijn beschreven als de acht-stappen-dans (zie figuur 3). In deze acht-stappen-dans is contact leggen altijd de eerste stap. Het eerste contact met een cliënt zet vaak de toon van het vervolg. Deze eerste stap voor de hulpverlening benadrukt dat een professional altijd bewust en zorgvuldig bezig is met het leggen van contact (Bolt, 2014).

figuur 3, acht stappen dans:

Empowerment bij etnische en culturele diversiteit:

Volgens Scheffers (2015) kan empowerment gericht werken ook bij cliënten met een andere etnische afkomst leiden tot de ervaring van een toenemende kracht en het gevoel gehoord en erkend te worden. Een voorwaarde voor de professional bij empowerment werken met deze cliënten is dat hij/ zij afstemt op de cultuur en identiteit van een cliënt. Het is hiervoor van belang inzicht te hebben in de leef- en belevingswereld van deze mensen. Alle mensen die in een Nederland een nieuw leven moeten opbouwen worstelen met de vraag hoe zij moeten omgaan met de verschillen die zij ervaren tussen normen, waarden en leefstijl van hun eigen achtergrond en die van de Nederlandse samenleving. Tevens moet een professional rekening houden met andere factoren die invloed kunnen hebben op het gedrag van een migrant. Factoren als geloof, de invloed van een gemeenschap, de zoektocht naar een eigen weg en naar zichzelf spelen allemaal mee. Veel normen, waarden en gebruiken van iemand hangen af van het geloof. Als professional is het belangrijk respect te hebben voor het geloof van een ander en de mogelijkheden van het geloof in te zetten om de cliënt te kunnen helpen.

Tevens is er nog een belangrijke factor waarmee de professional rekening dient te houden, namelijk het verschil in opvatting over autonomie. Bij niet westerse culturen wordt autonomie niet als individualistische autonomie opgevat, maar als autonomie in verbondenheid met de familie en gemeenschap. De omgang met niet westerse cliënten vraagt om een aantal extra vaardigheden behorend bij de houdingsaspecten. Zo is het extra belangrijk inzicht te krijgen in de omvang en de werking van hun netwerk. Tevens is het belangrijk om als professional flexibel om te gaan met een eventuele taalbarrière, door bijvoorbeeld het gebruik van pictogrammen, geduldig te handelen en het aanpassen van taalgebruik. Allerlaatst is het voor de professional belangrijk rekening te houden met

loyaliteiten in de familie van een cliënt met een andere etnische afkomst. Het is belangrijk samen met de cliënt in kaart te brengen welke vragen, tegenstand of eventuele problemen hij of zij verwacht bij het bereiken van zijn of haar doel.

Methode voor de inzet en het versterken van een sociaal netwerk:

De methode “Natuurlijk een netwerkcoach” is ontwikkeld om het netwerk van kwetsbare burgers te versterken, waardoor ze beter kunnen participeren in de samenleving. De methode bestaat uit een 10-stappenplan, dat de netwerkcoach samen met de cliënt doorloopt. Hierbij worden eerst de wensen van de cliënt en het huidige sociale netwerk in kaart gebracht. Daarna wordt samen gewerkt aan eventuele mogelijkheden om het netwerk uit te breiden. Uit onderzoek blijkt dat deelnemers van deze methode het gevoel hebben zelf de regie te behouden, dat zij geactiveerd worden en hun eigen kracht ontdekken. Daarnaast zijn de netwerkcoaches over het algemeen positief over de methode, zij wijzen wel op het belang van voldoende ondersteuning en begeleiding. Het coaching traject duurt gemiddeld negen maanden, zelfsturing staat hierin centraal. Het bevordert de groei van de cliënt zodat die zich steeds bewuster, verantwoordelijker en oplossingsgerichter opstelt (Movisie, 2015).

2.9 Conclusie:

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat er veel veranderd is in de zorg sinds de transitie die op 1 januari 2015 heeft plaatsgevonden. Volgens Voordejeugd (2014) heeft de transitie veel invloed gehad op alle zorginstellingen en hun cliënten. Er dient nu gewerkt te worden op basis van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van de cliënt, hierbij wordt het sociale netwerk ingezet indien mogelijk. Ook dient er samengewerkt te worden tussen verschillende hulpverleners in een gezin. Volgens J. Kicken en J. Wouters (persoonlijke mededeling, 23 februari 2016) wordt er verwacht dat het netwerk van de cliënt wordt ingezet. Dit is echter niet altijd mogelijk vanwege een lage SES en lage cognitieve vermogens. Daarnaast geven de groepsleidsters aan nog weinig zicht te hebben op de verwachtingen van gemeente Heerlen. Diegene die deze informatie zou moeten overdragen, is de manager. Echter, sinds januari 2015 hebben de groepsleidsters het gevoel gehad dat er geen manager voor hen beschikbaar is, dit vanwege vele wisselingen. Al deze factoren zijn van invloed op het ontwikkelingsproces van de cliënten. Dit omdat de begeleiding tussen de hulpverleners niet voldoende aansluit en het netwerk niet altijd ingezet kan worden. Het is noodzakelijk om richtlijnen op te stellen die de medewerkers ondersteunen in de uitvoering van hun werk. Hiermee verkrijgen zij inzicht in hoe ze nu en in de toekomst kunnen handelen. Deze informatie heeft geleid tot de volgende probleemstelling.

Probleemstelling (doel- en vraagstelling):

Doelstelling:

Het doel van dit onderzoek is inzicht verschaffen aan de groepsleiders van de groepen Catharinaschool en Alles Kid(t)s over de competenties en randvoorwaarden die benodigd zijn voor het inzetten van het sociaal netwerk van de cliënten.

Onderzoeksvraagstelling:

Uit de hierboven genoemde doelstelling is de volgende vraagstelling ontstaan.

Welke competenties en randvoorwaarden hebben de groepsleiders van de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s nodig om het sociale netwerk van de cliënten in te kunnen zetten binnen het beleidskader van de gemeente Heerlen?

Deelvragen:

De volgende deelvragen moeten helpen de onderzoeksvraagstelling te beantwoorden.

1. Welke richtlijnen geeft het beleidskader van de gemeente Heerlen sinds 2015 voor het inzetten van het sociale netwerk door de groepsleiders van kinderbehandelcentra?
2. Welke competenties hebben groepsleiders van kinderbehandelcentra volgens een expert op het gebied van de inzet van het netwerk nodig?
3. Welke competenties betreft het inzetten van het sociale netwerk bezitten de groepsleiders in meer of mindere mate al?
4. Wat zien de groepsleiders en thuisbegeleiders als mogelijkheden en belemmeringen bij het inzetten van het sociale netwerk?
5. Wat zien de betrokkenen als belangrijkste randvoorwaarden voor Radar ter ontwikkeling van de competenties bij de groepsleiders?

Alle begrippen uit de onderzoeksvraagstelling en deelvragen zijn door de onderzoekers geconcretiseerd. De concretisering is te vinden in bijlage 4 van dit verslag.

Hoofdstuk 3, Methode van onderzoek:

In dit hoofdstuk wordt de methode van onderzoek beschreven die is toegepast voor dit onderzoeksrapport. Deze methode omvat de meetinstrumenten waarvan gebruik is gemaakt, de procedure, de manier van analyseren en de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek.

Tevens wordt er beschreven welke participanten er betrokken waren.

3.1 Onderzoek benadering:

De vraagstelling richt zich in dit onderzoek op een verandering in de maatschappelijke context en de betekenis die betrokkenen daaraan geven. Dit behoort tot kwalitatief onderzoek, want kwalitatief onderzoek richt zich op onderwerpen die te maken hebben met de wijze waarop mensen betekenis geven aan de sociale omgeving en hoe ze zich op basis daarvan gedragen. Bij kwalitatief onderzoek wordt er gekeken naar het perspectief van de populatie (Boeije, 2012). In dit onderzoek is de onderzoeksvraagstelling gericht op de groepsleidsters, hiermee wordt hun perspectief op het probleem en de gewenste situatie beschreven. Vanwege deze redenen hebben de onderzoekers gekozen voor de kwalitatieve onderzoek vorm. De onderzoek vorm dient volgens van der Donk & van Lanen (2011) altijd aan te sluiten bij datgene wat de onderzoeker te weten wil komen. In dit onderzoek hadden de onderzoekers als doel om kennis te verkrijgen van de gemeentekaders en de manier van het toepassen van deze gemeentekaders in het handelen van de groepsleidsters. Hierbij hebben de onderzoekers zich gericht op hoe het sociale netwerk van de cliënten ingezet kan worden door de groepsleidsters. Het gaat om een bestaande situatie die wordt herzien en verbeterd, dit behoort tot ontwerponderzoek. Dit soort onderzoek wordt uitgevoerd wanneer er knelpunten zijn in de huidige aanpak en de bestaande werkwijze anders vormgegeven dient te worden. Hierbij is ten eerste kennis verkregen door het reflecteren op en analyseren van het praktijkprobleem. Er is in kaart gebracht wat niet optimaal verloopt en de redenen hiervan (Migchelbrink, 2006). In deze fase is onderzocht welke kennis, vaardigheden en houdingen de groepsleidsters al bezitten en welke belemmeringen door hen ervaren worden bij het inzetten van het netwerk. Vervolgens dient er volgens Migchelbrink (2006) vastgesteld te worden wat de wensen en behoeften zijn van de opdrachtgever en betrokkenen betreft het praktijkprobleem en welke oplossingsrichting mogelijk is. Hierbij dient duidelijk te zijn op welke precieze gebieden belemmeringen worden ervaren. Er dient duidelijk te worden wat er ontworpen dient te worden, maar ook de operationele en functionele eisen: de benodigde kenmerken van het beoogde product en de gebruiks- en randvoorwaarden. De kernfase van het onderzoek is het ontwikkelproces, hier zijn ideeën verzameld voor het beoogde product. Hierbij zijn er nieuwe mogelijkheden verkend voor mogelijke manieren van aanpak van het praktijkprobleem. Hierbij zijn ook elders bestaande praktijken onderzocht die lijken op de beoogde gewenste situatie. Dit alles is vormgegeven door groepsleidsters, thuisbegeleiders en een expert op het gebied van de inzet van het sociale netwerk te bevragen. Nadat de gegevens verzameld en geordend waren, is er door de onderzoekers een concept gekozen voor het te ontwikkelen product. Hierbij is tevens de haalbaarheid van de inzet van het ontwikkelde product ingeschat door sociale en financiële factoren in beschouwing te nemen (Migchelbrink, 2006).

3.2 Participanten:

Er is gekozen om de groepsleiders van de groepen te bevragen, omdat de opdracht voor dit onderzoek vanuit hen is opgesteld en de uitwerking hiervan inzichten en kennis dient op te leveren voor hun beroepsmatig handelen op de groepen. Het gaat om vijf groepsleiders waarvan het belangrijk was om hun mening omtrent het onderwerp te achterhalen. Hierdoor is uiteindelijk antwoord gegeven op de deelvragen 3, 4 en 5. Er zijn twee thuisbegeleiders bevestigd die werkzaam zijn voor cliënten van de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s. Deze thuisbegeleiders hebben inzicht in het sociale netwerk van een aantal cliënten, zij konden hier dan ook een goed beeld van schetsen. Hieruit zijn een aantal mogelijkheden en belemmeringen voor de inzet van het sociale netwerk naar voren gekomen. De projectmanager van Radar is geïnterviewd omdat zij kennis heeft van de huidige verandering in de wetgeving en de invloed hiervan op de zorg die organisatie Radar biedt. Tevens wist zij welke hulpbronnen er ingezet kunnen worden binnen de organisatie om bij te dragen tot een mogelijke oplossing/verzachting van het probleem. Er is een beleidsmedewerker van de gemeente Heerlen geïnterviewd. Dit omdat diegene kennis heeft van het omzetten van de gemeentekaders in de praktijk. Ze heeft informatie verschaft over de richtlijnen van het beleidskader van de gemeente Heerlen betreft het inzetten van het sociale netwerk van cliënten. Als laatste is er een expert bevestigd op het gebied van het inzetten van het sociale netwerk bij personen met een verstandelijk beperking. Zij heeft onderzoek verricht naar kenmerken van netwerken en benodigde eigenschappen van medewerkers in de zorg om het netwerk in te kunnen zetten. De kennis uit dit interview heeft bijgedragen aan het benoemen van de competenties die de groepsleiders van kinderbehandelcentra nodig hebben voor de inzet van het sociale netwerk. Hierbij is rekening gehouden met de specifieke doelgroep van dit onderzoek en de daarbij behorende sociale netwerken.

3.3 Meetinstrumenten:

Voor het beantwoorden van de deelvragen is gebruik gemaakt van diverse meetinstrumenten. Afhankelijk van de deelvraag is er een meetinstrument gekozen. In bijlage 5 van dit verslag is een overzichtelijke tabel te vinden met daarin de deelvragen, dataverzamelmethode en databronnen.

Deelvraag 1: Interview beleidsmedewerker en projectmanager

Bij deelvraag één is er gekozen voor een semigestructureerd interview met de beleidsmedewerker van gemeente Heerlen. Bij het semigestructureerde interview is er door middel van een topiclijst (interviewschema) structuur aangebracht in het interview. De topiclijst is opgesteld op basis van elementen uit de vraagstelling, ook zijn er enkele aanwijzingen gegeven voor de vraagstelling of essentiële informatie. De volgorde van de onderwerpen en de formulering van de vragen en

antwoorden lagen niet vast. Er is alle ruimte gelaten aan de geïnterviewde om haar persoonlijke opvattingen en belevingen weer te geven. De vragen waren open van aard en de geïnterviewde heeft de onderwerpen verder ingevuld of geconcretiseerd (Migchelbrink, 2006).

In het interview is een sociaal proces, de transitie in de (jeugd)zorg, verklaard en beschreven. Er is navraag gedaan over welke specifieke criteria gemeente Heerlen hanteert, op basis hiervan is gekeken naar eventuele mogelijkheden voor de groepsleidsters om hier invulling aan te geven.

Voor het interview met de projectmanager is er gekozen voor een open, kwalitatief interview. Deze vorm biedt maximale ruimte voor subjectieve inbreng van de geïnterviewde. De open en brede vragen nodigden uit om zoveel mogelijk informatie te geven over gedachten, gevoelens, ervaringen en opvattingen. De toepassing ervan past erg goed in de kwalitatieve onderzoek benadering. Het was gepast omdat de onderzoekers weinig kennis hadden over de aspecten in de vraagstelling, hierdoor kon de problematiek niet volledig verkend worden. Tevens is hiermee inzicht verkregen in de context van het probleem en het perspectief van de ondervraagde persoon. De topiclijst was deels afhankelijk van de interviewsituatie (Migchelbrink, 2006; Boeije, 2012). In het interview lag de nadruk op de verandering van de zorg binnen Radar sinds de transitie. De projectmanager had veel mogelijkheden om in te gaan op de vragen, hierdoor zijn belangrijke onderwerpen uitgelegd en verduidelijkt.

Deelvraag 2: Interview expert

Er is gekozen voor een semigestructureerd interview. In het interview is navraag gedaan over de noodzakelijke kenmerken van groepsleidsters om het netwerk in te zetten. Door middel van het opstellen en gebruiken van een topiclijst is er richting gegeven aan het interview en zijn de benodigde onderwerpen nagevraagd. De geïnterviewde heeft hierbij de ruimte gekregen om haar ervaringen en opvattingen weer te geven. Hierdoor is er een breed beeld geschetst door de geïnterviewde en zijn er onderwerpen benoemd die van belang waren, maar van tevoren niet waren opgesteld door de onderzoekers.

Deelvraag 3, 4 en 5: Semigestructureerd interview met groepsleidsters en thuisbegeleiders

Voor het beantwoorden van deze deelvragen is er gebruik gemaakt van een semi gestructureerd interview voor de groepsleidsters en thuisbegeleiders. De onderzoekers zorgden er met een goede voorbereiding voor dat er een aantal onderwerpen vast stonden voor dit interview. Deze onderwerpen vormden de leidraad voor de vragen die gesteld zijn. Een topiclijst heeft ervoor gezorgd dat de onderzoekers een werkbaar instrument konden hanteren tijdens het interview. Het interview was dan ook deels voor gestructureerd. Aan de hand van de competenties uit het interview met de expert en literatuuronderzoek zijn de competenties die aan de groepsleidsters werden nagevraagd opgesteld. De

onderzoekers stonden open voor ervaringen en brede antwoorden van de participanten, de interviewsituatie was van invloed op de verdere structuur van het interview (Boeije, 2012). In het interview zijn open vragen opgenomen, deze zorgden ervoor dat de participanten hun mening uitgebreid konden verwoorden. Met deze vragen hebben de onderzoekers getracht zoveel mogelijk informatie bij de participanten naar boven te halen. Het was noodzakelijk om de uiteindelijke gebruikers van het ontwikkelde product te bevragen, omdat zij het product gaan toepassen in de praktijk. Hierbij was een intensieve persoonlijke benadering van belang, semigestructureerde interviews pasten daarom goed als dataverzamelmethode (Migchelbrink, 2006). De groepsleidsters en thuisbegeleiders konden aangeven welke belemmeringen er spelen, wat zij belangrijk vinden en wat er vereist is betreft het betrekken van het netwerk, zodat het product straks werkzaam is voor hen. Voor de groepsleidsters is het van belang dat het gemeente kader voorafgaand aan de interviews duidelijk aan hen beschreven wordt. De onderzoekers hebben ervoor gezorgd dat deze beschrijving bij aanvang van het interview genoemd werd.

3.4 Procedure van onderzoek:

De vijf deelvragen zijn beantwoord door het toepassen van de dataverzamelmethode bevragen, hierbij zijn interviews afgenomen. De interviews zijn getranscribeerd en vervolgens geanalyseerd. De interviews met de projectmanager en beleidsmedewerker hebben plaatsgevonden nadat de onderzoekers hen per e-mail benaderd hadden voor een afspraak. De expert is benaderd voor een interview via de projectbegeleidster van dit onderzoek. De contactgegevens van de thuisbegeleiders zijn verkregen via de groepsleidsters, op deze manier is er een afspraak gepland. De tijden en data voor de interviews zijn grotendeels bepaald door de participanten. De interviews zijn allen semigestructureerd, enkel met de projectmanager heeft een ongestructureerd interview plaats gevonden. Voor de semigestructureerde interviews is voor aanvang van elk interview een lijst met onderwerpen (topics) opgesteld die besproken zijn in het interview. Er zijn een vast aantal topics opgesteld die gedurende elk interview terugkwamen. Gedurende de interviews zijn in ieder geval deze onderwerpen besproken. Afhankelijk van de interviewsituatie is bekeken welke vervolgvragen gesteld werden. Er was sprake van een redelijk gestructureerde dataverzamelingstechniek door de opgestelde interviewleidraad met een topiclijst. Gedurende de interviews is er echter ook ingegaan op uitspraken van de participanten, daardoor was er ook sprake van een minder gestructureerde dataverzamelingstechniek (van der Donk & van Lanen, 2011). De onderwerpen voor de interviews zijn terug te vinden in het schema van hoofdstuk 3.3. De interviewguides van deze interviews zijn te vinden in bijlage 6 van dit verslag.

3.5 Analyse:

Volgens Boeije (2012) is analyseren het uiteenrafelen van de gegevens over een bepaald onderwerp in categorieën. Deze categorieën worden benoemd met begrippen, hierin worden relaties tussen de begrippen en de probleemstelling aangebracht en getoetst. De onderzoekers hebben de verkregen informatie geanalyseerd middels de principes van kwalitatieve analyse. De analyse heeft bijgedragen aan het inzicht van de onderzoekers in het onderwerp van het onderzoek. Hierdoor konden de onderzoekers beslissen wat er uiteindelijk in de eindrapportage terecht kwam. De analyse bestond uit een aantal activiteiten, het begon bij het uiteenleggen van de gegevens en is geëindigd bij het structureren ervan. De onderzoekers besloten in dit proces hoe de gegevens werden geordend. De informatie uit (getranscribeerde)interviews is door de onderzoekers uiteen gerafeld in fragmenten. Deze zijn later weer in elkaar gezet. Gegevens die bij elkaar hoorden zijn bij elkaar gelegd en er is een vergelijking gemaakt om te zien of de gegevens overeenkomsten vertoonden. Het uit een rafelen van de gegevens was nodig om te doorgronden welke onderwerpen er aan bod kwamen en waarop de gegevens precies betrekking hadden. Daarnaast zijn de verschillende interviews met elkaar vergeleken, op basis hiervan is er gekeken of er fragmenten waren die over hetzelfde thema gingen. De participanten hebben gebruik gemaakt van verschillende woordkeuzes die horen bij het thema. Fragmenten met een samenvattend label zijn door de onderzoekers gecodeerd. Bij het coderen zijn thema's en categorieën onderscheiden en benoemd met een code (zie bijlage 9). In het begin van het onderzoek is vooral gebruik gemaakt worden van open codering. Alle tot dan toe verzamelde gegevens zijn in fragmenten ingedeeld, hierbij is nog niet gekeken naar relevantie. De open codering droeg bij aan overzichtelijke en hanteerbare gegevens en is hiermee erg belangrijk geweest voor het verdere onderzoek. Na deze fase zijn de onderzoekers begonnen aan axiaal coderen, hiermee zijn belangrijke en minder belangrijke gegevens van elkaar onderscheiden. Verder is in deze fase de omvang van de gegevens en het aantal codes gereduceerd. Hierdoor ontstond er een overzicht waarmee de onderzoekers verder aan de slag konden. In de laatste fase van de analyse hebben de onderzoekers selectief gecodeerd. In deze fase zijn de categorieën geïntegreerd om de vraagstelling te beantwoorden, tevens zijn de laatste verbanden gelegd. Bijvoorbeeld als open codering *dezelfde manier van werken* met als bijbehorende axiale codering *op de groep en thuis op één lijn werken*. In de selectieve codering heeft dit geleid tot de code *doelen thuis doorpakken* (zie bijlage 9). Bij het integreren van de resultaten zijn de doel en vraagstelling het meest bepalend geweest. Tijdens de open- en axiale codering hebben de onderzoekers individueel gewerkt, de resultaten van deze coderingsvormen zijn daarna onderling bekeken en vergeleken. Tijdens de selectieve coderingsfase hebben de onderzoekers samen gewerkt. Dit alles heeft gezorgd voor

“interbeoordelaarbetrouwbaarheid”: de onderzoekers zijn er zeker van dat fragmenten systematisch bij de juiste code terecht zijn gekomen.

De uitwerking van alle gegevens en vergelijkingen van dit onderzoek bestond uit vier fasen:

1. Exploratiefase: het ontdekken van begrippen.
2. Specificatiefase: het ontwikkelen van de begrippen.
3. Reductiefase: bepalen van het kernbegrip.
4. Integratiefase: uitwerken

Al deze fasen komen aan bod in de onderzoekslang, dit is een model voor analyse. Hiervan is in bijlage 8 is een afbeelding te vinden. De onderzoekers hebben zich tijdens het onderzoek aan dit model gehouden. Tevens zijn in dit model de drie fases van coderen overzichtelijk weergegeven.

In bijlage 9 van dit verslag is een voorbeeld te vinden van een getranscribeerd en geanalyseerd interview. Hierin is precies te zien hoe de onderzoekers gewerkt hebben gedurende de analyse fase.

3.6 Validiteit en betrouwbaarheid:

Bij de uitvoering van dit onderzoek probeerden de onderzoekers de invloeden van het onderzoek zoveel mogelijk zelf te bepalen, te herkennen en te beschrijven.

Validiteit en betrouwbaarheid:

Met validiteit wordt bedoeld dat de onderzoekers datgene onderzoeken dat zij willen onderzoeken (van der Donk & van Lanen, 2011). Operationalisering is alles omvattend bij validiteit. Hoe er geoperationaliseerd wordt, bepaalt hoe een begrip wordt gemeten. Of werkelijk datgene wordt onderzocht wat beoogd wordt, is afhankelijk van de gekozen operationalisering (Migchelbrink, 2006). De probleemanalyse van dit onderzoek is valide, omdat het controleren van de operationalisering geschied is aan de hand van een literatuur en deskundigencheck (praktijk). Zo zijn de termen van de groepen voorgelegd aan de opdrachtgevers van het onderzoek. De onderzoekers hebben er bij het schrijven van de probleemanalyse naar gestreefd dat andere onderzoekers bij het maken van deze probleemanalyse dezelfde onderzoeksresultaten kunnen behalen, dit om de betrouwbaarheid te vergroten. Op literatuur gebied hebben zij gebruik gemaakt van diverse bronnen, hiermee is gezorgd voor brontriangulatie (van der Donk & van Lanen, 2011). De internetbronnen dienden te dateren vanaf een recente datum (2005) en van wetenschappelijke aard te zijn. Daarnaast zijn boeken nageslagen en zijn de meningen en kennis van diverse deskundigen in de praktijk nagegaan. Niet altijd werd er in de literatuur naar hetzelfde type van zorg gekeken als in de praktijk. Het onderwerp van dit onderzoek is vrij complex en heeft onder andere te maken met de transitie die heeft plaats gevonden in januari 2015.

Wanneer er wordt gezocht naar informatie over de transitie dan wordt hierin de hele jeugdzorg genoemd. Het begrip jeugdzorg is erg breed en betreft niet alleen de gehandicaptenzorg die Radar biedt. Toch was deze informatie van belang om een duidelijk beeld te creëren van bijvoorbeeld alle veranderingen die hebben plaats gevonden. Met deze veranderingen hebben de groepen Alles kid(t)s en Catharinaschool namelijk ook te maken. De probleemanalyse van dit onderzoek heeft gezorgd voor een duidelijk beeld van het probleem en is afgesloten met een conclusie. In deze conclusie is de kern van het probleem beschreven. De onderzoeksvraagstelling en de daarbij behorende deelvragen zijn opgesteld aan de hand van de probleemanalyse. De onderzoekers hebben de vragen nauwkeurig opgesteld en onderzochten hierdoor precies wat zij willen onderzoeken (van der Donk & van Lanen, 2011). Tevens zijn de vraagstelling met bijbehorende deelvragen voorgelegd aan anderen (mede-onderzoekers, onderzoekbegeleidster). De begrippen die gebruikt zijn in de deelvragen (en hiermee in de interviews) zijn geoperationaliseerd, door navraag te doen aan praktijkdeskundigen. Aan de beleidsmedewerker is nagevraagd hoe “gemeentekader” gedefinieerd wordt. De definiëring van het begrip “sociaal netwerk” is verkregen door middel van literatuurstudie. Het begrip “kinderbehandelcentrum” is opgesteld op de manier hoe de organisatie Radar dit zelf definieert. De onderzoekers hebben er naar gestreefd dat dit onderzoek dezelfde onderzoeksresultaten oplevert, wanneer het wordt herhaald of uitgevoerd wordt door iemand anders. Dit wijst op betrouwbaarheid (van der Donk & van Lanen, 2011). De onderzoekers hebben de resultaten zo goed als mogelijk tot stand te laten komen en storingen zoveel mogelijk voorkomen. De interviews in dit onderzoek zijn door beide onderzoekers geanalyseerd en vervolgens met elkaar vergeleken. Hierdoor is er gebruik gemaakt van een ‘peer check’ (Migchelbrink, 2006). De interviews zijn afgenomen door twee interviewers, de interviewers hebben de verzamelde informatie binnen één tot drie dagen verwerkt. Dit heeft de kans op vertekening verkleint. Tijdens alle interviews is er gebruik gemaakt van opname apparatuur. De opnames hebben grote voordelen geboden, namelijk:

- De onderzoekers hoefden zich op deze manier minder te concentreren op het maken van aantekeningen en konden zich hierdoor volledig focussen op het gesprek.
- De geluidsopnames hebben de kwaliteit van de gegevens vergroot, de onderzoekers hoefden hierdoor niet te selecteren wat zij wel en niet wilde noteren. Ook werden de gegevens hierdoor niet vervormd.
- De opnames werden na afloop getranscribeerd, deze getranscribeerde tekst is in één geval als voorbeeld in de eindrapportage verwerkt.
- Bij onduidelijkheid konden de antwoorden teruggehaald worden.

De opnamen en transcripties worden gezien als betrouwbaar en vormen hiermee een belangrijke kwaliteitswaarborg (Boeije, 2012). Bij alle interviews is er gebruik gemaakt van vooraf opgestelde

topics. Dit houdt in dat bij herhaling van onderzoek gebruik kan worden gemaakt van deze topics, waardoor de kans op dezelfde resultaten hoog is. Wel dient vermeld te worden dat er een ongestructureerd interview plaats heeft gevonden met de projectmanager. Hierbij zijn de antwoorden beïnvloed door de vragen die de interviewers gesteld hebben. Dit verlaagt de betrouwbaarheid van deze onderzoeksmethode. De uitwerkingen van het interviews zijn voorgelegd aan de geïnterviewde personen, om na te gaan of de juiste conclusies zijn getrokken op basis van de gegeven antwoorden. Deze twee aspecten verhogen de betrouwbaarheid.

Triangulatie: Met het oog op hoge validiteit en betrouwbaarheid hebben de onderzoekers gebruik gemaakt van verschillende databronnen (respondenten), hiermee is gezorgd voor brontriangulatie. Daarnaast is er gezorgd voor onderzoekerstriangulatie.

Dit houdt in dat er in dit onderzoek met twee onderzoekers is gewerkt: de interviews zijn door beide onderzoekers afgenomen en de analyses van de dataverzameling zijn met elkaar vergeleken (van der Donk & van Lanen, 2011).

Hoofdstuk 4, resultaten:

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het praktijkonderzoek weergegeven. Hierbij is er gebruik gemaakt van wordclouds en tabellen. De wordclouds zijn gemaakt met behulp van het digitale programma 'tagcrowd'. Voor alle wordclouds geldt dat hoe groter het begrip is weergegeven, hoe vaker dit begrip is genoemd door de respondenten. Tevens zijn de onderzoeksresultaten ondersteund met citaten die afkomstig zijn uit de transcripten van de interviews.

Deelvraag 1, Welke richtlijnen geeft het beleidskader van de gemeente Heerlen sinds 2015 voor het inzetten van het sociale netwerk door de groepsleidsters van kinderbehandelcentra?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag is er een beleidsmedewerker jeugd geïnterviewd van de gemeente Heerlen. Zij heeft aangegeven welke richtlijnen het beleidskader van de gemeente Heerlen stelt voor de inzet van het sociale netwerk.

“De overheid zegt dat we heel erg op eigen kracht moeten inzetten, de burgers moeten veel meer zelf doen. Wij gaan hier genuanceerder mee om. We kijken naar wat de burger zelf kan, hiervoor moeten we eerst onderzoek doen. Radar heeft een bepaalde doelgroep, het eigen kracht verhaal heeft daar een hele andere lading dan de gewone burger die zich bij de gemeente meldt. We willen er genuanceerd mee omgaan en kijken wat de mogelijkheden van onze burgers zijn.”

De inzet van het sociale netwerk van een cliënt is een eis vanuit het gemeente kader. Iedere medewerker dient onderzoek te doen naar de mogelijkheden van het sociale netwerk van een cliënt.

Deze mogelijkheden dienen vervolgens goed benut te worden. Een organisatie als Radar biedt tweedelijns zorg, dit betekent dat de cliënten al binnen zijn. Radar moet daarom inzicht krijgen in het netwerk van de cliënt, de gemeente heeft hier geen rol meer in. De gemeente Heerlen stelt een minimale variant voor de inzet van het sociale netwerk, hier moet elke hulpverlener tenminste aan voldoen. Deze minimale variant bestaat uit de methode 1Gezin1Plan hiermee wordt in kaart gebracht wie er betrokken is in het gezin, welke doelstellingen er zijn en wie wat op welke termijn doet. Het invullen van de zelfredzaamheid matrix (ZRM) geeft vormgeving aan 1Gezin1Plan.

Het is een checklist waarmee de hulpverlener samen met de cliënt achttien leefgebieden naloopt. De gebieden die minder hoog scoren bieden een leidraad voor de hulpverlening. De gemeente Heerlen verwacht dat de medewerkers van de groepen Alles kid(t)s en Catharinaschool of de thuisbegeleiders deze in ieder geval samen met de cliënt invullen. Het maakt in principe niet uit wie het doet, als het maar gebeurt. Als niet duidelijk is wie dit doet, dan moeten hierover duidelijke afspraken gemaakt worden. Het werken conform 1Gezin1Plan houdt in dat je in plaats van over ouders, met ouders aan de slag gaat. De hulpverlener heeft hierbij een coachende rol en werkt toe naar het “zorgen dat” principe. Eventuele andere methodes voor de inzet van het sociale netwerk mogen ingezet worden, dit is aan de groepsleidsters zelf en geen vereiste vanuit de gemeente. De gemeente verwacht dat hulpverleners op een laagdrempelige manier contact kunnen leggen met ouders om de mogelijkheden te ontplooien. Er dient altijd rekening gehouden te worden met eventuele veranderingen die zich kunnen voordoen in de toestand van de cliënt en het sociale netwerk. De gemeente verwacht van de groepsleidsters dat zij nagaan hoe de behandeling die zij op de groep bieden ook thuis het meeste effect kan hebben. De inzet van het sociale netwerk speelt hierbij een grote rol. Hiervoor is het nodig dat groepsleidsters weten wie of wat zij aan hulp kunnen inschakelen, kennis van de wijk voorzieningen in Heerlen is hierbij een pre. Diverse hulpverleners moeten samen kunnen werken, overleggen en afstemmen. Het moet duidelijk zijn wie wat gaat doen, zodat het ook echt gebeurt volgens de verwachtingen van het beleidskader. Tevens is het voor de groepsleidsters verplicht om zich te koppelen aan de cliënt, dit gebeurt door middel van de verwijsindex. De beleidsmedewerker jeugd geeft de groepsleidsters een aantal tips om aan de richtlijnen die het beleidskader stelt te kunnen voldoen. *“Sta dicht bij de ouders en het kind en wees nieuwsgierig. Probeer het contact te onderhouden, contact biedt de mogelijkheid tot signalering. De signalen die ouders uitdragen hoeven niet alleen opgelost te worden, schakel hulp in van andere die hier goed in zijn. Zoek de samenwerking op en kijk naar de mogelijkheden!”* De beleidsmedewerker adviseert de groepsleidsters dringend om zelf een keer op huisbezoek te gaan bij de cliënten, volgens haar weet je als groepsleidster dan pas waarom een kind is zoals hij/zij is, tevens biedt dit nieuwe mogelijkheden voor contact en signalering.

Tevens is de procesmanager van Radar geïnterviewd, zij heeft aangegeven welke verwachtingen de gemeente Heerlen heeft uitgedragen aan Radar als organisatie. Haar informatie heeft aanvullingen gegeven op de informatie van de beleidsmedewerker. De procesmanager van Radar geeft aan dat zij diverse contractvormen hebben met de gemeente. Daarnaast zijn zij als organisatie ook een partner van de gemeente en ontwikkelen zij samen nieuwe dingen, omtrent de vormgeving van de transformatie. De gemeente draagt de richtlijnen van het beleidskader uit aan de hoofden en aandacht functionarissen van Radar. Zij moeten weten wat de gemeente van Radar verwacht, deze verwachtingen moeten zij overdragen aan de locaties en groepen. Elke locatie of groep heeft volgens de procesmanager een eigen hoofd. Omtrent de inzet van het sociaal netwerk en het voldoen aan de richtlijnen die hiervoor zijn gesteld heeft de procesmanager een beeld geschetst van de aanpak van Radar. *“In het meerjarenbeleid en in het jaarplan 2016 van Radar is opgenomen dat zij het sociaal netwerk betrekken bij de vraaganalyse, het opstellen van het ondersteuningsplan en de uitvoering daarvan (inclusief evaluatie).”* Het verdere beleid is vervolgens opgenomen in het inkoop traject bij het Zorgkantoor voor de jaren 2016 en 2017. Hiertoe is een ontwikkelplan (betrekken sociaal netwerk) ingediend door Radar, deze is goedgekeurd door het Zorgkantoor. Dat betekent voor 2016 dat er met een 9-tal pilotteams (dit zijn 9 integrale teams verdeeld over heel Radar), aan de slag wordt gegaan om in gesprek te gaan en te blijven met het netwerk. De medewerkers moeten getraind worden volgens de COUP en van daaruit moeten er verbeterplannen gemaakt worden. De bedoeling is dat deze werkwijze in 2017 voor heel Radar wordt gebruikt. Voorts zijn een aantal medewerkers geschoold in de Sonestra methode. Dit is door Radar aangeboden aan begeleiders die hierin interesse hadden en voor hen die het nodig hadden in hun werk. *“Tevens werkt Radar sinds dit jaar met kwaliteitskaarten in de integrale teams. Aan het begin van het jaar zijn 7 kaarten vrijgegeven aan de teams, hierop kunnen zij een 0-meting op themaniveau maken, inclusief een bijbehorend plan van aanpak. Eén van deze kaarten gaat over het zorgproces. Op deze kaart wordt ook inzichtelijk gemaakt hoe het netwerk wordt betrokken.”* Radar ent beleid en ondersteuning niet op basis van voorzieningenniveau maar op integraal teamniveau.

Deelvraag 2, Welke competenties hebben groepsleidsters van kinderbehandelcentra volgens een expert op het gebied van de inzet van het netwerk nodig?

Voor deze deelvraag is een expert op gebied van het inzetten van sociale netwerken geïnterviewd. Uit het interview kwam naar voren welke houding, vaardigheden en kennis benodigd zijn voor medewerkers in de zorg. Deze resultaten zijn weergegeven in figuur 1 en de begrippen zijn vervolgens toegelicht.

Figuur 1, competenties:

Houdingsaspecten	Vaardighedenaspecten	Kennisaspecten
Meervoudige partijdigheid	(Door)vragen	Ontmoetingsplekken
Loyaliteit	Begrip van ouders nagaan	Projecten andere organisaties
Open houding	Samenwerking thuisbegeleiding	Verdieping andere culturen
Niet-wetende houding	Empowerment	
Aanpassen aan niveau ouders	Netwerk in stand houden en betrekken	
	Coördineren en bewaken van begeleiding	

Betreffende de **houding** kwam naar voren dat meervoudige partijdigheid en loyaliteit van belang zijn.

Ook een open houding aannemen, dit betekent dat er door de professional wordt na gegaan hoe ouders denken over de situatie, mogelijkheden en wat zij belangrijk vinden. Er wordt een niet-wetende houding aangenomen, waarbij door vragen te stellen informatie achterhaald wordt. Aansluiten bij de wensen en behoeften van ouders en het kind is ook onderdeel van de houding van de professional.

“Als ouders uitgenodigd worden, moet het gesprek wel zo ingekleed worden zodat zij snappen wat er gezegd wordt. Ik zou bij zo’n gesprek eens opletten hoeveel moeilijke woorden, lange en abstracte zinnen gebruikt worden. Als dat veel gebeurt gaat het over de hoofden van de ouders heen en zeggen die begeleiders misschien achteraf dat ouders thuis niks doen. Maar het kan ook zijn dat ze het niet gesnapt hebben. Zeker mensen met een beperking of die de taal niet spreken, dan moet je dus heel simplistisch praten.” Volgens de expert behoort het kunnen (door)vragen tot de **vaardigheden**,

waartoe ook vragen stellen over de culturele achtergrond van ouders behoort. Hele goede vragen stellen, dat moet een professional goed kunnen. Doorvragen, en minder zelf invullen. Hierbij dient de professional ook altijd naar “wie” te vragen: wie ouders kan helpen bij moeilijkheden en wie ouders graag bij een gesprek willen meenemen. Er dienen open vragen gesteld te worden, dan komt de professional zo veel mogelijk te weten. Volgens de expert moet de professional het begrip van ouders nagaan: nagaan of zij snappen wat ze moeten doen en of ze de opgestelde doelen relevant vinden. Om thuis en op de groep op één lijn te kunnen werken, dient er samengewerkt en afgestemd te worden met ambulante (thuis) begeleiding. Empowerment is van belang, omdat daarmee wordt aangesloten bij krachten van de cliënt en de opvoeders. De expert benoemt dat de HBO-pedagoog vanuit de competentieprofielen op D-niveau werkt. Hiertoe behoort de taak om het netwerk in stand te houden en te betrekken, dit betekent dat bij planuitvoering het netwerk betrokken wordt en de professional ervoor waakt dat het netwerk in stand wordt gehouden. Ook coördineren en bewaken van het begeleidingsproces behoren tot de taken, wat inhoudt dat de professional betreffende het ondersteuningsplan taken verdeelt en toeziet op de uitvoering ervan.

De expert geeft betreffende de benodigde **kennis** aan dat het van belang is om kennis te hebben over ontmoetingsplekken: plekken waar ouders elkaar kunnen ontmoeten. Ook is het werkzaam om kennis te hebben van projecten en acties van andere organisaties bijvoorbeeld Centra voor Jeugd en Gezin en buurtcentra, zodat ouders en cliënten hierbij kunnen aansluiten. Het is volgens de expert onmogelijk om kennis te hebben van de normen, waarden en gebruiken van alle verschillende culturen. Het is verstandig om je als professional te verdiepen in de achtergrond van een bepaalde cultuur wanneer deze veelvuldig voorkomt onder cliënten. In andere gevallen kan door vragen te stellen aan ouders veel informatie achterhaald worden.

“Het is goed om te weten wat er allemaal in de buurt is. Ontmoetingsplekken voor ouders, zoals speeltuinen. Ook organiseren Buurtcentra en Centra voor Jeugd en Gezin van alles. We weten soms niet van elkaar wat we doen. Dus als begeleider is het goed als je dat goed op het netvlies hebt.”

Deelvraag 3, Welke competenties betreft het inzetten van het sociale netwerk bezitten de groepsleidsters in meer of mindere mate al?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn alle groepsleidsters geïnterviewd. Hierbij is aan hen gevraagd over welke competenties zij beschikken. Tevens hebben zij zichzelf beoordeeld middels goed (G), voldoende (V) of onvoldoende (OV) voor elke competentie. Tijdens de interviews is gebleken dat de groepsleidsters onvoldoende kennis hadden over de betekenis van de competenties. Ze gaven bijvoorbeeld een antwoord dat niet overeen kwam met de inhoud van de competentie, waarna de onderzoekers de betekenis moesten toelichten. De resultaten zijn weergegeven in figuur 2 en begrippen zijn vervolgens toegelicht.

Figuur 2:

	Leidster A	Leidster B	Leidster C	Leidster D	Leidster E
Aansluiten cognitieve niveau	V	V	V	G	V
Gelijkwaardig opstellen	V	V	V	V	V
Niet-wetende houding	OV	OV	OV	V	V
Toekomstgericht	OV	OV	V	V	OV
Empowerment	OV	OV	OV	OV	OV
Ouders motiveren	V	V	V	V	G
Meerzijdig partijdig	N.v.t.	N.v.t.	V	OV	N.v.t.
Vertrouwen	V	V	V	OV	V
Inzetten van methoden	OV	OV	OV	OV	OV
Kennis van culturele achtergrond	N.v.t.	N.v.t.	V	N.v.t.	OV

Aansluiten op het cognitieve niveau: Over het algemeen geven de groepsleidsters zichzelf een voldoende voor deze competentie. De groepsleidsters geven allemaal aan zoveel mogelijk rekening te houden met het cognitieve niveau van de ouders. Dit doen zij vooral door hun taalgebruik naar niveau aan te passen. *“We proberen niet teveel professioneel taalgebruik, maar eenvoudig taalgebruik in te zetten. Ook verduidelijken we dit door het concreet te maken en te laten zien en voor te doen, door middel van bijvoorbeeld filmpjes en foto’s.”*

Ze geven aan het soms nog wel lastig te vinden ouders niet te overschatten.

Gelijkwaardig opstellen aan ouders: Alle groepsleidsters hebben zichzelf een voldoende gegeven voor deze competentie. Zij geven allen aan goed naar ouders te luisteren en hun altijd serieus te nemen. Groepsleidster A van Alles kid(t)s zegt hierover het volgende: *“Wij luisteren goed naar de ouders. De doelen worden afgestemd en wensen worden gehoord en opgevolgd. We proberen te zoeken naar wat wij kunnen betekenen. Alles wat ouders zeggen, nemen we ook serieus.”*

Groepsleidster B van de Catharinaschool heeft hierover dezelfde mening: *“Ik wil niet te leidend over te komen en vind dat ouders bepalend zijn. Als de ouder iets vindt dan neem ik dat serieus.”*

Niet-wetende houding: Tijdens de interviews bleek het nodig de inhoud van deze competentie extra toe te lichten aan drie van de vijf groepsleidsters. Hieruit bleek dat zij eigenlijk nog niet veel wisten over de inhoud van deze competentie. Zij zijn dan ook ontevreden over de beheersing hiervan en scoren zichzelf een onvoldoende. De groepsleidsters die zichzelf wel een voldoende scoren, geven aan deze competentie wel beter te willen beheersen. *“Al heel vaak stel je een vraag waarin eigenlijk al een antwoord zit; suggestief. Dat is gewoon heel erg lastig. Je hebt een vermoeden waar het om gaat, maar dan is het de kunst om zo’n open vraag te stellen dat je niet sturend bezig bent. Ik merk dat ik er te weinig ervaring in heb om dit 100% goed te kunnen doen.”*

De groepsleidsters merken dat zij de ouders in veel gevallen te snel helpen en hen hierdoor niet eerst zelf laten nadenken, zij hopen hier door de coaching cursus meer van te leren. *“We geven al snel een antwoord op hun vragen, maar eigenlijk moeten we hen vragen stellen zodat ze zelf tot een oplossing komen.”*

Toekomstgericht werken: De groepsleidsters geven allemaal aan toekomstgericht te werken als het om het kind gaat, zo maken zij de kinderen zelfredzaam zodat zij naar school kunnen. Samen met ouders werken zij eigenlijk niet toekomstgericht. *“Thuisbegeleiding heeft een grote rol om ouders zelfstandiger te laten worden betreft opvoedvaardigheden. Wij geven wel tips en tricks. Maar we werken niet specifiek met ouders heel toekomstgericht.”*

Empowerment: Alle groepsleidsters geven zichzelf op het gebied van empowerment een onvoldoende. Dit komt doordat zij de krachten van ouders niet inzichtelijk hebben. Veel meer weten zij over de zwakke kanten van de ouders, hierdoor staat empowerment niet voorop.

“We stellen nu de krachten van ouders ook niet voorop in de behandeling. We hebben deze krachten namelijk niet inzichtelijk. Ik denk dat we er al bij aanvang van de zorg al voor moeten zorgen dat deze inzichtelijk worden. Uitgaande van eigen kracht van ouders merk ik aan mijzelf dat ik nog teveel interpreteer. Ik interpreteer bijvoorbeeld dat een moeder erg beperkt belastbaar is doordat zij zoveel hulpverlening in het gezin hebben.”

Ouders motiveren: Alle groepsleidsters geven aan de ouders te motiveren door middel van complimenten, zij zijn hierover tevreden.

Meerzijdig partijdig zijn: Het blijkt dat deze competentie eigenlijk niet zo van toepassing is voor de groepsleidsters, dit komt doordat zij maar beperkt contact hebben met het sociale netwerk van de cliënten. Wanneer het sociale netwerk niet echt ingezet wordt, kunnen groepsleidsters ook niet meerzijdig partijdig zijn. In het dagelijkse contact met ouders wordt vaak gekozen voor de ouder die het initiatief tot contact neemt. *“Ik moet zelf zeggen dat ik vaak automatisch kies voor de ouder waar ik het meest contact mee heb.”*

Vertrouwen wekken: De groepsleidsters geven aan het belangrijk te vinden dat ouders hen vertrouwen, door middel van contact proberen zij dit vertrouwen te vergoten. Veel cliënten worden echter per taxi bus van en naar de groep vervoerd. Hierdoor zien de groepsleidsters de ouders maar weinig, dit maakt de vertrouwensband niet beter. Groepsleidsters geven aan een betere vertrouwensband te hebben met de ouders die vaak mailen, schrijven of bellen en de ouders die zij vaker zien, doordat zijn hun kind zelf halen en brengen. *“Ouders vertrouwen ons sowieso, anders zouden ze hun kind niet naar de groep laten komen. Met de ene ouder is de relatie wat beter, omdat we ze vaker zien en spreken en met andere ouders is dit weer minder. Vertrouwen vergroten vind ik lastig. Persoonlijk contact zou hieraan wel kunnen bijdragen. Als je iemand wat meer ziet, weet je beter hoe die persoon is.”*

Inzetten van methoden: Er worden door de groepsleidsters geen methoden ingezet om het sociale netwerk in te zetten of te vergroten. Groepsleidsters geven aan dat dit een taak is van de thuisbegeleiding.

Kennis van culturele achtergrond: Twee groepsleidsters hebben hun mening gegeven over dit onderwerp. Zij geven allebei aan zoveel mogelijk rekening te houden met andere culturen, dit doen zij door hun benaderings- en handelingswijze aan ouders aan te passen. Kennis van een andere cultuur maakt meer mogelijk in de behandeling. De groepsleidster die zichzelf een voldoende geeft zegt het volgende: *“Als ik kennis heb van de culturele achtergrond van het gezin, kan ik reacties en gedrag van kinderen beter snappen.”* De groepsleidster die zichzelf een onvoldoende geeft is het hiermee eens maar geeft het volgende aan: *“Ik vind de culturele achtergrond zelf een moeilijk iets, we hebben nu verschillende kinderen in de groep met een andere afkomst. Voor ons zou het fijn zijn om van meer culturen te weten wat erbij past en hoort.”*

Deelvraag 4. Wat zien de groepsleidsters en thuisbegeleiders als mogelijkheden en belemmeringen bij het inzetten van het sociale netwerk?

Er zijn voor het beantwoorden van deze deelvraag vijf groepsleidsters en twee thuisbegeleiders geïnterviewd. Uit de interviews is gebleken dat de volgende factoren als grootste **belemmeringen** bij het inzetten van het netwerk worden ervaren:

figuur 3, alle belemmeringen:

- Het contact leggen met de verstandelijk beperkte ouder (6 respondenten).
- Weinig persoonlijk contact met ouders (5 respondenten).
- Terughoudendheid van ouders (4 respondenten).

De groepsleidsters geven allen aan dat het contact leggen met verstandelijk beperkte ouders soms lastig kan zijn. *“Het is lastiger om contact te leggen met ouders met een beperking.*

“Soms merken we dat we nog te hoog inschatten en ouders overschatten.”

Thuisbegeleider A. geeft aan dat thuisbegeleiders de methodieken kunnen aanpassen aan eigenschappen van ouders. Er zijn namelijk categorieën opgesteld waardoor thuisbegeleiders weten waarmee ze rekening dienen te houden in de begeleiding van de ouders.

Thuisbegeleider B. geeft aan dat zij bij ouders met een beperking op de communicatie let. *“Wat kan ik vertellen, wat begrijpen ze, waar kunnen ze iets mee en wat is voor hen belangrijk. En bij het niveau proberen aan te sluiten, wat soms wel moeilijk is. Het belangrijkste is denk ik vooral achteraf checken of ze het begrepen hebben en ook een week later vragen of ze verder konden met de adviezen.”*

De groepsleidsters vinden het uitnodigen op de groep een goede mogelijkheid om de ouderkind interactie en het handelen van ouders te bekijken. Ouders kunnen echter terughoudend reageren wanneer zij uitgenodigd worden op de groep, dit wordt aangegeven door vier groepsleidsters.

Tevens zijn er verschillen te zien tussen ouders van de cliënten betreffende de behoefte aan het contact houden met de groepsleidsters en aanwezigheid op de groep.

“We proberen ouders te stimuleren om te komen. Ook maken we dan even een praatje met de ouders die we niet iedere dag zien. Je merkt dat altijd dezelfde ouders niet komen, zij vinden het niet fijn als er veel mensen zijn.”

Tevens is uit de interviews gebleken welke **mogelijkheden** de groepsleidsters en thuisbegeleidsters zien voor de inzet van het sociaal netwerk. Ook noemen zij een aantal mogelijkheden die het sociaal netwerk kan bieden aan de ouders. De volgende mogelijkheden zijn het meest genoemd:

- Contact met ouders (7 respondenten).
- Elektronisch Cliënt Dossier (ECD), rapportage programma voor zowel thuisbegeleiding als groepsleiding (7 respondenten).

Figuur 4, mogelijkheden:

- Doelen thuis doorpakken (6 respondenten).
- Verbeterde vaardigheden groepsleidsters (5 respondenten).
- Ondersteuning dichtbij huis (4 respondenten).

Alle respondenten geven aan dat persoonlijk contact met ouders een mogelijkheid biedt voor het inzetten van het sociaal netwerk. *“Ik denk dat wanneer je ouders meer ziet en spreekt, je gemakkelijker vragen stelt. Als ouders hun kind bijvoorbeeld brengen, is het gemakkelijker om even in gesprek te gaan en vragen te stellen, bijvoorbeeld je ziet er moe uit, heb je niet goed geslapen?”*

Dit helpt volgens één groepsleidster tevens om de niet-wetende houding te versterken.

Twee groepsleidsters geven aan dat zij de vaardigheid ‘aansluiten op het cognitieve niveau van ouders’ nog verder kunnen ontwikkelen.

“We bespreken binnen het team veel. En dan geven zij suggesties en stellen vragen, en dan kan ik reflecteren op mijn handelen. En ik heb nog niet zoveel ervaring als zij, dus ik kan veel van hen leren.”

De groepsleidsters zijn van mening dat zij de benodigde competenties voor het inzetten van het netwerk nog verder kunnen ontwikkelen. *“Ik beseef voor mijzelf dat het ook een stukje vaardigheden vraagt, wat vraagt een ouder precies en wat wilt hij/zij hiermee, om wat voor een hulpvraag draait het en hoe kan ik dit overbrengen. Hoe kan ik daarop aansluiten, ik denk dat dit wel af en toe nog een aandachtspunt is voor zowel mijzelf als voor ons samen.”*

Vier groepsleidsters en één thuisbegeleider geven aan dat het doorpakken van doelen thuis tot de mogelijkheden van de inzet van het netwerk behoort. Thuis wordt er meer aan de doelen gewerkt

wanneer ouders de doelen relevant vinden. De groepsleidsters vinden het van belang dat er op de groep en thuis op één lijn wordt gewerkt. Wanneer ouders de manier van begeleiding thuis ook hanteren, komt dit de ontwikkeling van het kind ten goede. De groepsleidsters en thuisbegeleiders benoemen dat het ECD een uitstekend systeem is om op de hoogte te blijven van de begeleiding die ieder uitvoert, door middel van het lezen van de rapportages. Zo kan er bekeken worden wie welke handelingen uitvoert en de ontwikkeling van het kind en gezin worden vervolgens in overlegvormen besproken. Op deze manier vindt er volgens hen een afstemming plaats tussen de begeleiding van de groepsleidsters en de thuisbegeleiders. Volgens twee groepsleidsters en de twee thuisbegeleiders is het effectief om het netwerk in te zetten, omdat zij dichtbij het gezin staan, er onderling vertrouwen is en zij laagdrempelige hulp kunnen bieden.

Deelvraag 5, Wat zien de betrokkenen als belangrijkste randvoorwaarden voor Radar ter ontwikkeling van de competenties bij de groepsleidsters?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag zijn vijf groepsleidsters en twee thuisbegeleiders geïnterviewd.

Figuur 5, randvoorwaarden:

Uit de resultaten komt naar voren dat met name facilitering, scholing, duidelijkheid en tijd nodig zijn

duidelijkheid facilitering scholing tijd

als randvoorwaarden. Deze voorwaarden werden in totaal drie keer genoemd door alle respondenten.

Facilitering werd in totaal twee keer genoemd. Facilitering omvat de indeling van het werkrooster en het aannemen van extra personeel, zodat er voor de groepsleidsters mogelijkheden zijn om huisbezoeken en werkafspraken thuis uit te voeren. De groepsleidsters zouden het werkzaam vinden om mee te kijken in de thuissituatie, zodat ze hierop kunnen afstemmen. *“Het zou fijn als je als groepsleidster bij hen thuis kunt komen. Dat is wat Radar ook meer wil doen. Want de ouders en kinderen hebben nu veel verschillende hulpverleners. Wij geven wel tips en tricks, maar we weten niet hoe de er thuissituatie precies uit ziet. Zou je ook in de thuissituatie komen, ga je er anders mee om. We zouden wel meer willen weten en zien van de thuissituatie, zodat je het gedrag van de kinderen beter begrijpt.”* De groepsleidsters geven aan dat zij **scholing** nodig zouden hebben om specifieke competenties te verkrijgen die vereist zijn om het netwerk in te zetten en met hen samen te werken in de begeleiding van de cliënt. *“Ik kan mijn competenties verder ontwikkelen door van anderen te leren, gecoacht te worden. Of dat iemand meekijkt en opmerkingen maakt, bijvoorbeeld waar ik op in kan steken.”* *“Je krijgt te maken met een grotere groep met veel diversiteit waar je mee werkt.”*

Thuisbegeleider B. stemt hiermee in. Zij vindt dat trainingen werkzaam zijn ter ontwikkeling van de competenties van de groepsleidsters, bijvoorbeeld een themamiddag waarin zij leren over het in kaart brengen van het netwerk. *“Radar kan bij groepsleiding bekijken of zij de competenties bezitten en*

bekijken hoe zij hen nog vaardiger kunnen maken.” **Duidelijkheid** is door de groepsleiders verschillend beschreven en omvat duidelijkheid omtrent prioriteiten, kaders voor overleg, hulp bij vragen en de rol van groepsleiders bij de inzet van het netwerk. Zo geeft een groepsleider aan dat vanuit het management van Radar duidelijk gemaakt moet worden welke taken het meest relevant zijn en als eerste uitgevoerd dienen te worden. Ook dient bekend te zijn welke medewerkers binnen Radar vragen van groepsleiders omtrent het inzetten van het netwerk kunnen beantwoorden. Kaders voor overleg houden in dat er richtlijnen en afspraken nodig zijn tussen de groepsleiders en de thuisbegeleiding, zodat zij de begeleiding van de cliënt en het gezin zo optimaal mogelijk op elkaar kunnen afstemmen. Momenteel is de rol van groepsleiders bij de inzet van het netwerk onduidelijk. Hierdoor weten zij niet of het netwerk in kaart brengen en inzetten bij de begeleiding hun taak is of een taak van de thuisbegeleiders. **Tijd** wordt door de groepsleiders genoemd omdat de omslag in handelen en denken niet ineens kan plaatsvinden, maar over een bepaalde periode uitgestrekt zal moeten worden. De twee thuisbegeleiders geven aan dat er kansen zijn gepakt en dat er is geïnvesteerd door Radar. Hierbij geeft thuisbegeleider A. aan dat Radar heeft geïnvesteerd door middel van projecten, nieuwe voorzieningen en training van medewerkers. Radar is volgens deze thuisbegeleider nog niet waar het wil zijn, maar nog in ontwikkeling. Thuisbegeleider B. geeft aan dat Radar kansen heeft gepakt door verplicht te stellen dat het sociale netwerk in kaart wordt gebracht en meer samenwerking te bewerkstelligen tussen verschillende disciplines.

Hoofdstuk 5, conclusies en discussie:

In dit hoofdstuk worden in het kort de deelvragen beantwoord aan de hand van de gestelde conclusies. Hierop volgend zal de onderzoeksvraagstelling worden beantwoord.

Deelvraag 1: Welke richtlijnen geeft het beleidskader van de gemeente Heerlen sinds 2015 voor het inzetten van het sociale netwerk door de groepsleiders van kinderbehandelcentra?

In het beleidskader wordt er uitgegaan van de eigen kracht van de cliënt. Gemeente Heerlen gaat hier genuanceerd mee om en kijkt per individu wat hij of zij aankan om zelf te doen. Voor professionals die werkzaam zijn in de zorg is het een vereiste om het sociale netwerk van de cliënt in kaart te brengen. Hiervoor moeten zij op zijn minst gebruik maken van de methode 1Gezin1Plan, hierbij wordt de zelfredzaamheid van de cliënt nagegaan door het invullen van de ZRM. Voor de groepsleiders van de kinderbehandelcentra betekent het dat zij met ouders aan de slag moeten gaan. De groepsleider heeft hierbij een coachende rol en werkt toe naar het “zorgen dat” principe. De gemeente verwacht van de groepsleiders dat zij nagaan hoe de behandeling op de groep ook thuis het meeste effect kan hebben, waarbij de samenwerking met het netwerk essentieel is. Hierbij is het benodigd dat diverse hulpverleners overleggen en afstemmen over wie welke taken uitvoert. Deze punten uit het

beleidskader van gemeente Heerlen komen overeen met de transformatie doelen van de nieuwe Jeugdwet. Volgens deze doelen dient er gewerkt te worden op basis van de eigen kracht en verantwoordelijkheid van de cliënt, waarbij het netwerk wordt ingezet indien mogelijk. Ook dient er samengewerkt te worden tussen verschillende hulpverleners in een gezin door middel van de methode 1Gezin1Plan1Regisseur (Voordejeugd, 2014). Radar geeft invulling aan het beleidskader door in het meerjarenbeleid en het jaarplan 2016 op te nemen dat zij het sociaal netwerk betrekken bij de vraaganalyse, het opstellen van het ondersteuningsplan en de uitvoering daarvan. Hieraan wordt gewerkt in de pilotteams van Radar. De groepsleidsters werken hierbij aan optimalisering van het zorgproces door middel van kwaliteitskaarten. Eén van de kwaliteitskaarten gaat over de inzet van het sociale netwerk.

Deelvraag 2: Welke competenties hebben groepsleidsters van kinderbehandelcentra volgens een expert op het gebied van de inzet van het netwerk nodig?

Volgens de expert hebben de groepsleidsters diverse houdings-, kennis- en vaardighedenaspecten nodig om het netwerk in te kunnen zetten (zie figuur 1). Betreffende de houding is een niet-wetende en open houding van belang, waarbij de groepsleidster veel (door)vraagt. Volgens Scheffers (2015) zorgt deze ontvankelijke houding ervoor dat de cliënt centraal kan staan. De expert noemt dat empowerment, verdieping in andere culturen en het begrip van ouders nagaan belangrijke competenties zijn voor de groepsleidsters. Ook is het van belang om het netwerk in stand te houden en te betrekken. Vanuit de theorie wordt benoemd dat de professional in staat dient te zijn om de zelfredzaamheid van de cliënt te vergroten. Hiervoor is het belangrijk om de eigen kracht van de cliënt te versterken, aan te sluiten op zijn of haar leefwereld en de cliënt te ondersteunen bij het opbouwen of versterken van zijn of haar netwerk (Scheffers, 2015; Gravesteijn & Aarstma, 2015). De expert geeft tevens aan dat de groepsleidster zich dient aan te passen aan het niveau van de ouders, met name in gespreksvoering. Scheffers (2015) benoemt dat het voor professionals van belang is om aan te sluiten op het cognitieve niveau van de cliënt, zodat hij of zij niet overschat maar ook niet onderschat wordt. De expert benoemt tevens dat samenwerking tussen groepsleidsters en thuisbegeleiders cruciaal is om duidelijkheid te creëren over de begeleiding. Hierbij worden de taken en de rol van iedere professional vastgelegd. Dit wordt bevestigd door Scheffers (2015), zij benoemt hierbij ook dat een professional moet kunnen kijken en werken vanuit een helikopterview. De expert noemt dit het coördineren en bewaken van het begeleidingsproces. Naast het inzetten van het netwerk, is volgens de expert ook het uitbreiden van het netwerk werkzaam. Het is handig wanneer groepsleidsters kennis hebben van ontmoetingsplekken in de buurt (bijvoorbeeld speeltuinen) waar ouders elkaar ontmoeten en ervaringen uitwisselen.

Uit de resultaten blijkt dat het merendeel van de competenties die genoemd zijn door de expert, overeenkomen met bevindingen uit de literatuur. Ook passen vrijwel alle competenties die benoemd zijn door de expert binnen de oplossingsgerichte manier van werken (Bolt, 2014). Hieruit kan geconcludeerd worden dat bovengenoemde competenties zeer relevant zijn voor de groepsleiders om het netwerk in te zetten.

Deelvraag 3: Welke competenties betreft het inzetten van het sociale netwerk bezitten de groepsleiders in meer of mindere mate al?

Uit de resultaten (zie figuur 2) kan geconcludeerd worden dat er tussen de groepsleiders veel overeenkomsten bestaan in hun beoordeling van de competenties. Het valt op dat alle groepsleiders zichzelf een voldoende geven voor de volgende competenties: aansluiten op het cognitieve niveau van ouders, gelijkwaardig opstellen en ouders motiveren. Hieruit kan gesteld worden dat zij van mening zijn dat zij deze competenties reeds beheersen. De groepsleiders beoordelen de competenties empowerment en inzetten van methoden echter als onvoldoende beheersing. Tevens kunnen de groepsleiders de kennis over de culturele achtergrond van hun cliënten nog verder uitbreiden. Deze competenties dragen bij aan het succesvol inzetten van het netwerk, het is dan ook opvallend dat de groepsleiders deze niet beheersen. Ook bleek bij afname van de interviews dat de betekenis van een aantal competenties (toekomstgericht werken en niet-wetende houding) nader toegelicht moest worden aan alle groepsleiders. Hieruit kan worden opgemaakt dat zij nog onvoldoende kennis hebben over deze benodigde competenties en de invulling hiervan. Het valt op dat het sociale netwerk momenteel nog weinig ingezet wordt door de groepsleiders. Een aantal competenties, zoals meerzijdig partijdig, worden hierdoor minder toegepast.

Deelvraag 4: Wat zien de groepsleiders en thuisbegeleiders als mogelijkheden en belemmeringen bij het inzetten van het sociale netwerk?

Uit de resultaten (figuur 3) komt naar voren wat de respondenten als belemmeringen ervaren bij het inzetten van het netwerk. Er bestaat hierin overeenstemming tussen de respondenten. Dit zijn de factoren: contact leggen met de verstandelijk beperkte ouder, weinig persoonlijk contact met ouders en terughoudendheid van ouders. Hierdoor wordt het door de groepsleiders als lastig ervaren om het netwerk in te zetten. Contact met ouders, samenwerking met de thuisbegeleiding en vaardigheden van groepsleiders dragen bij tot het inzetten van het netwerk en worden als mogelijkheden gezien door de respondenten. Hierbij geeft elke respondent aan dat de samenwerking met de thuisbegeleiding al relatief goed verloopt. Vanuit de literatuur wordt dit als positief bevonden, samenwerking is namelijk essentieel in de hulpverlening. Zonder samenwerking kan er geen hulp geboden worden.

Een hulpverlener werkt samen met de cliënt, met het gezin waar de cliënt deel van uitmaakt, met het sociale netwerk en het professionele netwerk van de cliënt (Bolt & van der Zijden, 2015). Contact met ouders en de vaardigheden van de groepsleidsters kunnen nog uitgebreid en verbeterd worden. Opvallend is dat de mogelijkheden en de belemmeringen invloed op elkaar hebben. Zo zorgt de terughoudendheid van ouders ervoor dat er minder persoonlijk contact is met de groepsleidsters. Ook blijkt dat ouders moeite hebben om de behoeften van hun kind in te schatten, dit heeft invloed op het doorpakken van de doelen in de thuissituatie. Bovendien kunnen belemmeringen omgezet worden in mogelijkheden wanneer deze verbeterd worden. Wanneer bijvoorbeeld het contact met de ouders verbetert en meer frequent plaatsvindt, biedt dit mogelijkheden tot het inzetten van het netwerk. Literatuur over dit onderwerp bevestigt dit, contact leggen is altijd de eerste stap. Het eerste contact met een cliënt zet vaak de toon van het vervolg. Deze eerste stap voor de hulpverlening benadrukt dat de groepsleidsters altijd bewust en zorgvuldig bezig moeten zijn met het leggen van contact (Bolt, 2014). Als extra toevoeging uit de literatuur komt de rolbelasting van ouders als een belemmering naar voren. Volgens Linders en Feringa (2014) is hiervan sprake wanneer de draaglast van het opnemen van verschillende rollen de draagkracht van de persoon overschrijdt. Ouders zijn naast opvoeders en verzorgers dan ook hulpverleners voor hun kind, wat vanwege hun capaciteiten teveel kan zijn. Voor de groepsleidsters is het van belang hier rekening mee te houden, aangezien een deel van de ouders een licht verstandelijke beperking hebben. Hun kind is ook licht verstandelijk beperkt en dit kan de draagkracht van ouders verminderen.

Deelvraag 5: Wat zien de betrokkenen als belangrijkste randvoorwaarden voor Radar ter ontwikkeling van de competenties bij de groepsleidsters?

Uit onderzoek (zie figuur 5) is gebleken dat de groepsleidsters met name facilitering, scholing, duidelijkheid en tijd nodig hebben als randvoorwaarden. Wanneer deze randvoorwaarden (meer) aanwezig zijn vanuit Radar, dan verwachten de groepsleidsters het netwerk van hun cliënten beter in te kunnen zetten. Uit interviews blijkt dat de groepsleidsters het effectief vinden om het kind en gezin in de thuissituatie te zien. Uit onderzoek kan opgemaakt worden dat zij hierdoor ook de krachten van het netwerk inzichtelijker kunnen krijgen. Uit deelvraag 3 blijkt dat het voor de groepsleidsters belangrijk is diverse competenties te beheersen zodat zij het netwerk op een juiste manier kunnen inzetten. Uit deelvraag 4 blijkt echter dat de groepsleidsters deze competenties tot op heden niet in de juiste mate beheersen. Zij zien scholing dan ook als een randvoorwaarde om deze competenties te verkrijgen. Opvallend hierbij is dat de twee thuisbegeleiders die hebben meegewerkt aan dit onderzoek wel diverse trainingen hebben gevolgd vanuit Radar. Dit zou kunnen betekenen dat Radar een onderscheid maakt tussen deze twee verschillende functies betreft scholing.

Uit onderzoek blijkt ook dat Radar niet duidelijk genoeg is, de groepsleidsters geven namelijk allen aan duidelijkheid nodig te hebben als één van de randvoorwaarden. Dit omvat met name de rol van de groepsleidsters, naast de thuisbegeleiding, bij de inzet van het netwerk. De groepsleidsters hebben tijd nodig, de omslag in handelen en denken kan namelijk niet ineens plaatsvinden. Wanneer zij onvoldoende tijd krijgen, wennen zij onvoldoende aan hun nieuwe rol. Vanuit de literatuur wordt beschreven dat hierdoor een rolconflict kan ontstaan. Het inzetten van het netwerk kan in dit geval zorgen voor rolambigüiteit. Dit houdt in dat personen uit het netwerk niet dezelfde rol kunnen vervullen als professionals, omdat zij niet over dezelfde kennis, expertise en hulpbronnen beschikken als professionals (Morée & van Lier, 2006 in Linders & Feringa). Groepsleidsters moeten in dit geval 'zorgen dat' zij hun eigen kennis overbrengen aan de personen uit het netwerk. Radar moet dan ook randvoorwaarden bieden voor voldoende competenties, ervaring en tijd, zodat groepsleidsters het netwerk kunnen inzetten.

Beantwoording onderzoeksvraag:

Eerder in dit hoofdstuk zijn de vijf deelvragen beantwoord met behulp van de literatuur uit de probleemanalyse en de verkregen informatie uit het gedane praktijkonderzoek. Op basis van deze gegevens kan de algehele onderzoeksvraagstelling beantwoord worden. De onderzoeksvraagstelling luidt als volgt: *Welke competenties en randvoorwaarden hebben de groepsleidsters van de groepen Catharinaschool en Alles kid(t)s nodig om het sociale netwerk van de cliënten in te kunnen zetten binnen het beleidskader van de gemeente Heerlen?*

Het beleidskader van de gemeente Heerlen stelt de inzet van het sociale netwerk van een cliënt als een vereiste in de behandeling. De gemeente verwacht daarom van de groepsleidsters dat zij nagaan hoe de behandeling op de groep ook thuis het meeste effect kan hebben. Hiervoor is de inzet van het netwerk en de samenwerking met het netwerk van de cliënt essentieel. De groepsleidsters hebben hier een aantal competenties voor nodig die passen binnen oplossingsgericht werken (Bolt, 2014). De benodigde vaardigheden omvatten: samenwerking met thuisbegeleiding, (door)vragen, begrip van ouders nagaan, empowerment, netwerk in stand houden en betrekken, coördineren en bewaken van begeleiding. De benodigde houdingen omvatten: meervoudige partijdigheid, open/niet-wetende houding en aanpassing aan niveau van ouders. De benodigde kennis omvat kennis over projecten van andere organisaties, ontmoetingsplekken voor ouders en verdieping in andere culturen. Uit onderzoek is gebleken dat de groepsleidsters nog niet allemaal op de hoogte zijn van al deze competenties. Een aantal van de competenties zijn wel bekend, de groepsleidsters geven echter aan nog wel te willen groeien in de toepassing hiervan. Er is nog weinig tot geen kennis over de competenties; het aannemen van een niet-wetende houding, toekomstgericht werken, werken door middel van

empowerment en meerzijdig partijdig zijn. Zonder deze competenties kan het netwerk niet succesvol worden ingezet, het is dan ook van belang dat de groepsleidsters hier meer kennis over krijgen en deze competenties ontwikkelen. Hiervoor hebben zij een aantal randvoorwaarden nodig van Radar die hen dienen te helpen om aan het beleidskader van gemeente Heerlen te voldoen, namelijk: facilitering, scholing, duidelijkheid en tijd. Facilitering moet ervoor zorgen dat groepsleidsters meer ruimte krijgen om de thuissituatie van de cliënt in te gaan. Scholing zorgt ervoor dat de groepsleidsters de benodigde competenties verkrijgen. Tevens moet Radar de groepsleidsters duidelijkheid verschaffen over hun precieze rol bij de inzet van het netwerk. Als laatste hebben de groepsleidsters tijd nodig om de omslag in hun handelen en denken te kunnen maken. De competenties en randwoorden zullen de groepsleidsters uiteindelijk helpen bij een succesvolle inzet van het sociale netwerk. Op dat moment handelen zij zoals er van hen verwacht wordt vanuit het beleidskader van de gemeente Heerlen.

Discussie:

In de interviews met de groepsleidsters was de betekenis van de competenties niet voor alle groepsleidsters duidelijk, hierdoor gaven zij bij enkele competenties een antwoord dat niet paste bij de betekenis van de competentie zoals die was weergegeven door de expert en in de literatuur. Tevens zijn de gegevens betreft de competenties meerzijdige partijdigheid en kennis van culturele achtergrond niet van alle vijf de groepsleidsters verkregen wegens tijdgebrek. Hierdoor is de conclusie van deelvraag 3 minder valide. De validiteit houdt namelijk in dat er daadwerkelijk is onderzocht wat de onderzoekers wilden onderzoeken, dit is afhankelijk van de gekozen operationalisering (Migchelbrink, 2006). De term competenties is opgesteld op basis van literatuuronderzoek en is in het interview met de expert nagevraagd door expliciet te vragen naar de kennis, houdingen en vaardigheden. Dit is zoals de term competenties is geoperationaliseerd door de onderzoekers (zie Hoofdstuk 2: Probleemstelling). De competenties zijn door de expert uitgelegd en door de onderzoekers is gevraagd om nadere toelichting wanneer dit essentieel was. Hierdoor is de validiteit verhoogd. Betrouwbaarheid bij interviews is de mate waarin de resultaten onafhankelijk zijn van toeval. De betrouwbaarheid in dit onderzoek is verhoogd door het gebruik van opname apparatuur en doordat de afname en analysering van de interviews heeft plaatsgevonden door de twee onderzoekers. Hierbij zijn de coderingen in de analyses gecheckt door beide onderzoekers en zijn overeenkomsten en verschillen besproken. De interviews waren op één na semigestructureerd; één interview was een open interview. Bij de semigestructureerde interviews is er gebruik gemaakt van interviewguides, waarin de onderwerpen met bijbehorende vragen vermeld staan die aan bod zijn gekomen in de interviews. De interviewguides maken het mogelijk om bij herhaling van de interviews dezelfde thema's en vragen aan bod te laten komen, waardoor de kans op dezelfde resultaten en conclusies groot is.

Het onderzoek is afgebakend door de nadruk te leggen op de inzet van het netwerk door groepsleidsters. Dit is onderdeel van de nieuwe wetgeving sinds de transitie en hiermee onderdeel van het beleidskader van de gemeente Heerlen. De overige vereisten uit de nieuwe wetgeving zijn niet onderzocht en hierover kunnen dus geen uitspraken worden gedaan. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van organisatie Radar in Heerlen en gebaseerd op het beleidskader van gemeente Heerlen. Dit betekent dat de resultaten van dit onderzoek gegeneraliseerd kunnen worden tot gemeente Heerlen en gemeenten met een soortgelijk beleidskader. De benodigde competenties om het netwerk in te zetten kunnen gegeneraliseerd worden tot professionals werkzaam in de gehandicaptenzorg en kinderopvang. Het onderzoek had beter uitgevoerd kunnen worden wanneer de toespitsing van het onderwerp eerder in het onderzoeksproces had plaatsgevonden. Het onderwerp was breed geformuleerd, waardoor er verder in het onderzoeksproces extra literatuur toegevoegd diende te worden om te specificeren. Dit onderzoek kan gekenmerkt worden als ontwerponderzoek. Volgens Migchelbrink (2006) dient het ontworpen product uitgetest te worden in de praktijksituatie om de onderzoekscyclus te beëindigen. Dit is in deze onderzoekssituatie echter niet mogelijk. Wel wordt het product gedurende de presentatie van het onderzoek uitgereikt aan de betrokkenen en vervolgens toegelicht door de onderzoekers.

Vervolgonderzoek:

In dit onderzoek zijn personen uit het netwerk van cliënten geen onderdeel geweest van de respondenten. Vervolgonderzoek is daarom aan te bevelen, waarbij deze personen ook betrokken worden in het onderzoek. Dit biedt meer inzicht in hun visie over mogelijkheden tot de inzet van het netwerk.

Aanbevelingen voor praktijk:

Op basis van de afzonderlijke conclusies en de conclusie op de hoofdvraag kunnen er een aantal aanbevelingen worden opgesteld. Een **eerste aanbeveling** is de professionalisering van de groepsleidsters van Radar. Dit in de vorm van een informatieboekje voor de groepsleidsters. Hierin staat vermeld welke competenties benodigd zijn om het netwerk in te zetten in het begeleidingsproces. Tevens wordt de betekenis van de competenties vermeld, aangevuld met toepassingen in de praktijk. De **tweede aanbeveling** vloeit hieruit voort, namelijk trainingen/themamiddagen (aangeboden door Radar) voor de groepsleidsters die gericht zijn op het verbeteren van de benodigde competenties voor de groepsleidsters. In deze trainingen kan er in de praktijk worden geoefend door middel van bijvoorbeeld rollenspellen. Ook krijgen groepsleidsters op deze manier inzicht in methoden die kunnen worden toegepast om het netwerk in te zetten, waarvan zij allen momenteel geen kennis hebben. Een

derde aanbeveling is een meer adequate samenwerking met de thuisbegeleiding. In de interviews geven de groepsleiders en thuisbegeleiders aan dat er reeds afstemming plaatsvindt door het gebruik van ECD. Dit kan echter nog verbeterd worden door voor elke cliënt de begeleidingsmethode thuis en op de groep op elkaar af te stemmen. De groepsleiders zouden graag huisbezoeken en werkspraken thuis uitvoeren. Door communicatie met de thuisbegeleiders, overlegvormen waarin beide partijen aanwezig zijn en duidelijke afspraken is het mogelijk voor groepsleiders om zoveel mogelijk informatie vanuit de thuissituatie te verkrijgen. Een **vierde aanbeveling** is het scheppen van duidelijkheid vanuit Radar. Uit de interviews met de groepsleiders blijkt dat zij behoefte hebben aan duidelijkheid omtrent prioriteiten, kaders voor overleg, hulpbronnen bij vragen en de rol van groepsleiders bij de inzet van het netwerk. Radar kan deze duidelijkheid bieden door de groepsleiders inzicht te verschaffen in wat zij verwachten van de groepsleiders en informatie te bieden over de kaders en hulpbronnen. Bovendien kan het inzetten van het netwerk succesvoller uitgevoerd worden wanneer de groepsleiders de mogelijkheid krijgen tot frequenter contact met ouders. Dit kan bewerkstelligd worden wanneer Radar de faciliteiten hiervoor biedt, zoals de indeling van het dienstrooster en eventueel het aannemen van extra personeel. Er is besloten om de eerste aanbeveling, met suggesties voor de tweede aanbeveling, uit te werken tot een product voor Radar.

Literatuurlijst:

Andersson Elffers Felix (2012). *Decentralisatie betekent transitie & transformatie: Nieuwe verantwoordelijkheden, rollen en opgaven in maatschappelijke ondersteuning*. Gedownload op 18 maart 2016, van

http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/files/12003801%20Boekje%20decentralisatie_DEF_LR2.pdf

Baarda, D.B. (1996). *Basisboek Open interviewen*. Houten: EPN.

Biene, M. A. W. van. (z.d.). *Handleiding open interviewen*. Interne publicatie. Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Boeije, H. (2012). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Bolt, A. (2014). *Het gezin centraal*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Bolt, A., & Zijden, Q. van der. (2015). *1 Gezin 1 Plan*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

CBS Bevolkingsstatistiek. (2015). *Eerste analyse jeugdhulpgebruik*. Gedownload op 19 februari 2016, van <https://www.voordejeugd.nl/actueel/nieuwsberichten/1742-eerste-analyse-jeugdhulpgebruik-2>

CBS Bevolkingsstatistiek. (2016). *Provincie Limburg*. Geraadpleegd op 19 februari 2016, van http://limburg.databank.nl/default.aspx?cat_open_code=c7&presel_code=ps21

Donk, C. van der & Lanen, B. van. (2011). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Gemeente Heerlen. (2015). *Heerlens jeugdbeleid in uitvoering: Integraal Jeugdbeleid en Jeugdhulp Heerlen 2015*. Intern beleidsstuk. Heerlen: Auteur.

Gravesteyn, C., & Aartsma, M. (2015). *Meer dan opvoeden: Perspectieven op het werken met ouders*. Bussum: uitgeverij Coutinho

Kok, H., Molleman, M., Saan, H., & Ploeg, M. (2005). *Handboek Preffi 2.0 : richtlijn voor effectieve gezondheidsbevordering en preventie*. Woerden: NIGZ

Linders, L. & Feringa, D. (2014). *De Kunst van het Laten: Doe-het-zelf-zorg en rolverwarring in tijden van transitie*. Gedownload op 27 februari 2016, van <http://www.wmowerkplaatsen.nl/sites/default/files/Wmo-werkplaatsen-De%20Kunst-van-het-Laten.pdf>

LOC. (2016). *Over de jeugdwet*. Geraadpleegd op 19 februari 2016, van <http://loc.nl/netwerken/jeugdwet>

Lucht, van der F., & Polder, J. (2010). *Van gezond naar beter: Kernrapport van de Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2010*. Gedownload op 7 maart 2016, van http://www.vtv2010.nl/object_binary/o9196_RIVM-01-Kernrapport-Van-gezond-naar-beter-VTV-2010.pdf

Migchelbrink, F. (2006). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Monitor Transitie Jeugd. (2015). *Jaarrapportage 2015 Monitor Transitie Jeugd*. Gedownload op 19 februari 2016, van <http://www.monitortransitiejeugd.nl/images/MonitorTransitieJeugd/pdf/Jaarrapportage-MTJ-2015.pdf>

Movisie. (2015). *Natuurlijk, een netwerkcoach!* Geraadpleegd op 25 maart 2016, van <https://www.movisie.nl/esi/natuurlijk-netwerkcoach>

Nederlandse encyclopedie. (z.d.). *Thuisbegeleiding*. Gedownload op 22 maart 2016, van <http://www.encyclo.nl/begrip/thuisbegeleiding>

Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde. *Evidence based richtlijn voor de initiële etiologische diagnostiek bij kinderen met een globale ontwikkelingsachterstand / mentale retardatie*. Gedownload op 31 januari 2016, van <http://www.kwaliteitskoepel.nl/assets/structured-files/NVK/initile%20etiologische%20diagnostiek%20bij%20kinderen%20met%20een%20globale%20ontwikkelingsachterstand%20mentale%20retardatie.pdf>

Nijgh, L., & Bogerd, A. (2007). *Basisboek ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking*. Soest: Nelissen

Peeters, E.A.J., & Brouwer O.F. (2011). *Compendium Kindergeneeskunde: Diagnostiek en behandeling* (pp. 445-463). Houten: Bohn Stafleu van Loghum. Geraadpleegd op 10 februari, van https://books.google.nl/books?id=BnlKzpslFxC&printsec=frontcover&hl=nl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Radar. (z.d.). *Kinderbehandelcentrum 't Knoevelhöfke*. Geraadpleegd op 23 maart 2016, van <http://www.radar.org/over-radar/locatiezoeker/478871-kinderbehandelcentrum-t-knoevelhofke>

Radar. (z.d.). *Over Radar*. Geraadpleegd op 7 maart 2016, van <http://www.radar.org/over-radar>

Radar. (z.d.). *Veranderingen in de zorg*. Geraadpleegd op 31 januari 2016, van <http://www.radar.org/veranderingen-in-de-zorg>

Scheffers, M. (2015). *Sterk met een vitaal netwerk: Empowerment en de sociaal netwerkmethodiek*. Bussum: uitgeverij Coutinho

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2014). *Kosten verschillen in de jeugdzorg*. Gedownload op 17 februari 2016, van <https://www.voordejeugd.nl/>

Volksgezondheid en zorg. (z.d.). *Incidentie van verstandelijke beperking*. Geraadpleegd op 2 februari 2016, van <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/verstandelijke-beperking/cijfers-context/incidentie-en-prevalentie#node-incidentie-van-verstandelijke-beperking>

Volksgezondheid en zorg. (2012). *Zorggebruik bij verstandelijke beperking*. Geraadpleegd op 2 februari 2016, van <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/verstandelijke-beperking/preventie-zorg/zorg#node-zorggebruik-bij-verstandelijke-beperking>

Voordejeugd. (2014). *Naar goede jeugdhulp die bij ons past*. Gedownload op 19 februari 2016, van <https://www.voordejeugd.nl/actueel/nieuwsberichten/1427-factsheet-jeugdwet-nu-beschikbaar>

Zoon, M. (2013). *Wat werkt bij jeugdigen met een licht verstandelijke beperking?* Gedownload op 31 januari 2016, van http://www.jeugdwelzijnswerk.nl/nl/Watwerkt_LVB.pdf

Bijlage 1, Functiebeschrijving Begeleider B:

Organisatie: Radar

Radar ondersteunt kinderen en volwassenen met een beperking in de regio Zuid-Limburg. Hierbij staat het persoonlijk welzijn van de cliënt centraal. Door meer dan 900 professionele medewerkers en vele vrijwilligers worden de meest uiteenlopende vormen van wonen, dagbesteding, arbeid, vrijetijdsbesteding en ambulante ondersteuning geboden.

Doel

De begeleider (FWG schaal 40) levert een bijdrage aan de uitvoering van zorg- en dienstverlening aan cliënten. Dit in overeenstemming met de visie en beleidskaders van Radar, op individueel en groepsniveau.

Plaats in de organisatie

- De begeleider levert verantwoording aan de leidinggevende van de organisatorische eenheid. De begeleider ontvangt functionele aansturing van de leidinggevende en eventueel van begeleider C en D. In groepsverband wordt er samengewerkt met begeleiders A.
- Contacten met ouders, cliënten, dienstverlenende instellingen en dergelijke
- De begeleider is zelfstandig uitvoerend en weet hoe hij/zij kan handelen in veranderde omstandigheden. Hij/zij signaleert veranderd gedrag bij de cliënt en past de begeleiding hierop aan. Dit wordt overlegd met de leidinggevende en er wordt teamgericht gewerkt.

Taken, resultaten en verantwoordelijkheden

- Cliëntgebonden
Ondersteunen en stimuleren van de cliënt om de doelstellingen in het zorgplan te volbrengen, taken worden overgenomen indien nodig. Het gaat om de leefgebieden: wonen, werk, scholing en dagbesteding, persoonlijke verzorging, sociale omgeving, gezondheid en contacten.
Cliënt (en netwerk)
- Een goede werkrelatie en vertrouwensband
- Wensen, behoeften en mogelijkheden van de cliënt omschrijven
- Activiteiten en begeleidingsvorm kiezen die helpen om doelen te bereiken.
Keuzes, alternatieven en voorbeelden aanreiken.
- Rekening houden met stoornissen en beperkingen van de cliënt
Op basis hiervan (en netwerk van de cliënt) een prognose geven

- Structuur en overzicht bieden, positieve benadering en de cliënt activeren
- Stimuleren van omgeving om actief mee te denken en een optimale situatie te creëren
Omgeving informeren over het zorgplan en de daaruit voortkomende aanpak
Zorgplan
- Werken volgens afspraken in het zorgplan
- Signaleren van ontwikkelingen/veranderingen in het gedrag van de cliënt en dit binnen het zorgplan omzetten in acties en verbeterpunten
- Toezicht houden op voortgang begeleidingsproces, signaleren en eventueel doorverwijzen naar verantwoordelijke
- Bij onduidelijkheden schakelt de begeleider een verantwoordelijke in

Organisatie gebonden

- Deelnemen aan werkoverleg en teambesprekingen
- Taken in het team adequaat uitvoeren
- Open en toegankelijke houding, actief samenwerken met collega's
- Meewerken aan kwaliteitszorg. Knelpunten in organisatie/beheer worden gemeld.
- Reflecteren op protocollen en richtlijnen
- Overziet wanneer handelingen gevolgen hebben voor anderen
- Relevante ontwikkelingen en verbeterpunten omzetten in de dagelijkse werkzaamheden

Vakgebonden

- Ontwikkelingen in maatschappij en organisatie volgen
- Onderhouden en bevorderen van eigen deskundigheid. Acties worden zelf naar voren gebracht. Trainingen volgen.
- Reflecteren op eigen handelen, feedback geven en ontvangen
- Opvattingen over de taak/werkinhoud vormen en uitdragen
- Nieuwe kennis implementeren en technologieën toepassen
- Kennis overdragen aan collega's, vakgenoten en derden

Functie-eisen

Kennis: Kennis op het niveau van minimaal een vakgerichte opleiding op MBO niveau 3.

Aanvullende opleiding kan benodigd zijn bij zorg specifieke werkzaamheden. (Geleerde) ervaringen worden ingezet in nieuwe situaties.

Zelfstandigheid: Binnen gegeven kaders worden de taken zelfstandig uitgevoerd. Ook in complexe en onstabiele situaties weet de begeleider hoe te handelen en overlegt wanneer benodigd met een collega.

Sociale vaardigheden: In het contact en ondersteunen van de cliënt zijn tact, motiveren en inlevingsvermogen van belang. Ook vaardigheden betreft samenwerken zijn van belang; er wordt gewerkt in teamverband.

Risico's, verantwoordelijkheden en invloed: Verantwoordelijk voor bedenken, plannen, uitvoeren en evalueren van activiteiten. De begeleider levert een actieve bijdrage voor de evaluatie en bijstelling van het zorgplan.

Uitdrukkingsvaardigheid: Mondelinge uitdrukkingsvaardigheid is benodigd bij het informeren en ondersteunen van de cliënten in overlegsituaties. Er vindt schriftelijke informatieoverdracht plaats aan collega's, bijvoorbeeld dag rapportages.

Oplettendheid: Alertheid en oplettendheid zijn noodzakelijk in de dagelijkse omgang met cliënten ten aanzien van veiligheid, gezondheid en welzijn.

Overige functie-eisen: In enige mate zijn in de uitvoering van de zorgtaken vereist: doorzettingsvermogen, flexibiliteit, stressbestendigheid, systematiek, ordelijkheid en hygiëne.

Inconveniënten: Incidentele psychische belasting kan voorkomen, het piekmoment is met name bij het opstaan en naar bed gaan van de cliënten en gedurende maaltijden. In de begeleiding van cliënten met agressief gedrag, kan er sprake zijn van risico op persoonlijk letsel. Tijdens het begeleiden, tillen en verzorgen van cliënten kan er sprake zijn van fysieke belasting. In de begeleiding van meervoudig gehandicapte cliënten is deze fysieke belasting groter. Aan het werk kunnen bezwarende omstandigheden verbonden zijn als gevolg van (nog) niet zindelijke cliënten en bij de verzorging en begeleiding van cliënten.

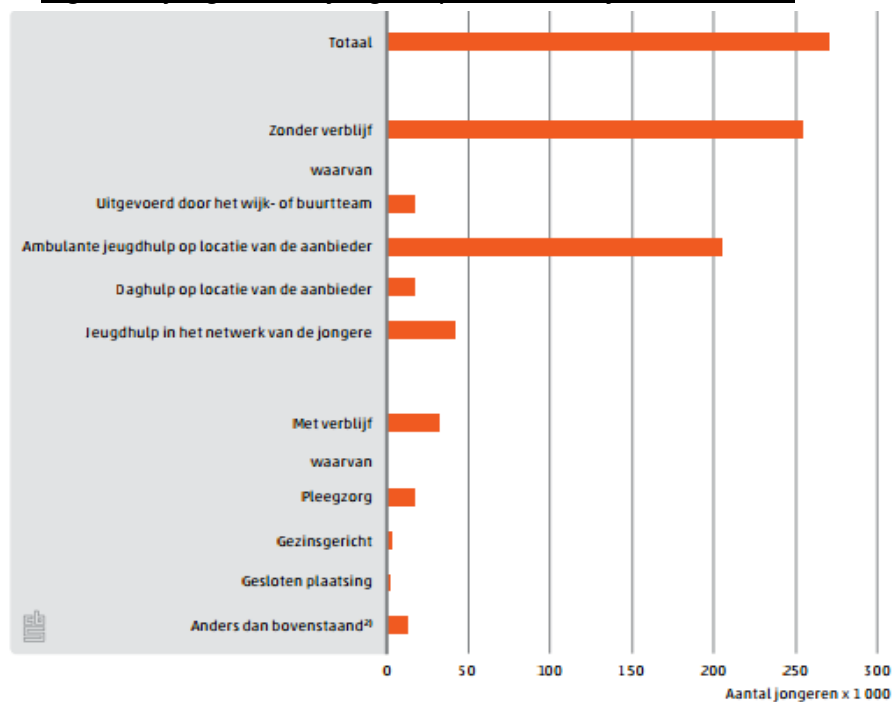
Bijlage 2, grafieken en tabellen met betrekking tot de probleemanalyse in de literatuur:

Toelichting 1, verschillen in SES in Heerlen.

Een groot gebied van de gemeente Heerlen heeft een midden-lage tot zeer lage sociaaleconomische status (waaronder stadsdelen Heerlerheide, Hoensbroek en Heerlen-Stad). Een aanzienlijk percentage kinderen in Heerlen woont in een achterstandswijk. In 13 van de 19 gemeenten in Zuid-Limburg ligt het gemiddelde aantal inkomensontvangers

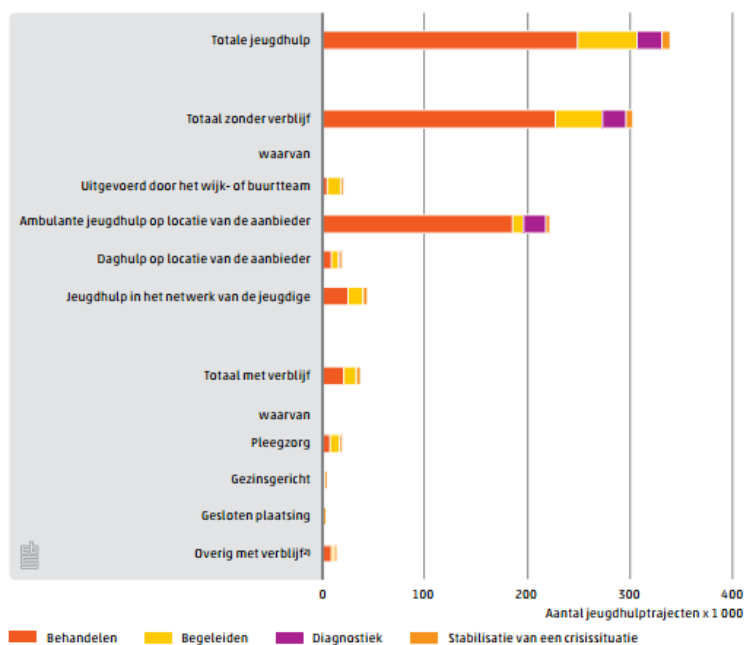
met een laag inkomen boven het landelijke gemiddelde van 40%; in Heerlen is dit 44% (CBS StatLine). Hiermee staat Heerlen op nummer twee in een landelijke ranking van het aantal kinderen dat in een gebied met een lage sociaaleconomische status woont. Ongeveer 11% van de kinderen in Heerlen woont in een uitkeringsgezin (Steketee et al., 2010 in van der Lucht & Polder, 2010). Een derde van de volwassenen, 34%, in Heerlen heeft een havo-, vwo of mbo-opleiding afgerond. Ongeveer 25% is hoog opgeleid: een hbo- of wo-opleiding, 9,5% is laagopgeleid en 31% heeft een mavo- of lbo-opleiding afgerond. Het percentage achterstandsleerlingen (4 tot en met 12 jaar) in Heerlen is bijna 24%. Dit is het hoogste percentage binnen de regio. Het landelijke gemiddelde ligt op 16% (Steketee et al., 2010 in van der Lucht & Polder, 2010). Op 1 januari 2009 was ongeveer 28% van de bevolking in Heerlen van allochtone afkomst. Ongeveer 20% is van westerse allochtone afkomst. Dit percentage is hoger dan het landelijke gemiddelde (9%). Van de inwoners van Heerlen is 8% van niet-westerse allochtone afkomst; dit is een van de hoogste percentages in de regio (gemiddeld 3%), maar ligt nog steeds onder het landelijke gemiddelde van 11%. (CBS StatLine).

Figuur 1, jongere met jeugdhulp, eerste halfjaar van 2015:

(CBS, 2015)

figuur 2, jeugdhulptrajecten naar hulpvorm en perspectief, eerste halfjaar van 2015:

(CBS, 2015)

Figuur 3. Prevalentie Jeugdzorg gebruik, provincie Limburg en gemeente Heerlen:

Jeugdmonitor Gemeenten							
	Bevolking lft. 0-26 jaar (2015) [personen]	Nieuw cliënttraject (2014) [aantal]	Aanspraak op jeugdzorg (2014) [aantal]	In traject geïndiceerde jeugdzorg (2014) [aantal]	Instroom jeugdbescherming (2014) [aantal]	Provinciaal, AWBZ- en Zwv- gefinancierde jeugdzorg (2011) [aantal]	Provinciaal, AWBZ- en Zwv- gefinancierde jeugdzorg (per 1000 0-18 jarigen) (2011) [aantal]
Beek	4.272	70	29	22	x	395	128,9
Beesel	3.798	66	18	25	x	290	101,8
Bergen	3.625	61	23	12	11	250	92,9
Brunssum	7.435	248	92	79	20	700	137,3
Echt-Susteren	7.990	150	47	40	9	650	114,8
Eijsden-Margraten	6.863	104	27	48	7	560	111,4
Gennep	4.869	80	24	19	17	390	110,0
Gulpen-Wittem	3.456	77	23	12	x	310	126,8
Heerlen	22.989	768	248	268	69	2.320	155,7
Horst aan de Maas	12.549	148	37	40	13	860	93,4
Kerkrade	11.204	323	89	122	24	1.080	149,0
Landgraaf	9.441	260	79	77	32	880	134,7
Leudal	10.107	175	58	87	15	805	107,7
Maasgouw	5.863	103	54	14	6	450	104,2
Maastricht	41.513	755	240	301	63	2.995	168,2
Meerssen	4.935	94	26	36	x	505	136,7
Mook en Middelaar	2.087	8	x	x	x	120	71,5
Nederweert	4.735	85	25	7	7	370	108,6
Nuth	3.915	81	33	14	x	300	109,4
Onderbanken	2.049	44	20	15	5	195	131,2
Peel en Maas	12.740	114	48	34	9	810	87,9
Roerdalen	5.186	112	31	29	7	410	107,8
Roermond	16.280	352	136	98	64	1.460	137,8
Schinnen	3.350	61	18	20	x	300	119,8
Simpelveld	2.703	63	13	25	x	210	108,6
Sittard-Geleen	24.861	574	223	211	45	2.550	149,6
Stein	6.195	120	48	49	9	610	131,8
Vaals	2.155	29	14	15	x	170	111,0
Valkenburg aan de Geul	3.895	69	22	29	x	375	133,5
Venlo	28.754	357	169	134	78	2.200	113,2
Venray	12.982	162	55	35	29	1.000	107,9
Voerendaal	3.095	38	13	18	x	230	98,2
Weert	13.683	182	74	45	20	1.155	121,7
Totaal	309.574	5.933	2.058	1.978	581	25.905	126,1

 zeer laag
 laag
 midden
 hoog
 zeer hoog

(CBS, 2014).

Figuur 4, relevante risicofactoren voor het gebruik van jeugdzorg:

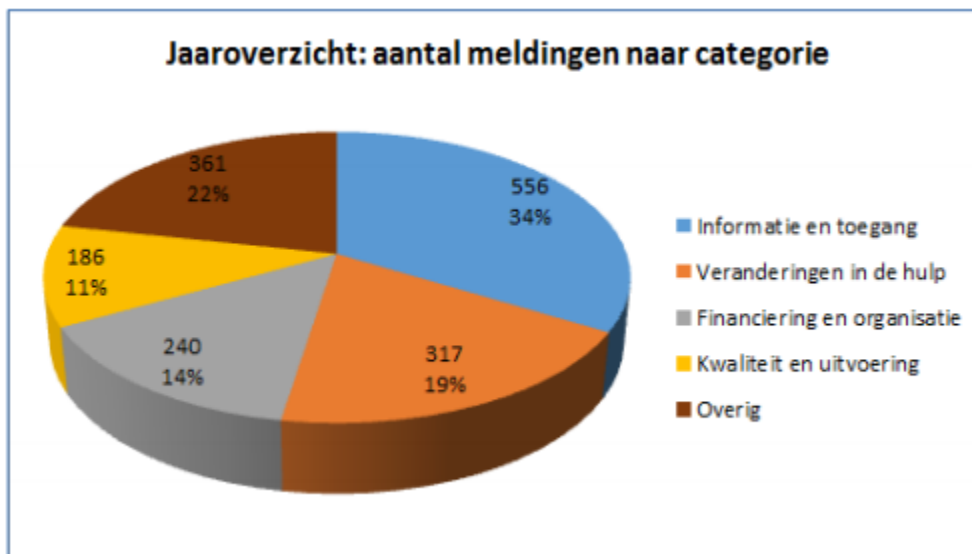
In de onderstaande tabel worden de relevante risicofactoren voor het gebruik van jeugdzorg weergegeven. Hierbij worden de risico kenmerken gerelateerd aan het totale gebruik van jeugdzorg (onafhankelijk van het soort voorziening).

kenmerken jongere	verwacht effect	kenmerken ouders/gezin	verwacht effect
demografische kenmerken		sociaal-economische kenmerken	
leeftijd		opleiding	
0-4 jaar		laag	+
5-11 jaar	+	middelbaar	
12-17 jaar	+	hoog	-
geslacht: meisje	-	arbeidsmarktaandeel:	
		beide ouders werken	-
herkomst: autochtone Nederlander		geen van beide ouders werkt (sociale uitkering) ^a	+
westerse migrant	-/+	hoog inkomen	-
niet-westerse migrant	-/+		
sociaaleconomische kenmerken		overige kenmerken	
laag onderwijsniveau	+	tienermoeder	+
schoolverlater	+	heeft chronische aandoening	+
overige kenmerken		bezoekt psycholoog/psychiater/ maatschappelijk werker	+
is te vroeg geboren	+	huishouden met 2 biologische ouders	
heeft afwijkend iq	+	met 1 biologische ouder	+
is chronisch ziek	+	samengesteld	+
gebruikt verslavende middelen (12-17 jaar)	+	huishouden met 4 of meer kinderen	+/-
stedelijkheid	-/+	verslavingsproblematiek in gezin	+
		slachtoffer van misdrijf of ongeluk	+

a 'Geen van beide ouders werkt' is significant positief op 10%, maar niet significant op 5%-significantieniveau in de analyses uit het OJO. Bij de analyses op jeugdzorggebruikers uit 2007 in Utrecht en Noord-Brabant (Pommer et al. 2011) is 'ouders met uitkering' wel significant positief.

(Ras, Pommer, Sadiraj, 2014).

Figuur 5, meldingen over de zorg:

(Monitor Transitie Jeugd, 2015).

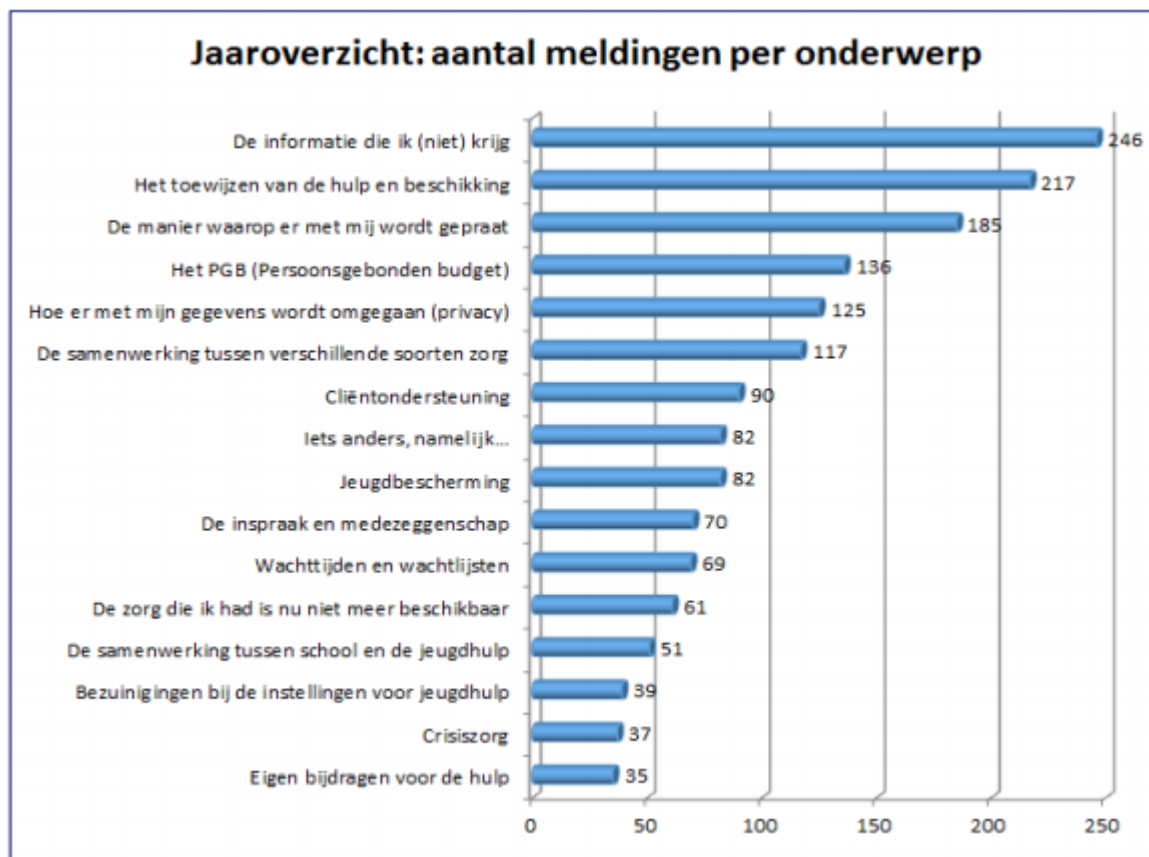
De meldingen gingen vooral over hulp voor jeugd in de leeftijd 12 t/m 17 jaar.

Er bleek vooral sprake te zijn van teveel doorverwijzingen en teveel verloren tijd tussen het uiten van de hulpvraag en het daadwerkelijk ontvangen van de hulp. In het laatste kwartaal van 2015 kwamen er veel meldingen binnen van langs elkaar heen werkende wijkteammedewerkers, hulpverleners en gemeentemedewerkers. Voor ouders is het vaak onduidelijk wie de regie heeft en wie kan zorgen voor de juiste hulp voor hun kind. Daarnaast was het voor ouders vaak onduidelijk wat er voor hun situatie zou gaan veranderen (Monitor Transitie Jeugd, 2015).

De meldingen gingen over de volgende onderwerpen:

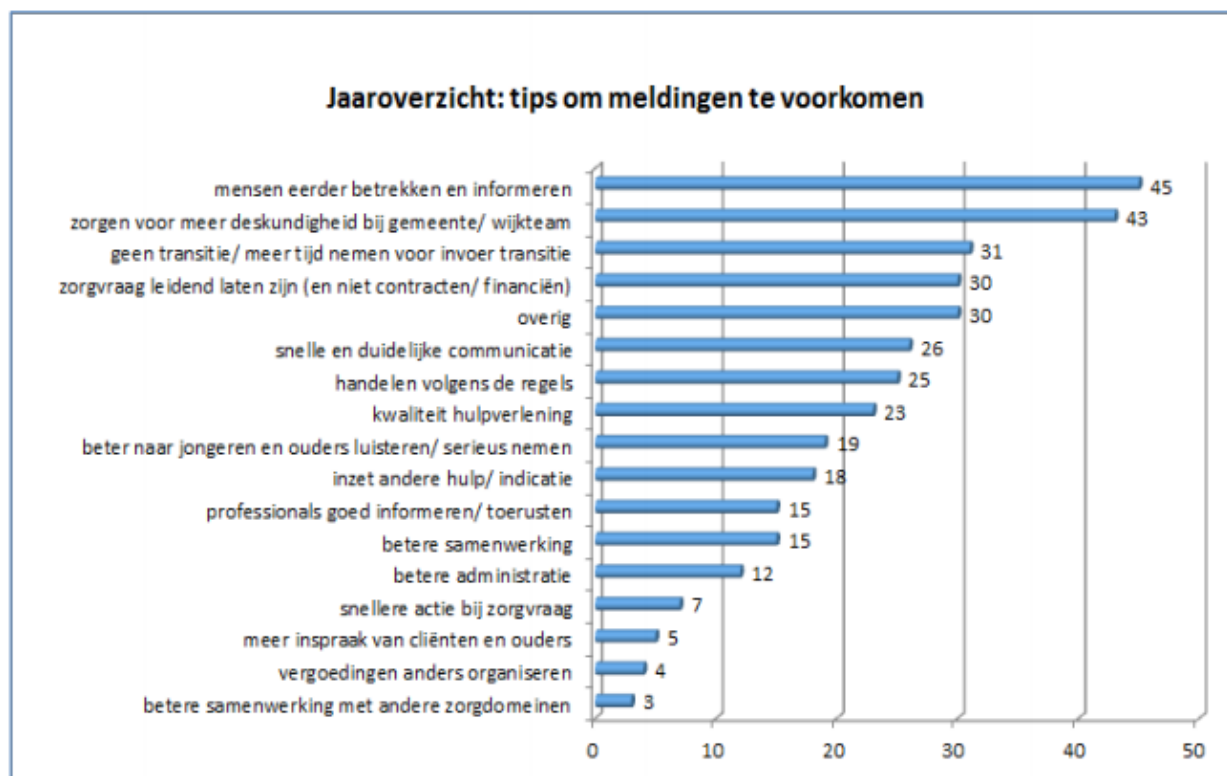
- 246 meldingen over de informatie die cliënten en hun ouders niet hebben ontvangen.
- 217 meldingen over het toewijzen van de hulp en de beschikking.
- 185 meldingen over de manier waarop er met cliënten en hun ouders is gecommuniceerd. Voor een deel hangen deze meldingen samen met het onderwerp “de informatie”. Ook gingen de meldingen over de kwaliteit van de hulpverlening. Melders voelden zich niet altijd gehoord en/of serieus genomen door de hulpverlener.
- 136 meldingen over het PGB.
- 125 meldingen over de omgang met privacy gevoelige informatie (Monitor Transitie Jeugd, 2015).

Figuur 6, meldingen per onderwerp:

(Monitor Transitie Jeugd, 2015).

Figuur 7. Tips om meldingen te voorkomen:

(Monitor Transitie Jeugd, 2015).

Bijlage 3, tijdsplanning:

Datum	Onderzoeksactiviteit	Tijd	Wie
Week 5+7	-Start opzet probleemanalyse en inleiding -Informeel gesprekken met opdrachtgevers en groepsleiders t.b.v. informatie voor probleemanalyse -Literatuuronderzoek t.b.v. probleemanalyse	10 uur	-Dieuwertje + Iris -Dieuwertje + Iris Iris verwerken -Dieuwertje + Iris Dieuwertje verwerken
Week 8+9	-Probleemanalyse afmaken -Validiteit en betrouwbaarheid beschrijven. -Onderzoeksdoelstelling formuleren. -Onderzoeksvraagstelling en deelvragen formuleren.	10 uur	-Dieuwertje + Iris -Dieuwertje + Iris Dieuwertje verwerken -Dieuwertje + Iris -Dieuwertje + Iris Iris verwerken
Week 11 + 12	-Feedback opdrachtgevers/projectbegeleiders verwerken - Beoordeling Go/No Go	20 uur	Dieuwertje + Iris
Week 13	- Opstellen interview topics voor deelvraag 1&2. -Interview met beleidsmedewerker en projectmanager. - Transcriberen interviews. - Analyseren van interviews. - Verslag laten nalezen door respondent.	Per interview 1.5 uur voorbereiding, 1 uur uitvoering en 3 uur transcriberen. Waar: op werklocatie van respondent. Analyseren 2 uur.	<u>Vorbereiding en afname:</u> Dieuwertje + Iris <u>Transcriberen:</u> projectmanager door Dieuwertje, beleidsmedewerker door Dieuwertje <u>Open en axiale codering:</u> Dieuwertje <u>Analyseren:</u> Dieuwertje + Iris

Week 14	- Interview met expert. - Transcriberen interview met de expert. - Verslag laten nalezen door respondent.	3 uur voorbereiding, 1 uur uitvoering en 3 uur transcriberen. Analyseren 2 uur.	<u>Afname:</u> Dieuwertje + Iris <u>Transcriberen:</u> Iris <u>Open en axiale codering:</u> Iris <u>Analyseren:</u> Iris en Dieuwertje
Week 15	- Opstellen interviewtopics voor deelvraag 3, 4 & 5. - Interview 4 groepsleidsters. - Transcriberen interviews groepsleidsters.	2 uur voorbereiding, 3 uur uitvoering. 2 uur transcriberen per interview. Analyseren 2 uur.	<u>Afname</u> Iris en Dieuwertje <u>Transcriberen:</u> 2 door Dieuwertje, 3 door Iris. <u>Open en axiale codering:</u> Dieuwertje voor 2 interviews, Iris voor 3 interviews. <u>Analyseren:</u> Iris en Dieuwertje
Week 16	- Interview met twee thuisbegeleiders. - Interview 1 groepsleidster. - Transcriberen interviews groepsleidster en thuisbegeleiders. - Analyseren interviews. - Verslagen laten nalezen door respondenten.	2 uur voorbereiding, 3 uur uitvoering. 2 uur transcriberen per interview. Analyseren 2 uur.	<u>Afname:</u> Dieuwertje en Iris <u>Transcriberen:</u> 1 door Iris, 1 door Dieuwertje <u>Open en axiale codering:</u> Dieuwertje voor 1 interview, Iris voor 1 interview. <u>Analyseren:</u> Iris en Dieuwertje
Week 17	-Resultaten -Discussie opstellen	6 uur	-Dieuwertje en Iris. - Dieuwertje verwerkt de informatie.

			-Iris verwerkt de informatie.
Week 18	Reservetijd		
Week 19	Concept onderzoeksrapport inleveren		Dieuwertje en Iris
Week 20 + 21	Productverantwoording en implementatie	15 uur	Dieuwertje en Iris
Week 22	30 mei: inleveren onderzoeksrapport + productverantwoording en implementatie		Dieuwertje en Iris
Week 23/24	Presentatie praktijkplek	Vorbereiding: 3 uur Uitvoering: 1 uur	Dieuwertje en Iris
Week 25	20 juni: inleveren individueel verslag		Dieuwertje en Iris

Bijlage 4, concretisering begrippen hoofdvraag en deelvragen:

Hieronder worden de begrippen uit de onderzoeksvraagstelling en deelvragen geconcretiseerd.

- Competenties: Kennis, houding en vaardigheden betreft de inzet van het sociale netwerk.
- Randvoorwaarden: Voorwaarden vanuit Radar waaraan voldaan moet worden, zodat de groepsleidsters de mogelijkheid krijgen tot het ontwikkelen van competenties.
- Cliënten: Kinderen in de leeftijd van twee tot en met vijf jaar met een ontwikkelingsachterstand, die begeleiding krijgen op de groepen Catharinaschool en Alles Kid(t)s.
- Kinderbehandelcentra (KBC): Hier worden zorg, dagactiviteiten en ontwikkelingsstimulering geboden aan kinderen met een verstandelijke beperking of ontwikkelingsachterstand. Het KBC bereidt kinderen voor op regulier en/of speciaal onderwijs en kan daarnaast kinderen met een ontwikkelingsachterstand bij reguliere peuterspeelzalen en in het reguliere onderwijs begeleiden (Radar, z.d.-b).
- Beleidskader van de gemeente Heerlen: Het beleidskader omvat het preventief jeugdbeleid en de jeugdhulp, waarin de kaders beschreven zijn van het Heerlens jeugdbeleid voor de komende jaren, rekening houdend met actuele ontwikkelingen (Gemeente Heerlen, 2015).
- Sociale netwerk: Volgens Baars (in Scheffers, 2015) verwijst een sociaal netwerk naar sociale integratie. 'Sociale integratie is het ingebed zijn in een geheel van mensen met wie rechtstreeks min of meer duurzame banden worden onderhouden voor de vervulling van de dagelijkse levensbehoeften'. Het sociaal netwerk draagt bij aan het welbevinden van mensen. In dit onderzoek wordt met het sociaal netwerk de ouders, naaste familie en vrienden bedoeld.
- Groepsleidsters: in bijlage 1 is een overzicht gegeven van de belangrijkste taken van de functie begeleider B. Deze bijlage geeft de functiebeschrijving van de groepsleidster weer.
- Thuisbegeleiders: thuisbegeleiding is een interventievorm in de hulpverlening waarbij de begeleiding binnen het gezin, in de thuissituatie zelf plaatsvindt (Nederlandse encyclopedie, z.d.). De thuisbegeleiders vervullen deze functie en werken samen met ouders aan opvoedingsdoelen.

Bijlage 5, meetinstrumenten:

Deelvraag	Dataverzamelin gsmethoden	Databron	Wat?
1. Welke richtlijnen geeft het beleidskader van de gemeente Heerlen sinds 2015 voor het inzetten van het sociale netwerk door de groepsleidsters van kinderbehandelcentra?	Bevragen Interview	-Project manager -Beleidsmedewerker WMO	-Wat zijn de eisen vanuit de gemeente? -Wat wordt verwacht betreft het inzetten van het sociale netwerk? - Welke hulpmiddelen? - Op welke manier wordt de verandering in handelen bewerkstelligd?
2. Welke competenties hebben groepsleidsters van kinderbehandelcentra volgens een expert op het gebied van de inzet van het netwerk nodig?	Bevragen Interview	Expert op het gebied van sociale netwerkmethoden	-Verandering in competenties ten opzichte van vóór transitie - Hoe overbrengen op groepsleidsters - Hoe kunnen de groepsleidsters deze competenties verkrijgen? (personen, middelen) - Wat dienen de groepsleidsters te kunnen en hoe dienen zij zich op te stellen?
3. Welke competenties betreft het inzetten van het sociale netwerk bezitten de groepsleidsters in meer of mindere mate al?	Bevragen Interview	Vijf groepsleidsters	-Topics van deelvraag 1 en 2 - Schaalvragen

4. Wat zien de groepsleidsters en thuisbegeleiders als mogelijkheden en belemmeringen bij het inzetten van het sociale netwerk?	Bevragen Interview	- Vijf groepsleidsters - Twee thuisbegeleiders	- Vaardigheden van ouders inzetten? - Wat is nodig om het netwerk optimaal in te kunnen zetten? - Wat is nodig om moeilijkheden weg te nemen/te verzachten?
5. Wat zien de betrokkenen als belangrijkste randvoorwaarden voor Radar ter ontwikkeling van de gewenste competenties bij de groepsleidsters?	Bevragen Interview	Vijf groepsleidsters Thuisbegeleiders	-Beleid aanpassen/aanvullen? - Welke personen zijn hierbij van belang? -Wat is nodig om verder te ontwikkelen? (methode/training)

Bijlage 6, Interviewguides respondentent

Opbouw:

Voor elk interview wordt het doel, de introductie, de structuur en de topiclijst beschreven. Betreft de inhoud van de interviews is het volgens Van Biene e.a. (z.d.) van belang om op een niet-sturende manier de vragen te stellen, wat betekent dat de antwoorden van de respondent niet worden beïnvloed. Onder andere de sturende elementen meervoudige vragen, logische uitsluiting van antwoorden, moeilijke woorden en dubbelzinnigheid beïnvloeden de resultaten van het interview. Deze worden door de onderzoekers vermeden door het concretiseren van begrippen en het stellen van neutrale vragen. Hierbij wordt de antwoordmogelijkheid open gelaten voor de respondent.

Soorten interviewvragen:

Volgens Kvale in van der Donk & van Lanen (2011) bestaan er diverse soorten interviewvragen. Deze staan genoemd in de tabel hieronder.

	Soort vraag	Voorbeeldvraag
<i>Doorvragen</i>	Vervolg vragen: om voorbeelden en uitleg vragen	<i>Kunt u een voorbeeld hiervan geven? Kunt u dit verder uitleggen?</i>
	Verdiepende vragen: dieper ingaan op antwoord zonder aan te geven welk thema uitgediept wordt.	<i>Kunt u nog iets meer vertellen over ...?</i>
	Specificerende vragen: concretiseren en operationaliseren	<i>-Heeft u ... zelf ook wel eens meegemaakt? -Wat zijn uw ervaringen hiermee? -Wat bedoelt u hier precies mee?</i>
	Directe vragen: over de belangrijkste thema's van het onderzoek. Deze worden gesteld nadat de respondent de mogelijkheid heeft gehad aan te geven welke aspecten voor hem/haar belangrijk zijn.	<i>Afhankelijk van interview</i>
	Structurerende vragen: afbakenen	<i>-Wilt u nog verdergaan op dit onderwerp? Zo niet; we willen nu graag overgaan op het volgende onderwerp.</i>
<i>Evalueren</i>	Interpreterende vragen	<i>-Bedoelt u dat.. / Klopt het dat ... - Begrijp ik het goed... - Ziet u verband tussen ... en ...?</i>

Afsluiting van de interviews:

Dit is voor elk interview gelijk. Volgens Van Biene e.a. (z.d.) is het van belang om duidelijk aan te geven dat het interview is beëindigd, door bijvoorbeeld de zin “dit was het eind van het interview”. Vervolgens wordt er samengevat wat er besproken is, zodat de respondent dit terug hoort en kan reageren wanneer nodig. Nadat de opname apparatuur is uitgeschakeld, kan er nog gereageerd worden door de respondent. Afhankelijk van de situatie wordt er nog verder opgenomen of wordt deze informatie verwerkt in de verslaglegging die de respondent verkrijgt. Deze manier van aanpak wordt toegepast door de onderzoekers. Ook vertellen de onderzoekers aan de respondent dat de informatie uit het interview gebruikt zal worden voor de uitwerking van de centrale vraagstelling en deelvragen van het onderzoek. Er wordt aangegeven dat de respondent de verslaglegging van het interview verkrijgt en hierop kan reageren wanneer hij/zij het niet eens is met de beschreven informatie. Tot slot wordt aan de respondent gevraagd of hij/zij nog vragen of opmerkingen heeft.

Interview guide beleidsmedewerker:

Doel: kennis en inzicht verkrijgen over de richtlijnen die het beleidskader van de gemeente Heerlen stelt omtrent het inzetten van het sociale netwerk sinds de transitie en transformatie.

Dit interview moet bijdragen aan de beantwoording van deelvraag 1: Welke richtlijnen geeft het beleidskader van de gemeente Heerlen sinds 2015 voor het inzetten van het sociale netwerk door de groepsleidsters van kinderbehandelcentra?

Introductie:

Bedankt dat u tijd voor ons vrij wilde maken, met dit interview helpt u ons om ons afstudeeronderzoek uit te voeren. Wij zijn Dieuwertje en Iris en voeren ons afstudeerproject voor de opleiding Pedagogiek uit bij een kindercentrum van Radar. De doelgroep van ons onderzoek zijn kinderen van 2 t/m 5 jaar met een ontwikkelingsachterstand en hun ouders. Graag willen wij in een gesprek met u duidelijkheid krijgen over de specifieke gemeentekaders en hoe deze ingezet kunnen worden in de praktijk en ons hierbij richten op het inzetten van het netwerk van de kinderen. Dit met het doel om aanbevelingen te kunnen doen voor de groepsleidsters. Tijdens dit interview willen wij graag gebruik maken van opname apparatuur. Wat wij bespreken wordt anoniem verwerkt. De onderwerpen die wij graag willen bespreken, zijn: ...

Structuur: Dit interview begint met een brede beginvraag en vervolgens worden er bij elke topic smallere sub topics besproken (Baarda, 1996). De topics zijn vooraf opgesteld en komen tijdens dit interview allen aan de orde. Deze vormen een richtlijn voor dit interview.

De verdere volgorde en structuur van dit interview zijn afhankelijk van de antwoorden die de beleidsmedewerker ons geeft. De nadruk ligt in dit interview op het topic beleidskader (sinds transitie).

Topics	Voorbeeldvragen
Beleidskader (sinds transitie).	- <i>Wat houdt het beleidskader van de gemeente Heerlen in? (openingszin).</i> - Wat zijn de doelen van dit beleidskader? - Zijn er veranderingen ten opzichte van voor 2015 (transitie)? - Hoe wordt het beleidskader in de praktijk ingezet?
Handelen medewerkers: inzet sociaal netwerk.	- Wat zijn de huidige verwachtingen betreft het handelen van medewerkers in de gehandicaptenzorg? - Op welke manier dient het netwerk ingezet te worden door medewerkers? - Welke aspecten betreft het handelen in de praktijk zijn van belang bij het inzetten van het netwerk? - Welke kenmerken van medewerkers zijn hierbij belangrijk?
Functie sociaal netwerk.	- Welke bijdrage kan het sociaal netwerk leveren? - Welke kenmerken en capaciteiten van het sociaal netwerk kunnen ingezet worden?
Mogelijkheden en belemmeringen.	- Wat zijn de mogelijkheden van de beleidskaders? - Wat zijn de belemmeringen van de beleidskaders? - Welke mogelijkheden zijn er wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Welke belemmeringen zijn er wat betreft de inzet van het sociale netwerk?
Middelen en methoden.	- Op welke manier wordt de verandering in handelen bewerkstelligd? - Welke personen zijn van belang om dit in gang te zetten? - Welke middelen kunnen ingezet worden? - Van welke methoden kan gebruik gemaakt worden?

Interview projectmanager Radar:

Doel: kennis en inzicht verkrijgen over de richtlijnen die het beleidskader van de gemeente Heerlen stelt en de invloed hiervan op de zorgverlening van Radar.

Dit interview moet bijdragen aan de beantwoording van deelvraag 1: Welke richtlijnen geeft het beleidskader van de gemeente Heerlen sinds 2015 voor het inzetten van het sociale netwerk door de groepsleidsters van kinderbehandelcentra?

Introductie:

Bedankt dat u tijd voor ons vrij wilde maken, met dit interview helpt u ons om ons afstudeeronderzoek uit te voeren. Wij zijn Dieuwertje en Iris en voeren ons afstudeerproject voor de opleiding Pedagogiek uit bij een kindercentrum van Radar. De doelgroep van ons onderzoek zijn kinderen van 2 t/m 5 jaar met een ontwikkelingsachterstand en hun ouders. Graag willen wij in een gesprek met u duidelijkheid krijgen over de specifieke gemeentekaders en hoe deze ingezet kunnen worden in de praktijk en ons hierbij richten op het inzetten van het netwerk van de kinderen. Dit met het doel om aanbevelingen te kunnen doen voor de groepsleidsters. Tijdens dit interview willen wij graag gebruik maken van opname apparatuur. Wat wij bespreken wordt anoniem verwerkt. De onderwerpen die wij graag willen bespreken, zijn: ...

Structuur: Dit interview begint met een brede beginvraag en vervolgens worden er bij elke topic smallere sub topics besproken (Baarda, 1996). De topics zijn vooraf opgesteld en komen tijdens dit interview allen aan de orde. Deze vormen een richtlijn voor dit interview.

De verdere volgorde en structuur van dit interview zijn afhankelijk van de antwoorden die de beleidsmedewerker geeft. Tijdens dit interview wordt navraag gedaan over de visie van de projectmanager zelf en wordt feitelijke informatie verkregen (transitie en transformatie).

De nadruk in dit interview ligt op de topics beleidskader en de transformatie binnen Radar.

Topics	Voorbeeldvragen
Introductie	- Wat is uw functie? - Wat zijn uw taken? - Op welke manier levert u een bijdrage aan de praktijk?
Beleidskader (sinds transitie).	- Heeft u inzicht in het beleidskader van de gemeenten Heerlen en Maastricht? (openingszin). - Welke invloed heeft de transitie op de zorg van Radar? - Zijn er veranderingen voor Radar ten opzichte van voor transitie?

Transformatie binnen Radar	- Hoe wordt er door Radar vorm gegeven aan de transitiedoelen? - Wie zijn de betrokkenen en wat is hun rol? - Hoe wordt de informatie overgedragen aan de groepsleiders?
Handelen medewerkers: inzet sociaal netwerk.	- Wat zijn de huidige verwachtingen van Radar betreft het handelen van medewerkers in de gehandicaptenzorg? - Wat zijn de verwachtingen vanuit Radar betreft het inzetten van het sociaal netwerk? - Op welke manier dient het netwerk ingezet te worden door medewerkers? - Welke kenmerken van medewerkers zijn hierbij belangrijk?
Functie sociaal netwerk.	- Welke bijdrage kan het sociaal netwerk leveren? - Welke kenmerken en capaciteiten van het sociaal netwerk kunnen ingezet worden?
Mogelijkheden en belemmeringen.	- Wat zijn de mogelijkheden van de beleidskaders? - Wat zijn de belemmeringen van de beleidskaders? - Welke mogelijkheden zijn er wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Welke belemmeringen zijn er wat betreft de inzet van het sociale netwerk?
Middelen en methoden.	- Op welke manier wordt de verandering in handelen bewerkstelligd bij Radar? - Welke personen zijn van belang om dit in gang te zetten? - Welke middelen binnen de organisatie kunnen ingezet worden? - Van welke methoden kunnen Kindercentra gebruik maken?

Interview guide expert:

Doel: Het doel van dit interview is kennis en inzicht verkrijgen over de benodigde competenties van professionals bij de inzet van het sociale netwerk. Er wordt gekozen voor het bevragen van een expert op dit gebied, vanwege haar uitgebreide kennis over de inzet van het sociale netwerk en de voor- en nadelen hiervan. De expert is een docente van Sociale en Pedagogische Studies en gepromoveerd op het onderwerp sociale netwerken van mensen met een verstandelijke beperking.

Dit interview draagt bij aan de beantwoording van deelvraag 2: Welke kennis, houding en vaardigheden hebben groepsleidsters van kinderbehandelcentra volgens een expert op het gebied van Sociale netwerkmethoden nodig?

Introductie:

Bedankt dat u tijd voor ons vrij wilde maken, met dit interview helpt u ons om ons afstudeeronderzoek uit te voeren. Wij zijn Dieuwertje en Iris en voeren ons afstudeerproject voor de opleiding Pedagogiek uit bij een kindercentrum van Radar. De doelgroep van ons onderzoek zijn kinderen van 2 t/m 5 jaar met een ontwikkelingsachterstand en hun ouders. Graag willen wij in een gesprek met u duidelijkheid krijgen over de Sociale netwerkmethodiek en eventuele methoden hierbij. Dit met het doel om inzicht te krijgen in de kennis, houding en vaardigheden die de groepsleidsters nodig hebben. Uiteindelijk willen wij voor hen aanbevelingen formuleren betreft het inzetten van het sociaal netwerk van cliënten. Tijdens dit interview willen wij graag gebruik maken van opname apparatuur. Wat wij bespreken wordt anoniem verwerkt. De onderwerpen die wij graag willen bespreken, zijn: ...

Structuur: Dit interview begint met een brede beginvraag en vervolgens worden er bij elke topic smallere sub topics besproken (Baarda, 1996). De topics zijn vooraf opgesteld en komen tijdens dit interview allen aan de orde. Deze vormen een richtlijn voor dit interview.

De verdere volgorde en structuur van dit interview zijn afhankelijk van de antwoorden die de expert geeft. Er wordt concreet navraag gedaan naar ervaringen en belevingen van de expert betreft de methodiek en methoden. De nadruk in dit interview ligt op de topics handelen medewerkers en functie sociaal netwerk.

Topics	Voorbeeldvragen
Introductie	We hebben vernomen dat u gepromoveerd bent op het onderwerp "inzetten van het sociaal netwerk". - Kunt u vertellen hoe u deze expertise heeft verkregen? (openingszin) - Heeft u naast lesgeven nog een andere functie?

Beleidskader (sinds transitie).	- Wat is de invloed van de transitie op de inzet van het sociale netwerk?
Handelen medewerkers: inzet sociaal netwerk.	- Wat is de invloed van de transitie op het handelen van medewerkers in de zorg? - Op welke manier dient het netwerk ingezet te worden door medewerkers? - Welke kenmerken van medewerkers zijn hierbij belangrijk? - Welke kennis hebben de medewerkers hiervoor nodig? - Hoe dienen de medewerkers zich op te stellen tegenover het sociale netwerk?
Functie sociaal netwerk.	- Welke bijdrage kan het sociaal netwerk leveren? - Welke kenmerken en capaciteiten van het sociaal netwerk kunnen ingezet worden? - Hoe dient omgegaan te worden met eigenschappen van ouders (lage SES, verstandelijk beperkt)? - Hoe kan er gewerkt worden aan empowerment van ouders?
Mogelijkheden en belemmeringen.	- Welke mogelijkheden zijn er wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Welke belemmeringen zijn er wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Hoe kan omgegaan worden met de mogelijkheden en belemmeringen? - Wat is uw ervaring hierin?
Middelen en methoden.	- Welke activiteiten, voorzieningen en (in)formele ondersteuning zijn er al? - Van welke methoden kunnen medewerkers in de zorg gebruik maken? - Welke methoden zijn geschikt voor kindercentra? - Heeft u specifieke aanbevelingen? - Wat acht u van belang in een methode?

Interview guide groepsleidsters:

Doel: Dit interview draagt bij aan de beantwoording van deelvraag 3,4 en 5:

3. Welke kennis, houding en vaardigheden betreft het inzetten van het sociale netwerk bezitten de groepsleidsters in meer of mindere mate al?
4. Wat zien de groepsleidsters en thuisbegeleiders als mogelijkheden en belemmeringen bij het inzetten van het sociale netwerk?
5. Wat zien de betrokkenen als belangrijkste beleidspunten voor Radar ter ontwikkeling van de gewenste kennis, houding en vaardigheden bij de groepsleidsters?

Per deelvraag wordt er een doel opgesteld.

3. Achterhalen welke kennis-, houding- en vaardigheidsaspecten de groepsleidsters al bezitten en nog nodig hebben, en deze vergelijken met de verkregen informatie van de beleidsmedewerker en expert.
4. Inzicht verkrijgen in de mogelijkheden en belemmeringen die de groepsleidsters ervaren bij het inzetten van het sociale netwerk.
5. Inzicht verkrijgen in de visie van de groepsleidsters ten aanzien van de beleidspunten van Radar.

Introductie:

Welkom bij dit interview en hartelijk bedankt voor je medewerking. Je hebt ons al eerder ontmoet toen wij meeliepen op de groepen. We willen door het afnemen van dit interview graag meer inzicht verkrijgen in jullie visie over de gemeentekaders en specifiek over het inzetten van het netwerk van de cliënten. Dit zodat we voor jullie aanbevelingen kunnen formuleren. Wat we bespreken wordt anoniem verwerkt. Tijdens dit interview maken we gebruik van opnameapparatuur. De onderwerpen die besproken worden zijn: ...

Structuur: Dit interview begint met een brede beginvraag en vervolgens worden er bij elke topic smallere sub topics besproken (Baarda, 1996). De topics zijn vooraf opgesteld en komen tijdens dit interview allen aan de orde. Deze vormen een richtlijn voor dit interview. De verdere volgorde en structuur van dit interview zijn afhankelijk van de antwoorden die de groepsleidsters geven. De nadruk in dit interview ligt op de topics handelen medewerkers en de mogelijkheden en belemmeringen.

Topics	Voorbeeldvragen
Beleidskader (sinds transitie).	- Duidelijk maken wat er wordt verstaan onder het beleidskader van de gemeente Heerlen (op basis van de verkregen informatie van de beleidsmedewerker).

	- Wat is de invloed van de transitie op de inzet van het sociale netwerk?
Handelen medewerkers: inzet sociaal netwerk.	- Wat is de invloed van de transitie op het handelen van medewerkers in de zorg? - Op welke manier verwacht u dat het netwerk ingezet dient te worden? - Wat is volgens u het belang van de inzet van het sociaal netwerk? [SCHAALVRAGEN] In hoeverre vindt u dat u aansluit op het cognitieve niveau van ouders? - Als u uzelf hiervoor een cijfer zou moeten geven tussen de 1 en 10, welk cijfer geeft u uzelf dan? - Hoe komt het dat u dit cijfer aan uzelf geeft? - Hoe zou u dit cijfer kunnen opkrikken naar een...? - Wat heeft u hiervoor nodig? In hoeverre vindt u dat u uzelf gelijkwaardig opstelt aan de ouders van de cliënten? - Als u uzelf hiervoor een cijfer zou moeten geven tussen de 1 en 10, welk cijfer geeft u uzelf dan? - Hoe komt het dat u dit cijfer aan uzelf geeft? - Hoe zou u dit cijfer kunnen opkrikken naar een...? In hoeverre vindt u van uzelf dat u een niet wetende houding aanneemt tegenover de ouders van cliënten? - Als u uzelf hiervoor een cijfer zou moeten geven tussen de 1 en 10, welk cijfer geeft u uzelf dan? - Hoe komt het dat u dit cijfer aan uzelf geeft? - Hoe zou u dit cijfer kunnen opkrikken naar een...?

	In hoeverre werkt u toekomstgericht? - Als u uzelf hiervoor een cijfer zou moeten geven tussen de 1 en 10, welk cijfer geeft u uzelf dan? - Hoe komt het dat u dit cijfer aan uzelf geeft? - Hoe zou u dit cijfer kunnen opkrikken naar een...? Vindt u van uzelf dat u de kracht van de ouders voorop stelt? - Als u uzelf hiervoor een cijfer zou moeten geven tussen de 1 en 10, welk cijfer geeft u uzelf dan? - Hoe komt het dat u dit cijfer aan uzelf geeft? - Hoe zou u dit cijfer kunnen opkrikken naar een...? In hoeverre vindt u dat u meerzijdig partijdig bent tegenover de ouders en hun omgeving? - Als u uzelf hiervoor een cijfer zou moeten geven tussen de 1 en 10, welk cijfer geeft u uzelf dan? - Hoe komt het dat u dit cijfer aan uzelf geeft? - Hoe zou u dit cijfer kunnen opkrikken naar een...? -Vindt u dat u de ouders voldoende motiveert door middel van bijvoorbeeld complimenten? -Vindt u dat u rekening houdt met empowerment van de ouders? -Denkt u dat de ouders van de cliënten u vertrouwen? -Wat zou u er zelf aan kunnen doen om dit vertrouwen te vergroten? <i>De specificering van deze categorieën is opgesteld op basis van verkregen informatie uit de interviews met de beleidsmedewerker, projectmanager en expert.</i>
Functie sociaal netwerk.	- Welke bijdrage kan het sociaal netwerk leveren? - Welke kenmerken en capaciteiten van het sociaal netwerk kunnen ingezet worden? - Hoe dient er volgens u omgegaan te worden met eigenschappen van ouders (lage SES, verstandelijk beperkt)?

	- Hoe kan er volgens u gewerkt worden aan empowerment van ouders?
Mogelijkheden en belemmeringen.	- Welke mogelijkheden ervaart u wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Welke belemmeringen ervaart u wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Hoe kan er volgens u omgegaan worden met de mogelijkheden en belemmeringen? - Wat is uw ervaring hierin?
Middelen en methoden.	- Welke activiteiten, voorzieningen en (in)formele ondersteuning gebruiken jullie al? - Zijn er methoden waar u bekend mee bent? - Wat acht u van belang in een methode?
Beleidspunten van Radar.	- In welke mate vindt u dat het huidige beleid van Radar toekomt aan de veranderde eisen? - Welke aanpassingen en aanvullingen kunnen er eventueel gedaan worden?

Interview guide thuisbegeleiders:

Doel: Dit interview draagt bij aan de beantwoording van deelvraag 4 en 5:

4. Wat zien de groepsleidsters en thuisbegeleiders als mogelijkheden en belemmeringen bij het inzetten van het sociale netwerk?

5. Wat zien de betrokkenen als belangrijkste beleidspunten voor Radar ter ontwikkeling van de gewenste kennis, houding en vaardigheden bij de groepsleidsters?

Per deelvraag wordt er een doel opgesteld.

4. Inzicht verkrijgen in de mogelijkheden en belemmeringen die de thuisbegeleiders ervaren bij het inzetten van het sociale netwerk.

5. Inzicht verkrijgen in de visie van de thuisbegeleiders ten aanzien van de beleidspunten van Radar.

Introductie:

Welkom bij dit interview en hartelijk bedankt voor je medewerking. Wij zijn Dieuwertje en Iris en voeren ons afstudeerproject voor de opleiding Pedagogiek uit bij de groepen Alles kid(t)s en Catharinaschool. We willen door het afnemen van dit interview graag meer inzicht verkrijgen in jullie visie over de gemeentekaders en specifiek over het inzetten van het netwerk van de cliënten. Dit zodat we aan de hand van jullie informatie aanbevelingen kunnen formuleren voor de groepsleiders. Wat we bespreken wordt anoniem verwerkt. Tijdens dit interview wordt er gebruik gemaakt van opnameapparatuur. De onderwerpen die besproken worden zijn: ...

Structuur: Dit interview begint met een brede beginvraag en vervolgens worden er bij elke topic smallere sub topics besproken (Baarda, 1996). De topics zijn vooraf opgesteld en komen tijdens dit interview allen aan de orde. Deze vormen een richtlijn voor dit interview.

De verdere volgorde en structuur van dit interview zijn afhankelijk van de antwoorden die de thuisbegeleiders geven. In dit interview wordt de nadruk gelegd op de ervaringen en belevingen die de thuisbegeleiders hebben met de gezinnen die zij begeleiden. Dit zijn namelijk gezinnen van de cliënten die de groepen Alles kid(t)s en Catharinaschool bezoeken. De nadruk in dit interview ligt op het topic mogelijkheden en belemmeringen.

Topics	Voorbeeldvragen
Beleidskader (sinds transitie).	- Duidelijk maken wat er wordt verstaan onder het beleidskader van de gemeente Heerlen (op basis van de verkregen informatie van de beleidsmedewerker). - Wat is de invloed van de transitie op de inzet van het sociale netwerk?
Handelen medewerkers: inzet sociaal netwerk.	- Wat is de invloed van de transitie op het handelen van medewerkers in de zorg? - Op welke manier verwacht u dat het netwerk ingezet dient te worden? - Wat is volgens u het belang van de inzet van het sociaal netwerk?
Functie sociaal netwerk.	- Welke bijdrage kan het sociaal netwerk leveren? - Welke kenmerken en capaciteiten van het sociaal netwerk kunnen ingezet worden? - Hoe dient er volgens u omgegaan te worden met eigenschappen van ouders (lage SES, verstandelijk beperkt)?

	- Hoe kan er volgens u gewerkt worden aan empowerment van ouders?
Mogelijkheden en belemmeringen.	- Welke mogelijkheden ervaart u wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Welke belemmeringen ervaart u wat betreft de inzet van het sociale netwerk? - Hoe kan er volgens u omgegaan worden met de mogelijkheden en belemmeringen? - Wat is uw ervaring hierin?
Middelen en methoden.	- Welke activiteiten, voorzieningen en (in)formele ondersteuning gebruiken jullie al? - Zijn er methoden waar u bekend mee bent? - Wat acht u van belang in een methode?
Beleidspunten van Radar.	- In welke mate vindt u dat het huidige beleid van Radar toekomt aan de veranderde eisen? - Welke aanpassingen en aanvullingen kunnen er eventueel gedaan worden?

Goedkeuring Plan van aanpak Go

Naam student Dieuwertje Wilkens.....

Naam student Iris Quaadvlieg.....

Het plan van aanpak is helder en relevant:

Wat betreft de probleemanalyse:

- Er is sprake van een heldere analyse van het probleem in de praktijk vanuit verschillende perspectieven
De analyse vanuit de praktijk is zeer uitgebreid gedaan aan de hand van het Preffimodel, Prima dat dezelfde punten ook bij literatuuranalyse terugkomen. Inhoudelijk ruim voldoende; het geheel kan in het uiteindelijke verslag nog wat gecomprimeerd worden; in ieder geval onnodige herhalingen weghalen
- Er is sprake van een heldere analyse van het probleem in de literatuur, waarbij diverse bronnen zijn gebruikt
Prima analyse vanuit de literatuur. Uitgebreid met diverse bronnen, die over het algemeen goed met elkaar in verbinding zijn gebracht
- De onderzoeksvraag en eventuele deelvragen vloeien logisch voort uit de analyse van het probleem
De doelstelling, centrale vraagstelling en deelvragen komen logisch voort uit de probleemanalyse. Het is goed te volgen voor de lezer.
- De onderzoeksvraag en eventuele deelvragen zijn helder geformuleerd
De deelvragen zijn helder, maar omvatten meer dan de centrale vraag en de doelstelling. De doelstelling en de centrale vraag daarom nog wat uitbreiden zodat de deelvragen te samen ook echt een antwoord geven op de centrale vraag. Bijvoorbeeld bij doel ook; inzicht krijgen in de randvoorwaarden vanuit de organisatie Radar om de benodigde competenties te kunnen ontwikkelen. (dan zit deelvraag 5 er ook in)

Wat betreft de methode van onderzoek

Helder beschreven zijn:

- De onderzoeksbenadering: Keuze voor kwalitatief ontwerponderzoek in orde. Let wel op de formulering. Je kunt niet zeggen; Hierdoor is het ontwerponderzoek
- Participanten Helder
- Procedure van onderzoek Voor dit moment is de rode lijn goed uitgewerkt
- Meetinstrumenten Goed over nagedacht en onderbouwd per deelvraag..
- Analyse afhankelijk van waar de keuze uiteindelijk op komt te vallen kan dit verder geconcretiseerd worden
- Betrouwbaarheid en validiteit in de kern voldoende; moet later beter verantwoord worden.

Wat betreft tijdspad:

- het tijdspad voor het gehele onderzoek is duidelijk beschreven en haalbaar met de nodige discipline moet het wel mogelijk zijn. De tijd die nodig is voor transcriberen en analyseren wat duidelijker en realistischer uitwerken voor alle onderdelen

Datum 1-4-2016.....

Naam begeleidende docent Marian Dries.....

Docent gaat akkoord met het plan van aanpak

☒ Ja / Nee

Toelichting Het plan van aanpak zit goed in elkaar. Wel goed letten op haalbaarheid bij de
tijdsplanning.

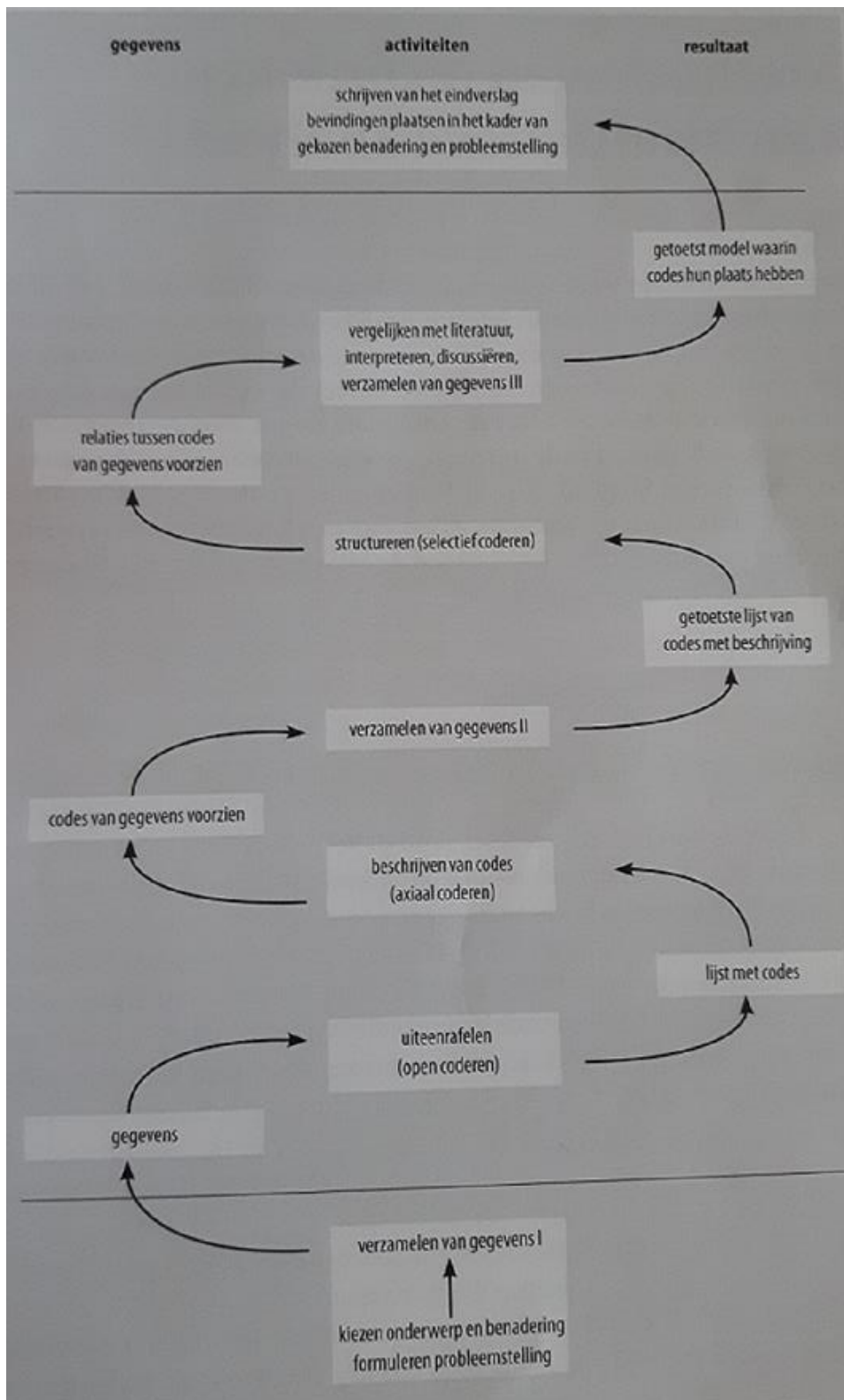
Naam opdrachtgever.....

Opdrachtgever gaat akkoord met het plan van aanpak

☒ Ja / Nee

Toelichting

Bijlage 8, de onderzoekslang:

(Boeijs, 2012).

Bijlage 9, transcriptie en analyse:

In deze bijlage zijn voorbeelden te vinden van een transcriptie en diverse analyses die gedurende het onderzoek zijn uitgewerkt.

Open en axiale codering:

Categorie	Fragment	Open codering	Uitleg codes (axiaal)
C1 Transitie en transformatie	[B01: we willen nu even wat breder naar ons onderwerp kijken. We zoomen natuurlijk vooral in op het sociale netwerk en de rol van de medewerkers, maar we willen ook kijken naar de invloed van de transitie sinds vorig jaar. En ja ehm wat is uw mening over de invloed van de transitie op het sociale netwerk, het inzetten ervan?]. Ja ehm ... Je hebt natuurlijk transitie en transformatie. De transitie is dat het allemaal naar de gemeente is gegaan, de transformatie is de vormgeving. [B01: ja we bedoelen vooral de transformatie]. Ja de transformatie is de andere werkwijze. En die zegt ook eerst kijken naar het netwerk, dus familie, vrienden, burens en wat daarin kan. Pas daarna wat reguliere instanties kunnen en daarna wat gespecialiseerde instanties, zoals waar jullie afstuderen, kunnen doen. Het is natuurlijk allemaal overgegaan naar de gemeenten, de Jeugdwet en WMO. En het wordt steeds meer gevraagd dat je in eerste instantie kijkt naar wat het netwerk kan doen. Dat netwerk was eigenlijk altijd al belangrijk. Het is niet zo dat het na de transitie opeens belangrijk is geworden. Eigenlijk sinds de jaren 90 heerst het burgerschapsmodel met rechten en plichten. Mensen mogen zelf hun leven indelen zoals ze voor ogen hebben. In eerste instantie zelf en anders met hulp van anderen, hun netwerk en daarnaast door professionals. [A01: ja.] En die visie is er eigenlijk al langere tijd, maar door de verandering in de wetgeving zijn mensen zich er meer van bewust en moeten ze er iets mee. Tegelijkertijd is die hele transitie ook gepaard gegaan met bezuinigingen.	Andere werkwijze Verantwoordelijkheid Bijdrage van netwerk Gespecialiseerde hulp	-Ligt bij gemeenten - Wordt als eerste nagegaan - Als laatste stap: wanneer preventieve en laagdrempelige hulp niet werkzaam is
C2 Betrekken van ouders bij begeleiding	En nodigen ze wel al ouders uit, denk ik wel hè? [B01: voor gesprekken bedoelt u?] Ja. [B01: dat wel. Ze proberen ook de ouders echt te betrekken bij de begeleiding en af te stemmen op hun wensen.] [A01: ja die gesprekken zijn gewoon niet zo heel vaak. Dat is meer omdat het dan een multidisciplinair overleg is en het behandelplan besproken wordt en dan zit iedereen daarbij, orthopedagogen enzo. En groepsleiding en eventueel andere therapeuten.] En netwerkleider?	Gesprekken Ondersteuning	- Aanpassen aan ouders - Personen uit het netwerk kunnen mee voor ondersteuning

	[B01: ja het is vaak moeilijk te zien wie de leiding heeft.] Binnen de instelling? [B01: ja en tussen de disciplines, er is weinig communicatie tussen hen]. En er is niet één persoon die de leiding heeft? [A01: diegene zou er moeten zijn, maar dat loopt niet naar behoren.] Ja de vraag is, je moet je voorstellen dat je als ouder naar zo'n gesprek komt met allemaal professionals. Waarschijnlijk praten ze in taal die de ouders niet begrijpen, dat is allemaal jargon met ingewikkelde hulpverleningstermen. Dat is erg overweldigend. Ik ben voor overleg met ouders. Maar het moet wel zo ingedeeld worden zodat zij het begrijpen. Je kunt ook aan ouders vragen wie zij graag zouden willen uitnodigen voor het gesprek. Het zou best kunnen dater iemand uit het netwerk is die ze kan helpen met formuleren of nog noemen wat er is gezegd. Je zou ook aan ouders kunnen vragen, goh we hebben dat overleg, wie zouden jullie daarbij willen uitnodigen. Het zou best kunnen dat die licht verstandelijke ouders een tante of een moeder weet je wel, nog iemand hebben die vertrouwd voelen en ze kan helpen om dingen te formuleren of achteraf even met ze erover kan hebben. [B01: dus u denkt dat dit kan helpen?] Ja.		
C3 Aanpassen aan cognitief niveau en culturele achtergrond van ouders	Wat ook nog interessant is bij ouders met een verstandelijke beperking, dan moet je je voorstellen je krijgt een uitnodiging voor zo'n gesprek en dan zitten daar zoveel mensen hooggeleerde mensen naar je idee die een hele andere taal spreken. De vraag is of ze in het gesprek normaal Nederlands praten zeg maar of jargon gebruiken, allemaal ingewikkelde hulpverleningstermen. Dat is best overweldigend zeg maar. [A01, B01: klopt.] Als ouders uitgenodigd worden, moet het gesprek wel zo ingekleed worden zodat zij snappen wat er gezegd wordt. [B01: zijn er ook nog andere manieren om hen te ondersteunen en bijvoorbeeld om te gaan met de lage sociaaleconomische status of beperking?] Eh ik zou bij zo'n gesprek eens opletten hoeveel moeilijke woorden, lange en abstracte zinnen gebruikt worden. Als dat veel gebeurt gaat het over de hoofden van de ouders heen en zeggen die begeleiders misschien achteraf dat ouders thuis niks doen. Maar het kan ook zijn dat ze het niet gesnapt hebben. Zeker mensen met een beperking of die de taal niet spreken, dan moet je dus heel simplistisch praten. [A01: echt aanpassen aan het niveau ook]. Er is ook een site, daar staat ook je moet korte zinnen gebruiken en bij alle woorden denken: is dit een normaal woord. Als	Simplistische taal Hulpverlenings- termen	- In de gespreksvoering met ouders het taalgebruik vergemakkelijken, zodat zij het begrijpen. Met name van belang voor LVB ouders. - Geen hulpverleningstermen gebruiken.

	je mensen uitnodigt moet het ook naar hen ingericht worden.		
C4 Handelen ouders	[A01: <i>en denkt u dat er ook kenmerken, capaciteiten van de ouders ingezet kunnen worden? ... Dus goede kanten, sterke kanten.</i>] Ja weet je, ouders hebben een heel ander type band hebben met hun kinderen. Het is heel fijn als je dingen aanleert op het dagverblijf als het dan op dezelfde manier thuis gebeurt. [A01: <i>dat is vaak een punt wat lastig is voor groepsleidsters</i>]. Komen de groepsleidsters ook wel eens thuis? [B01: <i>nee</i>]. [A01: <i>er zijn aparte thuisbegeleiders</i>]. [B01: <i>er is ook geen goede afstemming tussen de thuisbegeleiding en de groepsleidsters</i>]. Daar is ook nog winst te behalen. Als het qua tijd kan, ik denk dat als je als groepsleidster één keer op bezoek bent gegaan, dan krijg je al zoveel informatie over hoe het er thuis uit ziet. Dat is echt wel verschillend. Die interviews die ik afneem, dan zie ik ook veel verschillende situaties, kinderen die rondkruipen, overal huisdieren. Als je wilt dat ouders op een bepaalde manier handelen, dan moet je ook nadenken wat in elke situatie het meest essentieel is en het meest haalbaar. En soms door er al één keer geweest te zijn, kun je zeggen: oké, dan vind ik eh, dan is, veiligheid staat voorop, dan gaan we daarop inzetten. Soms zijn we in de hulpverlening bezig met dingen die we belangrijk vinden, maar die niet helemaal de essentie zijn. Snappen jullie wat ik zeg? [A01: <i>ja dus vooral bekijken wat elk individueel kind nodig heeft en wat ouders kunnen bijdragen, dat is voor elke ouder en kind weer anders</i>]. Ja en er in ieder geval vanuit gaan dat, ik geloof echt dat alle ouders het beste voorhebben voor hun kind. Terwijl het in de ogen van de hulpverleners niet altijd helemaal goed, adequaat gaat. Maar het is ook vaak onmacht, mensen willen heel graag goed zorgen voor hun kind. En opvoeden is gewoon echt ingewikkeld. En als je een kind met een beperking hebt, is het nog honderd keer ingewikkelder en als je zelf ook nog een beperking hebt is het heel moeilijk. Dat is belangrijk om je te realiseren. Als student lijkt het soms eenvoudig, paar regeltjes en consequent zijn. [A01 en B01 <i>ja</i>]. (Lachen). Het is een hele opgave.	Dezelfde manier van werken Meekijken Goede intentie Onmacht	- Thuis en op de groep - In de thuissituatie - Ouders hebben het beste voor met hun kind - Ouders weten vaak niet hoe ze kunnen handelen
C5 Betrekken van netwerk	En die visie is er eigenlijk al langere tijd, maar door de verandering in de wetgeving zijn mensen zich er meer van bewust en moeten ze er iets mee. Tegelijkertijd is die hele transitie ook gepaard gegaan met bezuinigingen. ... Eh nu wordt vaak gedacht dat netwerk in kaart brengen doen we wel	Verplichting Visie	- Na de transitie is inzet van het netwerk een verplichting voor professionals. - De redenering waarom het netwerk wordt ingezet

	even. Dan is het goedkoper, maar dat is minder ingegeven door een visie, dat eh dat relaties belangrijk zijn voor iedereen en het hebben van een groepsnetwerk. [A01: ja.] Dan wordt er alleen gekeken hoe het netwerk ingezet kan worden om zo goedkoop mogelijk zorg te verlenen. Dat vind ik zelf eh eh een beetje afbreuk doen aan het principe waarom een netwerk begonnen is. Dat het fijn is om relaties te hebben en ondersteund te worden. Snap je? [B01: ja, het is een veranderde visie eigenlijk dan.] Ja de visie is belangrijk. Er moet niet alleen het netwerk in kaart worden gebracht zodat zorg goedkoper is. Dat doet afbreuk aan het feit dat een netwerk uit zichzelf waardevol is. Het is in mijn ogen dan een beetje het gebruiken van een netwerk om goedkopere zorg te verlenen en dat is een beetje jammer. En het is ook niet altijd goedkoper. [B01: ja het is dan ook belangrijk om te kijken naar de insteek, dat je bekijkt waarom wordt het netwerk ingezet]. Ja, en zoals hier (wijst op blaadje) ouders van kinderen met een verstandelijke beperking. het gaat er ook om dat eh door het hebben van een sociaal netwerk kun je het (de opvoeding) gemakkelijker aan. Ook al gaat die buurvrouw niet erop uit met de kinderen, even een kopje koffie en een luisterend oor zijn ook al iets. Ik zou vooral mensen willen uitnodigen om te bekijken wat ze kunnen doen voor de cliënt. Het is het mooiste als je samen met het netwerk, mensen die de ouders belangrijk vinden, om tafel gaat zitten en samen gaat kijken wat we willen in belang van het kind. We kunnen zelf van alles vinden, maar er moet ook gekeken worden naar wat de ouders belangrijke doelen vinden en kijken van goh, wat moet hier nu gebeuren of kennen jullie nog mensen die kunnen helpen. En dat je samen bekijkt wat iedereen kan betekenen.	Draagkracht Wensen en doelen Kenmerken netwerk	-Netwerk inzetten draagt ertoe bij dat de draagkracht van ouders wordt vergroot. De begeleiding van het kind dient afgestemd te worden op de wensen en doelen van de ouders. - In kaart brengen in gesprek met de cliënt. O.a. de frequentie en manier van ondersteuning kunnen beschreven worden.
C6 Uitbreiden van netwerk	[B01: en wordt het netwerk zo ook wat meer uitgebreid?]. Niet per definitie. Het is meer het versterken van het netwerk. [A01: ja meer het bewust maken wie hen kan helpen]. Ja en uitbreiden kan bijvoorbeeld doordat ouders andere ouders ontmoeten. Vooral bij jullie doelgroep, want dat is echt ingewikkeld. Dan is het fijn om te praten over hoe iedereen situaties aanpakt, van ik los dat zo op. Dus dat is een optie. Of eh, het kan ook heel intensief zijn, het opvoeden van een kind met een beperking. Dus je kunt ook kijken naar hoe ouders weer een beetje kunnen opladen en is er iemand bij wie het kind kan spelen. Dus erkenning dat het ook echt zwaar is	Ontmoeting	- Ouders elkaar laten ontmoeten

	Of je doet een open middag, dan kunnen ouders ook meteen elkaar ontmoeten. Bijvoorbeeld den tentoonstellinkje, of iets geknutseld. Ga je daarna leuk aan tafel koffie drinken en kunnen ouders elkaar ontmoeten. En dan “goh heb je dat ook?” en dan komt er contact onderling. [A01: <i>ja want ze zien elkaar niet inderdaad.</i>] Het zijn ook echt jonge kinderen. Maar het is leuk om ouders te laten komen voor bijvoorbeeld een toneelstukje of iets met muziek, je kunt altijd wel iets verzinnen. Dat vinden ze leuk, want dan zien ze wat hun kind heeft gedaan. En misschien klikt er dan wel iets, nou ja, mensen die echt iets aan elkaar hebben. En dan kunnen ze ook zelf gegevens uitwisselen.		
C7 Houding	Uit het vak contextuele hulpverlening kunnen jullie ook veel halen, zoals meervoudige partijdigheid, loyaliteit. [A01: <i>en wat is dan belangrijk dat medewerkers kunnen en hoe zij zich opstellen?</i>] Ehm. Nou ja, open, vooral kijken hoe ouders er zelf tegenaan kijken, welke mogelijkheden zij zien, wat zij belangrijk vinden. [A01: <i>ja eigenlijk een niet-wetende houding aannemen, toch?</i>] Ja, ja. En daar bij aan sluiten.	-Open houding - Aansluiten - Meerzijdige partijdigheid - Niet-wetende houding	-Bij krachten van ouders en kinderen - Als professional letten op de wensen en behoeften van ouders en het kind. - Door vragen te stellen informatie achterhalen.
C8 Vaardigheden van medewerkers	Vooraf ook hele goede vragen stellen, dat moet je goed kunnen. [A01: <i>vooral doorvragen</i>]. Doorvragen, en minder zelf invullen. Bijvoorbeeld bij een gesprekje al vragen wie ouders willen uitnodigen. Bij doorvragen meer vragen: wie kunt u bellen als u het niet weet? Dus altijd naar wie vragen. Als je open vragen stelt, dan weet je al meer. [A01: <i>ja want de groepsleidsters geven aan dat er aan bepaalde doelen wordt gewerkt, bijvoorbeeld het kind sociaal vaardiger maken. Maar ze weten niet hoe er thuis aan gewerkt wordt</i>]. Dan is het echt al goed samenwerken met de ambulant begeleider. En ook kijken heb je het goed met ouders, vinden zij het echt belangrijk en snappen zij wat ze moeten doen? [A01: <i>ja, dat is het vooral.</i>] Ja en hier staat ook (wijst in haar boek) welke competenties belangrijk zijn op D-niveau, dat is HBO-niveau. Het kunnen coördineren en bewaken van het ondersteuningsplan en het in stand houden van sociale netwerken en betrekken bij het uitvoeren van het plan. [B01: <i>dus meer het coördineren?</i>] ja. Er is niemand die echt.. Het zou handig zijn als er iemand is die echt het proces bewaakt. [A01: <i>in theorie zou dit zo moeten zijn. Want de procesmanager van Radar geeft aan dat er</i>	-Vragen stellen -Doorvragen - Samenwerking - Begrip nagaan -Coördineren en bewaken -Instandhouding en betrekken -Empowerment	- Veelvuldig vragen stellen, ook over de culturele achtergrond van ouders. -Samenwerken en afstemmen met ambulante begeleiding. - Nagaan of ouders snappen wat zij moeten doen en of zij de opgestelde doelen relevant vinden. - Betreffende het ondersteuningsplan taken verdelen en toezien op de uitvoering ervan. -Bij planuitvoering het netwerk betrekken en ervoor waken dat het netwerk in stand wordt gehouden.

	<i>mensen aangewezen zijn die dit zouden moeten doen, maar in de praktijk werkt dit niet.]</i> <i>[B01: en wat vindt u van empowerment van ouders?]</i> Dat is natuurlijk goed. Ik vind het wel een beetje een begrip dat een beetje uitgehold is. Het is heel belangrijk om te kijken naar de krachten van mensen en daarbij aan te sluiten. En te kijken wat kunnen die kinderen en wat kunnen die ouders, hoe kunnen we dat waarderen en stimuleren		
C9 Kennis van medewerkers	<i>[B01: en is er ook specifieke kennis nodig voor de medewerkers?]</i>. Ja het is handig om te weten – waar zaten jullie? <i>[B01: Heerlen]</i>. Ja om te weten als je zicht hebt op wat er daar allemaal is. <i>[B01: qua instellingen bedoelt u?]</i>. Ja of bijvoorbeeld speeltuinen. Dan zijn er ook andere ouders. Of andere ontmoetingsplekken. Buurtcentra en Centra voor Jeugd en Gezin organiseren van alles. We weten soms niet van elkaar wat we doen. Dus als begeleider is het goed als je dat goed op het netvlies hebt. <i>[A01: ja en bijvoorbeeld in het boek van *** staat vermeld dat het belangrijk is om kennis te hebben van de achtergrond en regels bij bepaalde culturen.]</i> Is zeker belangrijk. Maar je kunt natuurlijk nooit van alle culturen alles weten. Wat ik vooral zou doen, is vragen naar hoe het er bij hen aan toe gaat. Wel natuurlijk als er bepaalde culturen veel voorkomen, dan zou me daar in verdiepen. Maar je kunt natuurlijk nooit van iedereen alles weten.	- Ontmoetingsplekken - Organisaties - Navraag cultuur	- Plekken waar ouders elkaar kunnen ontmoeten. - Kennis van projecten en acties van andere organisaties bijvoorbeeld CJG's, buurtcentra. - Aan ouders navraag doen over de normen, waarden en gebruiken van hun cultuur.
C10 mogelijkheden voor ouderbetrokkenheid	Ik denk dat het veel informatie oplevert om even een kopje koffie te drinken als het kind thuis aan het spelen is. Dan zie je hoe het eraan toe gaat, hoe de ouder handelt, hoe het kind zich gedraagt. Dat geeft volgens mij veel informatie. Maar de vraag is of het qua tijd kan. Misschien is het ook handig om ouders een keer een dagje te laten meekijken op het kindercentrum. <i>[B01: dat is misschien ook wel een optie, dat ze zien hoe het echt gebeurt.]</i> Ja en het dan samen ter plekke met ouders doen, of eerst voordoen. <i>[A01: misschien ook op die manier laten zien dat het echt belangrijk is voor het kind.]</i> Maar ik zou het eens navragen, of kijken hoe vaak de ouders meedraaien op de groepen en kijken of het mag. <i>[B01: nu komen de ouders bijna nooit op de groep. Want de kinderen komen ook met een busje. Ze hebben wel contact via de mail.]</i> Dan is uitnodigen op de groep wel een goede optie. Het kost je wel een beetje tijd, maar ook weer niet zoveel tijd. Het geeft je heel veel informatie over hoe ouders het doen, ouders	- Meekijken - Kort moment - Observeren - Low level - Contact en relatie	- Ouders laten meekijken op de groep. - Ouders zijn voor een kort moment op de groep aanwezig, bijvoorbeeld voor een voorstelling. - Het observeren van het handelen van ouders en de ouderkind interactie. - Laagdrempelig. - Het contact tussen ouders en groepsleiders versterken.

	zien wat er gebeurt. Het is ook niet zo dat er meteen van alles moet gebeuren, want ik denk dat dat ook een beetje soms misgaat. Dan hebben we vooral contact als het niet goed loopt of wanneer we vinden dat ouders het niet goed doen. Die ouders denken “help, ik doe het niet goed”. Ik denk dat het ook goed is om te investeren in de relatie met ouders, dus puur gewoon gezellig, goed contact zonder dat er meteen iets moet. [A01: <i>dat is eigenlijk de basis, want als je dat niet eens hebt, kun je niet eens verder</i>]. Nee, precies. [A01: <i>het moet dan wel echt uitnodigend voor hen zijn, want je moet ze wel kunnen bereiken. Je kunt een uitnodiging versturen, maar dan is het ook vraag of ze wel allemaal komen.</i>] Als het zo’n enorme drempel is, wat het kennelijk is, dan zou ik het heel low level houden. Dus niet meteen uitnodigen voor een hele dag meelopen, maar eerst een creatief voorstellinkje. Al is het maar een halfuurtje. Dan zie je de ouders ook informeel en krijgen ze ook vertrouwen in je. [A01: <i>daar is waarschijnlijk al iets in de basis wat mist, wat je eerder al zei. Het vertrouwen is er nog niet genoeg, dat moet nog gecreëerd worden.</i>] [B01: <i>groepsleidsters geven ook aan dat ze het niet goed vinden dat ze het ouders zo laten ervaren.</i>] En er zit misschien ook angst bij, dat ze denken dat er gezegd wordt dat zij niet goed voor hun kind zorgen. [B01: <i>en misschien bang voor de gevolgen.</i>] Ja, en nog hopen dat het nog wel mee blijkt te vallen met het kind.] Ja		
C11 Methoden	[B01 <i>en denkt u dat er nog bepaalde methoden zijn, ja ehm, voor de ondersteuning van professionals?</i>] Je hebt verschillende methoden die inzetten op dat sociaal netwerk en je hebt sociale netwerkstrategieën van ***. Het idee is dat je eerst dingen in kaart brengt, en dat je daarna het netwerk samen met de cliënt een plan laat maken terwijl je er zelf als hulpverlener niet bij bent. Maar dan moet je de cursus hiervoor hebben gevolgd, anders mag het niet. Maar er zijn heel veel methoden die op zo’n soort netwerkberaad inzetten. Dus dat je met het netwerk om tafel gaat zitten en gaat kijken, wat speelt er nu, wat is belangrijk, wat willen we. Met elkaar een plan maken, daar kun je als begeleider wel bij zitten. Ik denk dat dat heel waardevol kan zijn. Dus dat eh... [B01: <i>wat vindt u dan belangrijk in zo’n methode, vooral het samen overleggen of...?</i>] Ja. Ik vind het met name belangrijk dat je samen om tafel zit. Soms gaan professionals of studenten zelf dingen invullen, oh die kan dat doen	-Netwerkberaad -Overleggen	- Personen uit netwerk bepalen welke rol zij op zich nemen - Overleggen met netwerk welke rollen zij innemen.

	en die dat. Dat moet je je zelf maar bedenken, dan wordt je uitgenodigd voor een gesprek en dan wordt er gezegd: en jij kan dat doen. En dan ben jij de buurvrouw en denk je: dat wil ik helemaal niet doen. En als je uitgenodigd wordt en er wordt gevraagd welke rol zij voor zichzelf zien of ken jij nog iemand. Dat kan ook hé, ken je nog iemand die... Dan kun je ook zeggen als buurvrouw, ik ga toch naar de winkel, dus een extra boodschapje kan ik wel meenemen maar ik kan niet een middag op komen passen. Of ik wil best een keer een maaltijd langs brengen. [B01: <i>kijken wat iedereen kan en wil inderdaad.</i>]		
--	--	--	--

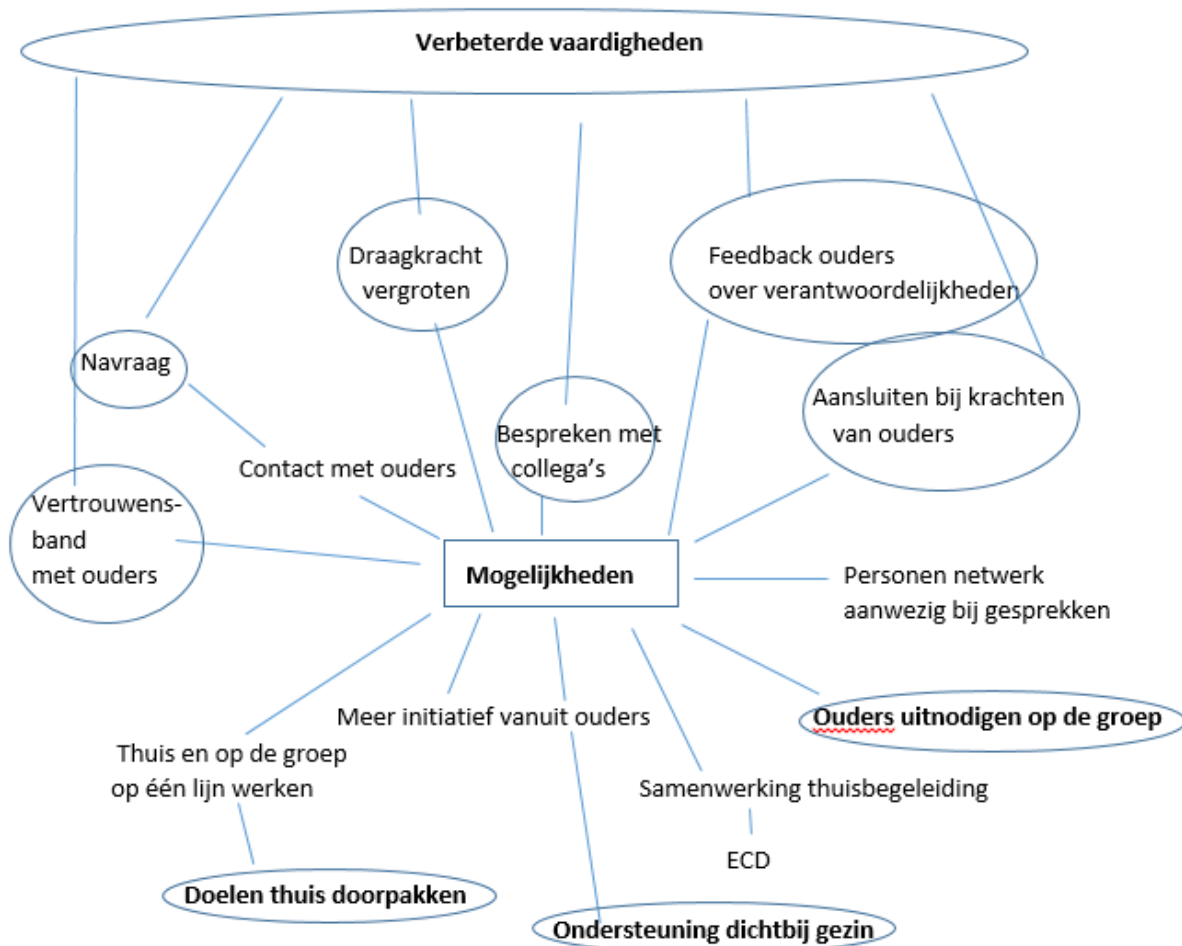
Na het schrijven van een transcriptie voor elk interview, is elk interview door middel van codering door de onderzoekers geanalyseerd. Hieronder wordt de analyse van het interview met de expert volgens de open en axiale codering weergegeven. Dit interview heeft bijgedragen aan de antwoorden op deelvraag 2: *Welke competenties hebben groepsleidsters van kinderbehandelcentra volgens een expert op het gebied van de inzet van het netwerk nodig?*

De manier van analyseren die bij dit interview is gebruikt, is bij alle interviews toegepast.

Selectieve codering:

De onderzoekers hebben in de laatste fase van analyseren voor elke deelvraag een selectieve codering toegepast. Hieronder is een voorbeeld weergegeven van deze selectieve codering voor deelvraag 4 en deelvraag 5.

Deelvraag 4: Wat zien de groepsleiders en thuisbegeleiders als mogelijkheden en belemmeringen bij het inzetten van het sociale netwerk?

Deelvraag 5: Wat zien de betrokkenen als belangrijkste randvoorwaarden voor Radar ter ontwikkeling van de competenties bij de groepsleiders?

